

ΠΟΛ. ΖΕΡΒΟΥ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Δύρα Σαμαδῆ Τάξη Ε'

ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΦΕΡΑΙΟΣ,, ΑΘΗΝΑΙ

Μηριανούδης στο νέον του Βυζαντινού Παλαιόν

Π. ΖΕΡΒΟΥ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΤΑΞΗ
ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ
(ΚΑΙ Α' ΕΤΟΣ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΑΔΙΑΣ Ε' - ΣΤ')

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

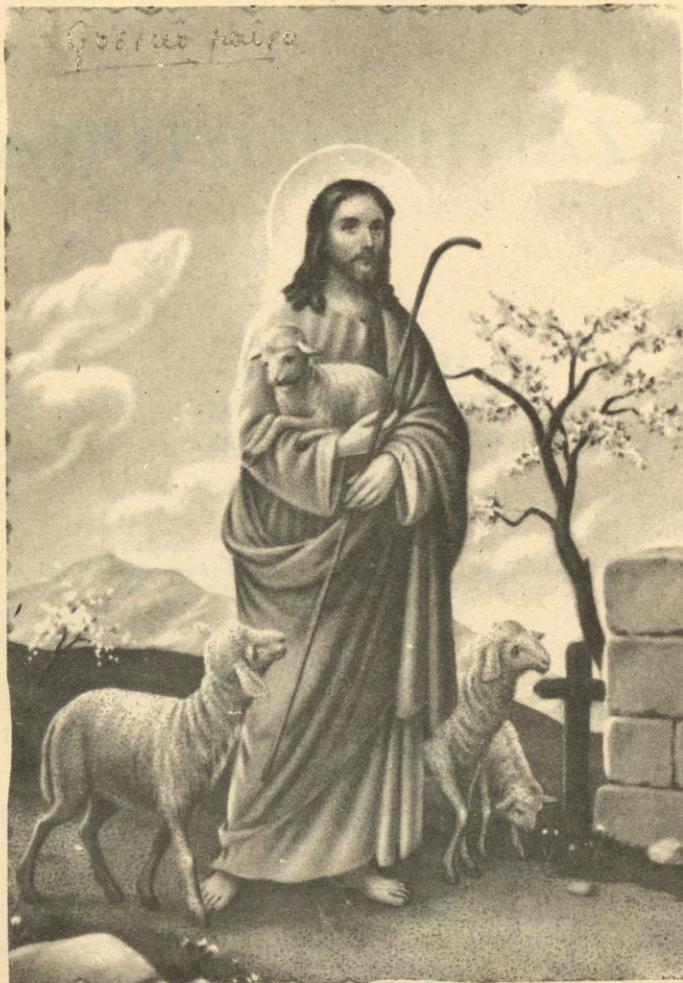
με τὴν ὑπ' ἀριθ. 67001/19/6/56 ἀπόφαση 'Υπουργείου Παιδείας

(Γλώσσα Δημοτική)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΦΕΡΑΙΟΣ» ΑΘΗΝΑΙ

Γερέτε παύσα

‘Ο καλός Ποιμήν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Α' ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

1. Οι Ρωμαῖοι γίνονται κοσμοκράτορες.

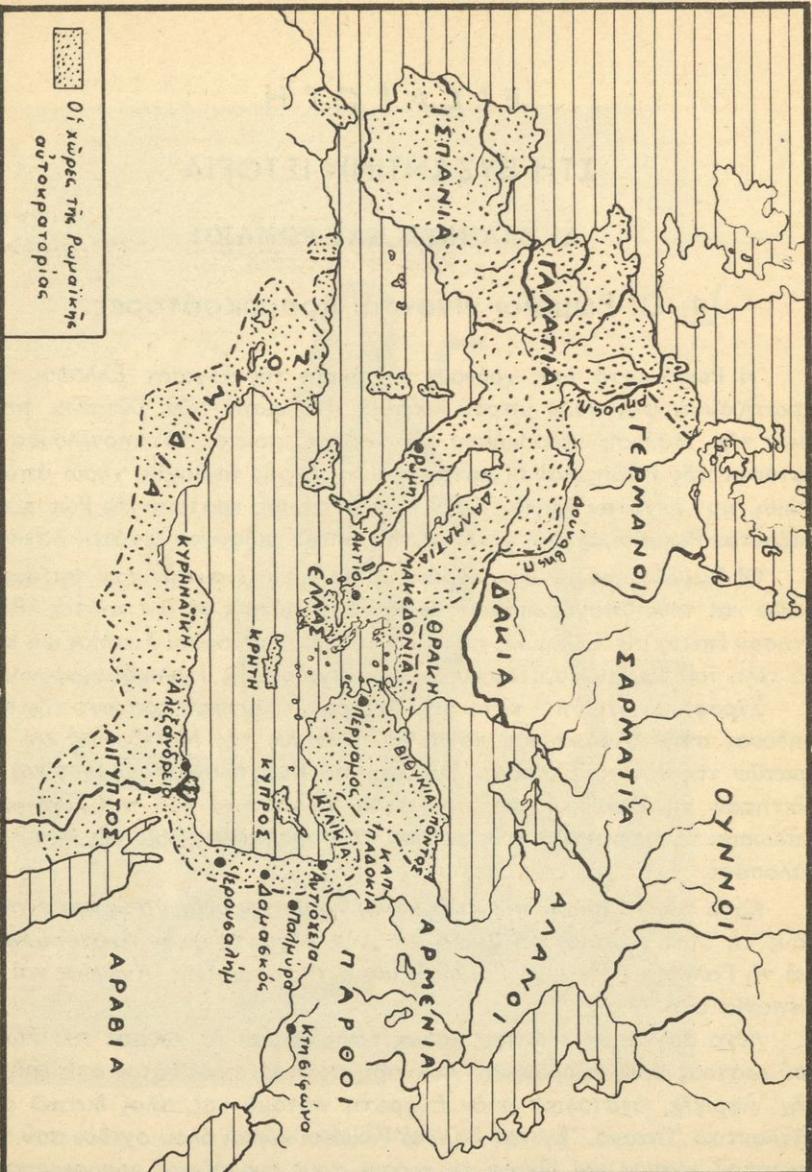
Ἡ Ρώμη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς ἀρχαίας Ἐλλάδας, ἥταν πρωτεύουσα ἐνὸς πολὺ μικροῦ κράτους στὸ μέσον τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου. Τὸ κράτος τοῦτο, τὸ ἀποτελοῦσαν οἱ κάτοικοι τῆς Ρώμης καὶ οἱ κάτοικοι μιᾶς μικρῆς περιοχῆς γύρω ἀπὸ τὴν Ρώμη, ποὺ λεγόταν Λάτιο. Ὁλοι οἱ πολίτες τοῦ κράτους τῆς Ρώμης ὄνομάζονταν Ρωμαῖοι, ἀλλὰ ἡ γλώσσα, τὴν ὅποια μιλοῦσαν, λεγόταν λατινική.

Οἱ Ρωμαῖοι ἔκαναν μακροχρόνιους πολέμους ἐναντίον τῶν γειτονικῶν λαῶν καὶ τοὺς ὑποχρέωσαν νὰ ἐνωθοῦν μὲ αὐτοὺς σ' ἓνα κράτος. Κατέκτησαν ἐπειτα τὶς Ἐλληνικὲς πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 3ου αἰώνα, ἥταν κύριοι ὅλης σχεδὸν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου.

Στράφηκαν κατόπιν κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ ναυτικοῦ κράτους τῆς Καρχηδόνας στὴν Ἀφρικὴ καὶ κατὰ τοῦ κράτους τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν κρατῶν τῆς νότιας Ἐλλάδας. Διέλυσαν τὸ Καρχηδονικὸν κράτος καὶ κατέκτησαν τὴν Μακεδονία καὶ τὴν ἄλλη Ἐλλάδα τὸ 146 π.Χ. Σιγὰ—σιγὰ ἀπλωσαν τὴν κυριαρχία τους σὲ ὅλες τὶς παραλιακὲς χῶρες τῆς Μεσόγειας θάλασσας.

Κατὰ τὸν 1ο αἰώνα π.Χ. οἱ Ρωμαῖοι ἔχουν προσθέσει στὶς κατακτήσεις τους τὴν Μικρὰ Ἀσία, τὴν Συρία καὶ τὴν Αἴγυπτο στὴν Ἀνατολή, καθὼς καὶ τὴν Γαλατία (σημερινὴ Γαλλία), μέρος τῆς σημερινῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν Ἰσπανία στὴ Δύση.

Λίγο ἀργότερα, νεώτερες κατακτήσεις ἔφεραν τὰ σύνορα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους πρὸς Βορρᾶν στὸ Δούναβη ποταμό, πρὸς νότον στὶς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς, ἀνατολικὰ στὸν Εύφρατη ποταμὸν καὶ τέλος δυτικὰ στὸν Ἀτλαντικὸν Ὡκεανό. Ἔγιναν δηλ. οἱ Ρωμαῖοι κύριοι ὅλου σχεδὸν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου καὶ δίκαια τὸ κράτος τους ὄνομάζεται κοσμοκρατορία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2. Η ἐπίδραση τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος στοὺς Ρωμαίους.

Οἱ Ρωμαῖοι ἦταν φιλόπονοι γεωργοὶ καὶ γενναῖοι πολεμιστές. Ἀγαποῦσαν πολὺ τὴν πατρίδα τους καὶ πρόθυμα θυσίαζαν τῇ ζωῇ τους γι' αὐτήν. "Εμειναν δῆμος γιὰ πολλοὺς αἰώνες σχεδὸν ἀπολίτιστοι.

"Οταν οἱ Ρωμαῖοι κυρίεψαν τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶδαν τὴν ζωὴν τῶν Ἑλλήνων, θαύμασαν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμό. Τὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα, τὰ ὥραια ἀγάλματα καὶ τὰ περίφημα ἔργα τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἔκαναν σ' αὐτοὺς ἐντύπωση. "Αρχισαν λοιπὸν νὰ τοὺς μιμοῦνται. Κατασκεύαζαν καὶ αὐτοὶ ὥραια σπίτια καὶ μεγαλοπτερεῖς ναοὺς καὶ ὅλα οἰκοδομήματα στὴ Ρώμη καὶ τὰ στόλιζαν μὲ ἀγάλματα καὶ ἔργα ζωγραφικῆς.

"Ολοὶ οἱ πλούσιοι Ρωμαῖοι, στὴν Ἑλλάδα ἔστελναν τὰ παιδιὰ τους, γιὰ νὰ σπουδάσουν. Περίφημες ἦταν οἱ φιλοσοφικὲς σχολές τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Ρόδου. Οἱ ἀνώτερες τάξεις τῆς Ρώμης θεωροῦσαν καθῆκον τους νὰ μάθουν τὴν Ἑλληνικὴ γλώσσα, γιὰ νὰ ἐννοοῦν τοὺς "Ἑλληνες συγγραφεῖς καὶ ποιητές.

"Αρχισαν νὰ μιμοῦνται καὶ τοὺς "Ἑλληνες ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς γενικά. Λίγο-λίγο, ἡ δική τους γλώσσα, ἡ Λατινική, διαμορφώθηκε σὲ γλώσσα φιλολογική, ὅπως ἦταν ἡ Ἑλληνική. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αύγουστου ἀναδείχτηκαν μεγάλοι Λατίνοι ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς, ὅπως π.χ. ὁ Βιργίλιος, ὁ Ὁράτιος, ὁ Τίτος Λίβιος κ.ἄ.. Πρωτύτερα εἶχε ἀναδειχτῆ στὴ Ρώμη ἕνας πολὺ μεγάλος ρήτορας ὁ Κικέρωνας, ὁ ὅποιος παραβάλλεται πρὸς τὸ δικό μας Δημοσθένεην.

"Ετοι οἱ Ρωμαῖοι δημιούργησαν δικό τους πολιτισμό, τὸ λεγόμενο Ἑλληνορωμαϊκὸ πολιτισμό. Οἱ λαοὶ, ποὺ κατακτήθηκαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, δέχτηκαν καὶ τὸν πολιτισμό τους.

"Απὸ τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ τὴν Ἑλληνικὴ τέχνη φωτίζονται πάντοτε οἱ Ρωμαῖοι. Οἱ Αὐτοκράτορες τιμοῦσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ μερικοὶ πολὺ συχνὰ τὴν ἐπισκέπτονταν.

Πολὺ σωστά εἴπε ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς Ὁράτιος, ὅτι ἡ Ἑλλάδα κατακτήθηκε μὲ τὰ ὅπλα, ὅλλα κατέκτησε καὶ αὐτὴ μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τέχνη τῆς τὴν Ρώμη.

Β'. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

1. Ο Ιησοῦς Χριστός καὶ ἡ διδασκαλία του.

‘Ο Κύριός μας, Ιησοῦς Χριστός γεννήθηκε στή Βηθλεέμ τῆς Ιουδαίας καὶ σὲ ἡλικία 30 ἔτῶν ἀρχισε νὰ διδάσκῃ. “Ολοὶ οἱ ἄνθρωποι, ἐλεγε, εἰναι τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ τοῦτο πρέπει ν’ ἀγαπάπη ὁ ἄνθρωπος τὸν πλησίον σὰν ἀδερφό του καὶ ὅχι μόνο νὰ μὴν τὸν ἀδικῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν βοηθάῃ σὲ κάθε ἀνάγκη του.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης, διαδόθηκε γρήγορα σὲ ὅλη τὴν Παλαιστίνη. Πλῆθος πολὺ ἀκουε μὲ θαυμασμὸ καὶ δεχόταν τὴ διδασκαλία του.

Οἱ ἄρχοντες ὅμως τῶν Ιουδαίων, ἐπειδὴ καυτηρίασε τὴν ὑποκρισία καὶ ἀπιστία τους, τὸν ἔπιασαν καὶ τὸν παρουσίασαν στὸ Ρωμαϊο Διοικητὴ Πόντιο Πιλάτο σὰν ἐπικίνδυνο ταραχοποιό. Καταδικάστηκε σὲ θάνατο καὶ σταυρώθηκε πάνω στὸ Γολγοθᾶ.

“Υστερα ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες ὁ Ιησοῦς ἀναστήθηκε καὶ ἀφοῦ φανερώθηκε πολλὲς φορὲς στοὺς μαθητές του, ἀναλήφθηκε τὴν 40ὴν ἡμέρα στοὺς Οὐρανούς. Τὴν Πεντηκοστὴ φώτισε τοὺς μαθητές Του μὲ τὸ ‘Ἄγιο Πνεῦμα καὶ τοὺς ἀπέστειλε σὲ ὅλο τὸν κόσμο, νὰ κηρύξουν τὴ διδασκαλία του. Οἱ μαθητές Του αὐτοὶ ὀνομάστηκαν γιὰ τοῦτο ‘Απόστολοι.

2. Οι Απόστολοι.

Οἱ Απόστολοι κήρυξαν τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ πρῶτα στὴν Παλαιστίνη, ἔπειτα στὴ Μ. Ἀσία, στὴν Ἐλλάδα καὶ σ’ αὐτὴ τὴ Ρώμη. Ἐγραψαν τὴ διδασκαλία καὶ τὸ βίο τοῦ Χριστοῦ σὲ βιβλία, τὰ ὅποια λέγονται Εὐαγγέλια. Ἐγραψαν ἐπίσης καὶ ἐπιστολὲς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς διαφόρων πόλεων, μὲ τὶς ὅποιες τοὺς ἔδιναν συμβουλὲς καὶ ἐρμήνευαν τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς Αποστόλους ἦταν ὁ Ιωάννης, ὁ Πέτρος, καὶ ὁ Παῦλος, ὁ ὅποιος ὀνομάστηκε ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, γιατὶ κήρυξε στοὺς εἰδωλολάτρες, τοὺς ὅποιους ὀνόμαζαν οἱ Χριστιανοί, Ἐθνικούς.

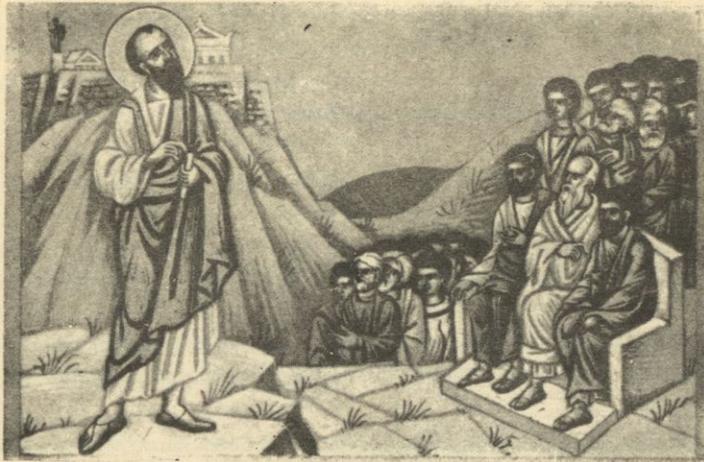
Πρὶν γίνη Χριστιανὸς ὁ Παῦλος, ἦταν φανατικὸς Ιουδαῖος καὶ καταδίωκε τοὺς Χριστιανούς. Μία ἡμέρα ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη Δαμασκό, στὴν ὁ-

ποία πήγαινε γιά νὰ καταδιώξῃ τοὺς Χριστιανούς, λευκὸ σύννεφο ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸν θάμπωσε τόσο, ώστε ἔπεσε κάτω· ἀκουσε τότε μιὰ φωνὴ: «Σαούλ, Σαούλ, τὶ μὲ διώκεις; Τίποτε δὲ θὰ κατορθώσῃς. Ἐγὼ εἰμαι δὲ Ἰησοῦς, τὸν δόποιο σὺ διώκεις». Ἀπὸ τότε δὲ Παῦλος ἔγινε πιστὸς Χριστιανὸς καὶ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του κήρυξε τὴν ἀληθινὴν θρησκεία σὲ ὅλο τὸν κόσμο.

3. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν Ἀθήνα.

‘Ο Ἀπόστολος Παῦλος δίδαξε τὴν νέα θρησκεία καὶ στὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸς ἴδρυσε τὶς πρῶτες Ἔκκλησίες στὴ Μακεδονία (Φιλίππους, Θεσσαλονίκη, Βέρροια) καὶ στὴ νότια Ἑλλάδα (Ἀθήνα καὶ Κόρινθο).

Στὴν Ἀθήνα δὲ Παῦλος ἔφτασε κατὰ τὸ ἔτος 51. Ἀπὸ τὸν Πειραιὰ ἀνέβηκε στὴν Ἀθήνα καὶ ἀρχισε νὰ περιφέρεται στὴν πόλη καὶ νὰ περιεργάζεται τοὺς ναούς καὶ τὰ ἱερά. Ἀρχισε ἐπίστης νὰ μιλά γιὰ τὴν νέα ἀληθινὴ θρησκεία καὶ τὸν προσκάλεσαν νὰ τοὺς μιλήσῃ γι’ αὐτὴν. Ἡ διμιλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἔγινε μπροστὰ σὲ μεγάλη συγκέντρωση πάνω στὸ λόφο τοῦ Ἀρείου Πάγου, κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη.

‘Ο Ἀπόστολος Παῦλος στὸν Ἀρείο Πάγο

—Τριγυρνώντας στὴν πόλη σας, ἄντρες Ἀθηναῖοι, τοὺς εἶπε δὲ Ἀπόστολος, βρῆκα καὶ βωμὸ ἀφιερωμένο στὸν ἀγυνωστὸ Θεό. Αὐτὸν τὸ Θεό, ποὺ ἀγνοεῖτε καὶ λατρεύετε, αὐτὸν καὶ ἔγὼ σᾶς κηρύξτω. Δὲν κατοικεῖ σὲ χειροποίητους ναούς, ἀλλὰ αὐτὸς εἶναι,

ποὺ δημιούργησε τὸν κόσμο καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντα σ' αὐτόν.

Μετὰ τὴν διδασκαλία αὐτὴν ἀρκετοὶ Ἀθηναῖοι ἔγιναν χριστιανοί. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς ἦταν καὶ ἕνας ἐπίσημος Ἀθηναῖος, ὁ Ἀρεοπογίτης Διονύσιος, ὃς ὅποιος ἀναδείχτηκε καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας τῶν Αθηνῶν.

4. Πῶς ὁ Ἑλληνισμὸς βοήθησε τὴν ἔξαπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Στὴν ἔξαπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ πολὺ βοήθησε ὁ Ἑλληνισμός. Σὲ ὅλη τὴν Ἀνατολὴν εἶχε διαδοθῆ ἀπὸ τὸ Μεγάλο Ἀλέξανδρο καὶ μιλιόταν ἀπ' ὅλους ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα. Αὐτὴν χρησιμοποίησαν στὰ κηρύγματά τους οἱ Ἀπόστολοι καὶ σ' αὐτὴν γράφηκαν τὰ Εὐαγγέλια, οἱ Ἐπιστολὲς καὶ οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

Εὔκολα λοιπὸν ξαπλώθηκε ὁ Χριστιανισμὸς στὴν Ἀνατολή, γιατὶ ὅλοι γνωρίζαν τὴν γλώσσαν. Ἄλλα στὶς ἄλλες χῶρες τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, τὴν Εύρωπη καὶ τὴν Ἀφρική, ξαπλώθηκε γρήγορα ὁ Χριστιανισμός, γιατὶ πλὴν τῆς εὐκολίας τῆς γλώσσας, ὑπῆρχε καὶ ἡ εύκολία, τῆς συγκοινωνίας· ὑπῆρχε ἐπίσης καὶ ἀσφάλεια στὰ ταξείδια.

Ἐξ ἀλλού οἱ Ἑλληνες φιλόσοφοι εἶχαν πρὸ πολλοῦ κλονίσει ὅλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα τῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας. Ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶχε προετοιμάσει τὸ ἔδαφος στὸ Χριστιανισμό.

5. Οι πρῶτες Χριστιανικές ἐκκλησίες.

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ὄλοι οἱ χριστιανοί, ποὺ κατοικοῦσαν στὴν ἴδια πόλη, ζοῦσαν κοινὴ ζωὴ ὥπως μία οἰκογένεια. Κατέθεταν τὰ εἰσοδήματά τους, τὴν ἀξία τῆς περιουσίας τους, τὴν ὁποίαν πουλοῦσαν, στὸ Κοινὸ Ταμεῖο καὶ αὐτὸν ἀνελάμβανε ὅλα τὰ ἔξοδα τῆς συντήρησής τους. Ἐτρωγαν ὄλοι μαζὶ καὶ χωρίζονταν μὲν ἀδερφικὸ ἀσπασμὸ (ἀγάπει).

Στὶς συγκεντρώσεις τους οἱ χριστιανοί ἀκουαν ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ιερὰ βιβλία, ἀπάγγελναν προσευχές ἢ ἔψελναν ὕμνους πρὸς τὸ Θεό, ἔκαναν δηλ. τὴν λατρεία τους. Οἱ συγκεντρώσεις αὐτές ὀνομάστηκαν ἐκκλησίες, ὅπως τὴν παλαιὰ ἐποχὴ στὴν Ἀθήνα, οἱ συγκεντρώσεις τῶν πολιτῶν. Ἀργότερα ἐκκλησία ὀνομάστηκε καὶ ὁ τόπος στὸν ὃποιο γινόταν ἡ συγκέντρωση, καθὼς καὶ τὸ σύνολο τῶν χριστιανῶν μιᾶς πόλης, ἢ μιᾶς χώρας.

Τις έκκλησίες διεύθυναν οι Πρεσβύτεροι ή οι Ἐπίσκοποι μὲ βοηθούς τοὺς Διακόνους.

‘Η πρώτη Χριστιανική Ἐκκλησία ἴδρυθηκε στὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Συνέχεια ἴδρυθηκαν Ἐκκλησίες σὲ ὅλες τὶς μεγάλες πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, Ἀντιόχεια, Ἐφεσο, Ἀλεξανδρεια κ.λ.π. Καθὼς καὶ στὴ Θεσσαλονίκη, Κόρινθο, Ἀθήνα, Ρώμη καὶ σὲ ἄλλες πολλὲς πόλεις.

Τὸ κήρυγμα ὅμως τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, δὲ γινόταν δεκτὸ ἀπ’ ὅλους. Τοὺς χριστιανούς καταδίωξαν οἱ Ἐβραῖοι καὶ ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς ἑκεῖνοι, τῶν ὅποιών τὰ συμφέροντα βλάπτονταν μὲ τὴν ἔξαπλωση τῆς νέας Θρησκείας. Αὐτοὶ ἦταν οἱ Ἱερεῖς τῶν Ἐθνικῶν, οἱ ἀγαλματοποιοὶ καὶ γενικὰ ὄλοι, ὅσοι εἶχαν σχέση μὲ τὴν λατρεία τῶν παλαιῶν Θεῶν.

6. Οἱ διωγμοί.

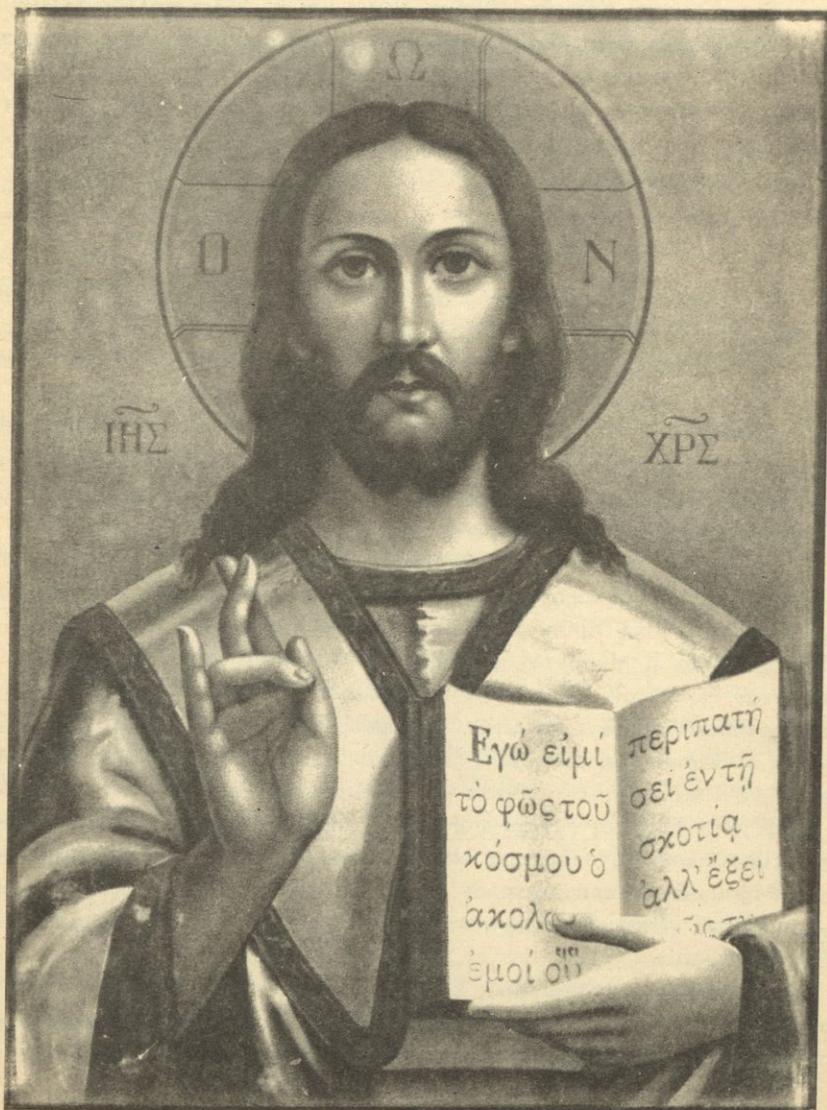
Οἱ ἄρχοντες Ρωμαῖοι στὴν ἀρχὴ δὲν ἐνοχλοῦσαν τοὺς Χριστιανούς. Ἔπειτα ὅμως, ὅταν εἶδαν ὅτι ἡ ζωὴ τους ἤταν διαφορετική, ἄρχισαν νὰ τοὺς ὑποπτεύωνται καὶ φαντάστηκαν ὅτι κάνουν συνωμοσίες. Ἀρχισαν λοιπὸν νὰ τοὺς καταδιώκουν καὶ νὰ τοὺς συλλαμβάνουν. Τοὺς ὑποχρέωνταν ν’ ἀρνηθοῦν τὴ θρησκεία τους, καὶ ἐπειδὴ κανεὶς χριστιανὸς δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀρνηθῇ, τοὺς βασάνιζαν καὶ τοὺς θανάτωνταν. Ἀρυνοῦνταν ἐπίσης οἱ Χριστιανοὶ νὰ λατρεύουν σὰν θεούς τοὺς αὐτοκράτορες καὶ αὐτὸ ἦταν μία παραπανίσια αἵτια γιὰ διωγμούς.

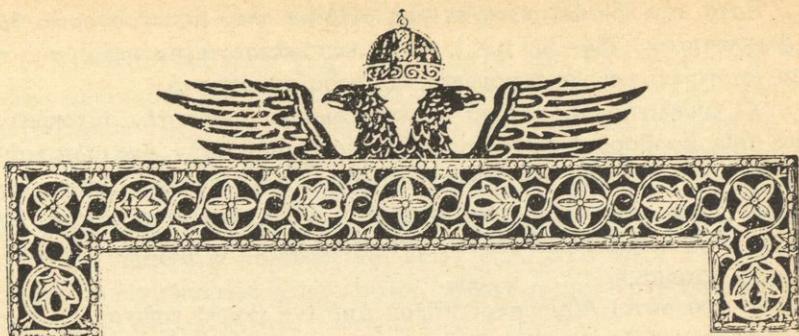
Κατὰ περιόδους οἱ ἕδοι οἱ Αὐτοκράτορες διέττασσαν νὰ καταδιωχθοῦν οἱ Χριστιανοί. Ἐβγαζαν δηλαδὴ Διάταγμα Διωγμοῦ. Πιάνονταν τότε χωρὶς ἔξαρτεση οἱ Χριστιανοί, ὅπου καὶ ἂν βρίσκονταν, φονεύονταν μὲ βασανιστήρια ἢ ρίχνονταν στὰ θηρία, τὰ ὅποια τοὺς καταξέσχιζαν, ἢ καίονταν ζωντανοί. Ὁλα αὐτὰ τὰ ὑπέμεναν οἱ Χριστιανοί μὲ ὑπομονὴ καὶ ἡρωϊσμό, καὶ δὲ φοβοῦνταν νὰ ὀμολογοῦν ὅτι εἰναι Χριστιανοί. Καὶ αὐτοὶ οἱ βασανιστὲς τοὺς, τοὺς θαύμαζαν, μερικοὶ δὲ ἀπ’ αὐτοὺς πίστευαν στὸ Χριστὸ καὶ πέθαιναν μὲ βασανιστήρια μαζὶ μὲ τοὺς Χριστιανούς μάρτυρες.

Τέτοιοι διωγμοὶ ἔγιναν πολλοί. Ο πρῶτος ἔγινε ἐπὶ τοῦ σκληροῦ καὶ τυραννικοῦ Αὐτοκράτορα Νέρωνα (64—67 μ.Χ.). Τότε μαρτύρησαν στὴ Ρώμη καὶ οἱ δύο ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος. Ἀλλοι μεγάλοι διωγμοὶ ἔγιναν κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Δομιτιανοῦ, Τραϊανοῦ, Δεκίου καὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ.

Παρ’ ὅλους τοὺς διωγμοὺς ὅμως, ὁ Χριστιανισμὸς διαδίνεται ταχύτατα σὲ ὅλη τὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία. Κατὰ τὸ 300 μ.Χ. Χριστιανοὶ καὶ Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες ὑπῆρχαν παντοῦ.

1. Γιατί σκλαβώθηκε ή 'Ελλάδα στούς Ρωμαίους;
2. Τί κέρδισαν οι Ρωμαῖοι ἀπό τοὺς "Ελληνες;
3. Σὲ τὶ βοήθησε ή 'Ελλάδα στὴν ἔξαπλωση τοῦ χριστιανισμοῦ;
4. Ποιό ἀποτέλεσμα εἶχαν οἱ διωγμοὶ ἐναντίον τῶν χριστιανῶν;

ΙΣΤΟΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'.)

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΡΩΜΑ·Ι·ΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

1. Ό Αύτοκράτορας Διοκλητιανός και ἡ Τετραρχία.

Οι λαοί τῆς Ρωμαϊκῆς Αύτοκρατορίας, ἔζησαν τοὺς δύο πρώτους αἰῶνες, τὸν περισσότερο καιρὸν εἰρηνικά. Οἱ Αύτοκράτορες εἶχαν μεγάλες στρατιωτικὲς δυνάμεις, οἱ δποῖες προστάτευαν τὰ σύνορα καὶ τὶς μακρινὲς ἐπαρχίες τοῦ ἀπέραντου κράτους.

Κατὰ τὸ 2ο δώμασ αἰώνα, παρουσιάστηκαν στὰ σύνορα τῆς αὐτοκρατορίας ἄγριοι βαρβαρικοὶ λαοί. Ἀπὸ τὶς ἐπιδρομές καὶ τὶς λεηλασίες τους, ὑπέφεραν πολὺ οἱ συνοριακὲς χῶρες τοῦ κράτους. Τέτοιοι ἐπικίνδυνοι ἔχθροι ἦταν οἱ Πάρθοι (Πέρσες), στὴν Ἀνατολή καὶ οἱ Γότθοι καὶ διάφορες ἄλλες Γερμανικὲς φυλές στὸ Δούναβη καὶ στὸ Ρήνο.

Ἐγινε τότε φανερό, ὅτι ἀπὸ τῇ Ρώμῃ, δὲν ἦταν εὔκολο νὰ φροντίζουν ἔγκαιρα οἱ Αύτοκράτορες γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν ἐπαρχιῶν. Ἐπειτα, τὸν 3ο αἰώνα, πολλοὶ στρατηγοὶ πολέμησαν μεταξύ τους γιὰ τὸν αὐτοκρατορικὸ θρόνο καὶ οἱ ἐμφύλιοι αύτοὶ πόλεμοι εἶχαν ἔχασθενήσει τὴν Αύτοκρατορία.

Κατά τὴν κρίσιμη αὐτὴ στιγμὴ ἀνέβηκε στὸν αὐτοκρατορικὸ θρόνο διοκλητιανὸς (284–305 μ.Χ.). Αύτὸς κατόρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξη στὸ ἐσωτερικὸ καὶ νὰ ὅργανώσῃ καλύτερα τὸ στρατό.

Ο Διοκλητιανός, γιὰ νὰ προστατέψῃ καλύτερα τὴν αὐτοκρατορία ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ἀποφάσισε νὰ ἔγκατασταθῇ στὴν Ἀνατολὴ καὶ διάλεξε σάν πρωτεύουσα τὴν πόλη Νικομήδεια τῆς Βιθυνίας. Στὴν Ἰταλία διόρισε ἄλλον Αὔγουστο, τὸν ἀμόρφωτο, ἄλλα γενναῖο στρατηγὸ Μαξιμιανό. Αύτὸς εἶχε τὴν ἔδρα του στὸ Μεδιόλανο (σημερινὸ Μιλάνο τῆς βόρειας Ἰταλίας).

Οἱ δυὸι αὐτοὶ Αὔγουστοι πῆραν ἀπὸ ἕνα βοηθὸ καθένας. Οἱ βοηθοὶ ὀνομάζονταν Καίσαρες. Καὶ ὁ μὲν Διοκλητιανὸς πῆρε Καίσαρα τὸν Γαλέριο, ὁ δὲ Μαξιμιανὸς τὸν Κωνστάντιο Χλωρό. Ο Γαλέριος κυβερνοῦσε τὴν Βαλκανικὴ χερσόνησο, ὁ δὲ Κωνστάντιος τὴν Ἰσπανία, Γαλατία (σημερινὴ Γαλλία) καὶ Βρεττανία.

Ἐτοι ὑπῆρχαν στὴν αὐτοκρατορία τέσσερες ἄρχοντες καὶ γιὰ τοῦτο τὸ σύστημα αὐτὸ διομάστηκε Τετραρχία.

Ο Μέγας Κωνσταντίνος

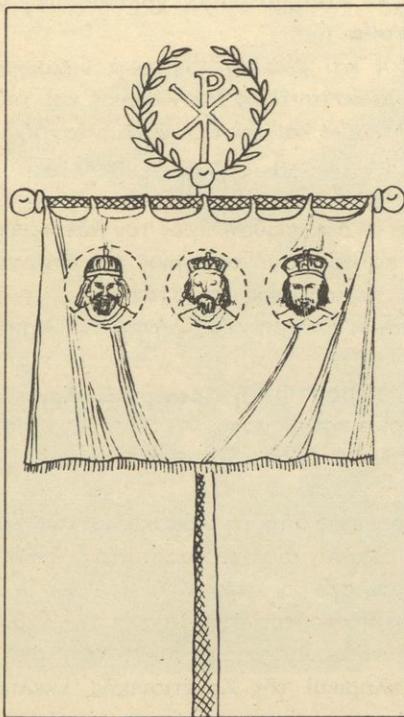
Τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ δὲ Κονστινος ἔβαλεν εἰς τὸ λάβαρον

2. Ο ΜΕΓΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (306-337)

Ο Κωνσταντίνος ἦταν γιὸς τοῦ Κωνστάντιου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς ὑσεβοῦς χριστιανῆς Ἐλένης. Γεννήθηκε στὴν πόλη Ναϊσὸ δῆς Γιουγκοσλαβίας (σημερινὴ Νίσ). Ἐλαβε στρατιωτικὴ μόρφωση καὶ ἀκολούθησε σὲ πολλὲς ἐκστρατεῖες τὸν πατέρα του καὶ τὸ Διοκλητιανό, ὁ ὅποιος πολὺ τὸν ἀγαποῦσε καὶ τὸν προβίβασε σὲ ἀνώτερα στρατιωτικὰ ἀξιώματα. Ὅταν ὁ πατέρας του Κωνστάντιος ἔγινε Καίσαρας, ὁ Κωνσταντίνος τὸν βοήθησε σὲ διάφορους πολέμους καὶ ἔγινε πολὺ ἀγαπητὸς στὸ στρατό. Ὅτερα ἀπὸ λίγο καιρὸ, ὁ Κωνστάντιος πέθανε σὲ μία ἐκστρατεία καὶ τότε ὁ στρατὸς ἀνακήρυξε τὸν Κωνσταντίνο Αὔγουστο.

Ο Κωνσταντίνος, ἀφοῦ στερέωσε τὴν ἀρχὴν του, ἤρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρώμης Μαξέντιο, ὁ ὅποιος εἶχε καταντήσει σωστὸς τύραννος, καὶ βάδισε μὲ στρατὸ ἐναντίον του.

«ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ!»

Ὅταν ὁ Κωνσταντίνος ἐφτασε στὴν ἄνω Ἰταλία καὶ ἐπρόκειτο νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Ρώμης, ἀρχισε νὰ ἔχῃ μεγάλους δισταγμούς γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐκστρατείας του. Εἰδε τότε στὸν οὐρανὸ, κατὰ τὸ μεσημέρι, ἔνα φωτεινὸ σταυρὸ καὶ γύρω ἀπ' αὐτὸν τὶς λέξεις, ἐν τούτῳ νίκα! Κατάλαβε ἀμέσως ὁ Κωνσταντίνος, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς θὰ τοῦ δώσῃ τὴν νίκην. Διέταξε λοιπὸν νὰ κατασκευαστῇ σημαίᾳ, ἡ ὅποια εἶχε χρυσὸ σταυρὸ καὶ τὰ γράμματα Χ.Ρ., δηλ. Χριστός. Ἡ πρώτη αὐτὴ Χριστιανικὴ σημαία ὀνομάστηκε λάβαρο.

Οἱ Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι ἦταν στὸ στρατὸ τοῦ Κωνσταντίνου, πολέμησαν μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό. Ὁ Κωνσταντίνος νίκησε τὸ Μαξέ-

ντιο, ό δόποιος πνίγηκε στὸν Τίβερη ποταμό. "Ετσι μπῆκε θριαμβευτής στὴν Ρώμη καὶ ἀναγνωρίστηκε κύριος ὅλης τῆς Δύστης (312 μ.Χ.).

Κατὰ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα καὶ οἱ δύο αὐτοκράτορες τῆς Ἀνατολῆς, Λικίνιος καὶ Μαξιμίνος, πολέμησαν μεταξύ τους. Ο Μαξιμίνος νικήθηκε, ἐμεινε δὲ μόνος κύριος στὶς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς ὁ Λικίνιος.

Οἱ δύο αὐτοκράτορες Λικίνιος καὶ Κωνσταντίνος, συμφώνησαν νὰ διοικοῦν δὲ μὲν Λικίνιος τὴν Ἀνατολή, δὲ δὲ Κωνσταντίνος τὴν Δύση.

α) 'Ο Κωνσταντίνος προστατεύει τὸ Χριστιανισμὸν καὶ συγκαλεῖ τὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο.

Μετὰ τὴν νίκην ἐναντίον τοῦ Μαξεντίου, ὁ Κωνσταντίνος ἀνέλαβε πλέον ἐπίσημα ὑπὸ τὴν προστασίαν του τοὺς Χριστιανούς καὶ τὸ Χριστιανισμόν.

Μὲ δική του πρωτοβουλία συναντήθηκαν οἱ δύο αὐτοκράτορες στὸ Μεδιόλανο τῆς Ἀνω Ἰταλίας καὶ ἔξεδωκαν μαζὶ τὸ Διάταγμα τοῦ Μεδιολάνου (313 μ.Χ.). Μ' αὐτὸ δόθηκε ἐπίσημα στοὺς χριστιανούς τὸ δικαίωμα νὰ ἔχουν ἐλευθερία στὴ λατρεία τους.

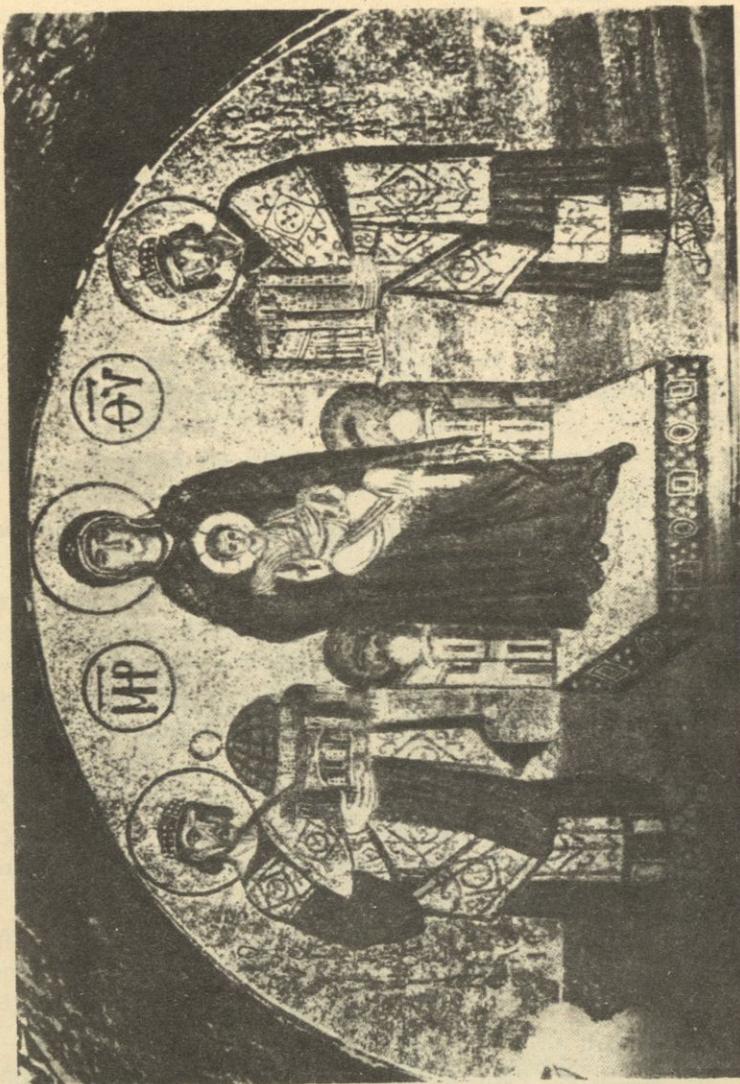
Δόθηκαν τότε στοὺς Χιστιανούς καὶ ὅλα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, τὰ δόποια εἶχαν καὶ οἱ Ἐθνικοί. Ο Κωνσταντίνος ἀναγνώρισε καὶ τοὺς ἐπισκόπους τῶν Χριστιανικῶν Ἑκκλησιῶν καὶ διέταξε νὰ μὴν ἔργα ζῶνται τὰ Δικαστήρια τὴν Κυριακή. Η Χριστιανικὴ θρησκεία προστατευόταν σὰν νὰ ἦταν ἡ ἐπίσημη θρησκεία τοῦ κράτους.

Ἄργοτερα ὁ Κωνσταντίνος ἤρθε σὲ σύγκρουση πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς Λικίνιο, τὸν νίκησε καὶ ἐμεινε μόνος κύριος τοῦ ἀπέραντου κράτους (323 μ.Χ.) Τότε δέ, ἀκόμη περισσότερο προστάτεψε τοὺς Χριστιανούς καὶ φρόντισε γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης στὴ Χριστιανικὴ Ἑκκλησία.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς παρουσιάστηκε ἡ αἰρεση τοῦ Ἀρείου. Ο Ἀρείος, ἦταν Παπᾶς στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ δίδασκε, ὅτι ὁ Ιησοῦς Χριστὸς, δὲν είναι τέλειος Θεὸς ὅπως δ Πατέρας, ἀλλὰ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὅλα τὰ πλάσματα.

Η διδασκαλία αὐτὴ ἦταν διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῶν Εὐαγγελίων γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ ἐπέφερε μεγάλη ἀναστάτωση στὴν Ἑκκλησία τῶν Χριστιανῶν. Ο Κωνσταντίνος ἀνέλαβε νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνη στὴ Χριστιανικὴ Ἑκκλησία. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ κάλεσε στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας τὸ 325 μ.Χ. τὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Συγκεντρώθηκαν τότε ἐκεὶ 318 Ἐπίσκοποι καὶ ὄλλοι μορφωμένοι κληρικοὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἑκκλησίας ἀπ' ὅλη τὴν Οἰκουμένη.

Η Θεοτόκος στην μέση δύο Αυτοκρατόρων

“Υπὸ τὴν προεδρία τοῦ Κωνσταντίνου συνῆρθαν σὲ πρώτη συνεδρίαστη. Συζήτησαν ἔπειτα λεπτομερειακὰ τὸ ζήτημα καὶ καταδίκασαν πανηγυρικὰ τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου.

Συντάχτηκαν τότε τὰ 7 πρῶτα ἀρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστης «Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν καὶ π.») καὶ ὁρίστηκε ὅτι, σ' αὐτὰ περιλαμβάνονται τὰ ὄρθα δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ (ὄρθοδοξία). Ἔτσι ξαναγύρισε ἡ εἰρήνη στὴν Ἑκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

β) Ἡ Κωνσταντινούπολη πρωτεύουσα

Ο Χριστιανισμὸς μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κωνσταντίνου στερεώθηκε καὶ ἐνισχύθηκε πολὺ στὶς ἀνατολικὲς ἐπαρχίες τοῦ κράτους. Ο Κωνσταντίνος αἰσθανόταν, ὅτι στοὺς χριστιανοὺς προπαντός, ἐπρεπε νὰ στηρίζεται, γιὰ νὰ προστατέψῃ τὸ Κράτος ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Ἀποφάσισε λοιπὸν νὰ μεταφέρῃ τὴν πρωτεύουσα στὴν Ἀνατολή, γιὰ νὰ εἶναι τὸ κράτος περισσότερο ἀσφαλισμένο. Διάλεξε τὴ θέση, ποὺ ἦταν παλαιὰ ἡ ἀποικία τῶν Μεγαρέων Βυζάντιο, καὶ ἐκεὶ μετέφερε τὴν ἔδρα τοῦ κράτους. Η θέση τῆς νέας πρωτεύουσας ἦταν πολὺ κατάλληλη. Ἁταν στὸ σημεῖο, ὃπου ἐνώνεται ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη καὶ εἶχε θαυμάσιες φυσικές ὁμορφιές καὶ ἀσφαλέστατο λιμένα, τὸν Κεράτιο κόλπο.

Η πόλη πλουτίστηκε μὲ ὑδραγωγεῖα καὶ λουτρά, μὲ ἀγορὲς καὶ ἵπποδρόμια καὶ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα. Ο Κωνσταντίνος τὴ στόλισε ἐπίστης μὲ λαμπρὰ δημόσια χτίρια, μὲ ναοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ ἄλλα καλλιτεχνικὰ ἔργα. Πάρα πολλὰ θαυμάσια καλλιτεχνήματα μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὶς πόλεις τῆς Ἐλλάδας καὶ ἀπὸ τὴ Ρώμη. Ἐχισε τελικὰ δ Κωνσταντίνος γύρω ἀπὸ τὴν πόλη πολὺ ἰσχυρὰ τείχη.

Οἱ ἔργασίες ἀρχισαν κατὰ τὸ 326 καὶ διάρκεσαν ἐπὶ 4 ἔτη. Τὸ 330 μ.Χ. ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτεύουσας. Η πόλη ὀνομάστηκε στὴν ἀρχὴ Νέα Ρώμη, γρήγορα ὅμως πῆρε γιὰ τιμὴ τοῦ Κωνσταντίνου τὴν ὀνομασία Κωνσταντινούπολη.

Η Κωνσταντινούπολη ἔγινε τὸ μεγαλύτερο ἐμπορικὸ κέντρο τῆς Ἀνατολῆς. Η δὲ ἰσχυρὴ ὁχύρωση, τὴν ἔκανε τὸ ἀπόρθητο προπύργιο τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐπὶ 1100 ἔτη συντρίβονταν στὰ τείχη τῆς ὅλες οἱ ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων.

Πολὺ γρήγορα ἡ Κωνσταντινούπολη, μέσα στὴν Ἐλληνικὴ Ἀνατολή, ἔγινε τὸ νεώτερο Ἐθνικό κέντρο τοῦ Ἐλληνισμοῦ καὶ ἡ ἔνδοξη πρωτεύουσα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

γ) Ἡ διοίκηση κι ὁ θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου.

‘Ο Κωνσταντίνος ἀναδείχτηκε ὅχι μόνο στρατιωτικὸς ἔξοχος, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς ὄργανωτής ἄριστος. Ἡ διοίκηση τοῦ κράτους κάτω ἀπ’ αὐτὸν ἦταν πολὺ καλή. Ὁργάνωσε 450 χιλιάδες στρατὸ, μὲ τὸν ὁποῖον προ-

στάτεψε τὰ σύνορα ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Στὰ σύνορα ἐγκατέστησε στρατιώτες μὲ τὶς οἰκογένειές τους, στοὺς ὅποίους ἔδωκε χωράφια γιὰ καλλιέργεια. Αὐτοὶ ἤταν ὑποχρεωμένοι νὰ παίρνουν τὰ ὅπλα μόλις παρουσιάζόταν ἔχθρος.

‘Ο Κωνσταντίνος πέθανε τὴν 21η Μαΐου τοῦ ἔτους 337, ἀφοῦ ἔγινε καὶ ἐπίσημα χριστιανός. Δέχτηκε τὸ ‘Αγιο Βάπτισμα λίγο χρόνο πρὸ τοῦ θανάτου του. Τὸ σῶμα του τοποθετήθηκε σὲ χρυσὸ φέρετρο καὶ θάφτηκε στὸ Ναὸ τῶν ‘Αγίων Ἀποστόλων στὴν Κωνσταντινούπολη.

‘Η μητέρα τοῦ Κωνσταντίνου, ἡ εὐσεβὴς Ἐλένη, πῆγε τὸ 326 στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ νὰ προσκυνήσῃ στὸν Ἱερὸ τόπο, ποὺ μαρτύρησε ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστός. Ἐκεῖ ἔκανε ἀνασκαφὲς, κατὰ τὶς ὅποιες βρέθηκε ὁ Σταυρὸς τοῦ μαρτυρίου τοῦ Σωτῆρα. Στὴ θέση αὐτὴ ἔχτισε τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸ τῆς Ἀνάστασης.

Πολλὰ ὄφείλει ὁ Χριστιανισμὸς στὸν Κωνσταντίνο καὶ στὴ μητέρα του Ἐλένη. Γιὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία μας τοὺς ἀνακήρυξε ‘Αγίους-Ισαποστόλους, ἡ δὲ μνήμη τους γιορτάζεται τὴν **21η Μαΐου**.

‘Αλλὰ καὶ ὁ Ἐλληνισμὸς ὄφείλει πολλὰ στὸν Κωνσταντίνο, γιατὶ μὲ τὴ μεταφορὰ τῆς πρωτεύουσας στὴν Ἀνατολή, τὸ ‘Ελληνικὸ ‘Εθνος ἔσανάρχισε πάλι τὸν ιστορικὸ του βίο. Γιὰ τοῦτο ἡ ‘Ελληνικὴ ιστορία τοῦ ἔδωκε τὸν τίτλο τοῦ Μεγάλου.

Α σκήσεις

1. Τί ἤταν ἡ τετραρχία τοῦ Διοκλητιανοῦ;
2. Πῶς ὁ Κωνσταντίνος κατόρθωσε νὰ νικήσῃ τὸ Μαξέντιο;
3. Κάνετε χρονολογικὸ πίνακα τῶν μεγάλων ιστορικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου
4. Τί πρόσφερε ἡ ‘Αγία Ἐλένη στόχριστιανισμό;

3. Ο ΜΕΓΑΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ

Σαράντα χρόνια μετά τὸ θάνατο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τὸ κράτος βρέθηκε σὲ μεγάλο κίνδυνο. Πολλές ἐπαρχίες του ὑπέφεραν ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων. Οἱ Γότθοι μάλιστα εἶχαν διαβῆ τὸ Δούναβη ποταμὸ καὶ εἶχαν φτάσει σὲ μιὰ ἐπιδρομὴ μὲχρι τὴν Θράκη.

Τὸ κράτος κινδύνεψε τότε σοβαρά, ἀλλὰ σώθηκε χάρη στὸ στρατηγὸ Θεοδόσιο. Αὐτὸς ἀνακηρύχτηκε αὐτοκράτορας κατὰ τὸ ἔτος 379 καὶ κατόρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Γότθους καὶ νὰ τοὺς διώξῃ πέρα ἀπ’ τὰ σύνορα.

‘Ο Θεοδόσιος κατόρθωσε νὰ στερεώσῃ ὅριστικὰ τὸ κράτος καὶ νὰ τὸ κάνῃ ἰσχυρό, ὅπως ἦταν τὸν καιρὸ τοῦ Κωνσταντίνου. ‘Υποστήριξε πολὺ τὴν Χριστιανικὴ θρησκεία καὶ καταδίωξε τοὺς εἰδωλολάτρες. ’Εκλεισε τοὺς ναούς τους καὶ διέταξε νὰ καταστραφοῦν τὰ ἀγάλματα—εἴδωλα τῶν παλαιῶν θεῶν.

“Εκλεισε ἐπίσης ὁ Θεοδόσιος τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ κατάργησε τοὺς Ὀλυμπιακούς ἄγῶνες (394 μ.Χ.). Οἱ τελευταῖοι ἄγῶνες ἔγιναν τὸ 393 μ.Χ.

Τὴν ἐποχὴ αὐτή, φάνηκε μιὰ αἵρεση στὴ Χριστιανικὴ Ἑκκλησία, ἡ αἵρεση τοῦ Μακεδονίου, ὁ ὅποιος δὲν παραδεχόταν τὴν θεότητα τοῦ ‘Ἄγιου Πνεύματος. ‘Ο Θεοδόσιος συγκάλεσε στὴν Κωνσταντινούπολη τὴν Β’ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἡ ὅποια καταδίκασε τὸ Μακεδόνιο καὶ συμπλήρωσε τὸ Σύμβολο τῆς Πίστης.

Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστης, ὅπως συμπληρώθηκε, περιέχει τὴν ὄρθη πίστη, τὴν ὄρθοδοξία, τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ ἔχωμε δλοι οἱ χριστιανοί.

‘Ο Μέγας Θεοδόσιος

‘Ο Θεοδόσιος ἀναδείχτηκε λαμπρὸς στρατηγὸς καὶ ἄριστος Κυβερνήτης. Στερέωσε τὸ Κράτος καὶ τὴν Ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο ὀνομάστηκε ἀπὸ τὴν ἱστορία **Μεγάλος**.

4. Ὁ δριστικὸς χωρισμὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους σὲ ἀνατολικὸ καὶ δυτικό.

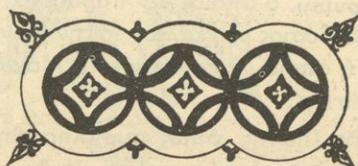
‘Ο Θεοδόσιος ἀναγκάστηκε κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του νὰ ἐκστρατέψῃ στὴ Δύση, γιὰ νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν βαρβάρων. Νίκησε ὅλους τοὺς ἔχθρούς του καὶ ἔμεινε μόνος κύριος ὅλου τοῦ Κράτους. Κατάλαβε ὅμως, ὅτι ἡ ἀπέραντη αὐτοκρατορία ἦταν ἀδύνατο νὰ κυβερνηθῇ ἀπὸ ἕνα μόνον αὐτοκράτορα. Γιὰ τοῦτο, λίγο πρὶν πεθάνη, μοίρασε τὸ Κράτος στοὺς δύο γιούς του, τὸν Ὀνώριο καὶ τὸν Ἀρκάδιο. Καὶ στὸν Ὀνώριο ἔδωκε τὴ Δύση, στὸν Ἀρκάδιο δὲ τὴν Ἀνατολή. ‘Ο χωρισμὸς αὐτὸς ἦταν δριστικός.

Τὸ Δυτικὸ Ρωμαϊκὸ κράτος δὲν κατόρθωσε νὰ ζήσῃ γιὰ πολὺν καιρό. Οἱ βάρβαροι κυρίεψαν ὅλες τὶς χῶρες του, τὸ διέλυσαν (476μ.Χ.), καὶ ἴδρυσαν διάφορα βαρβαρικὰ κράτη.

Τὸ Ἀνατολικὸ ὅμως Κράτος ἔζησε ἐπὶ χίλια καὶ πλέον χρόνια, γιατὶ τὸ στήριζαν δύο ἀκατανίκητες δυνάμεις, ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ Ἑλληνισμός. Ὄνομάζεται πλέον **Βυζαντινὸ Κράτος** ἢ **Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία**.

Α σκήσεις

1. Ποιό κακό ἔφεραν στὴν Ἑλλάδα οἱ διωγμοὶ τοῦ Θεοδοσίου ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρίας;
2. Κάνετε χρονολογικὸ πίνακα τῶν μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεοδοσίου.
3. Ποιό ἀπὸ τὰ δύο κράτη ἔζησε περισσότερο καὶ γιατί;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΤΟ BYZANTINO ΚΡΑΤΟΣ

1. Τὸ Βυζαντινὸ κράτος παίρνει Ἑλληνικὴ μορφὴ

α) Ἡ Ἐπίσημη γλώσσα τοῦ Κράτους καὶ ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς, τῶν διαδόχων τοῦ Θεοδοσίου, ἀρχίζει ὁ ἔξελληνισμὸς τοῦ Κράτους, τὸ ὅποιον ἦταν ἔως τότε γνήσιο Ρωμαϊκό. Ἡ αὐτοκρατορικὴ αὐλὴ καὶ οἱ ἀνθρωποι τῶν ἀνακτόρων γενικά, χρησιμοποιοῦσαν τὴν Λατινικὴ γλώσσα. Οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ δικαστὲς ἐπίστης. Τὰ συμβόλαια καὶ οἱ δικαστικὲς πράξεις καὶ ἀποφάσεις, καθὼς καὶ ὅλες οἱ διαταγὲς τοῦ αὐτοκράτορα, γράφονταν στὴν Λατινική.

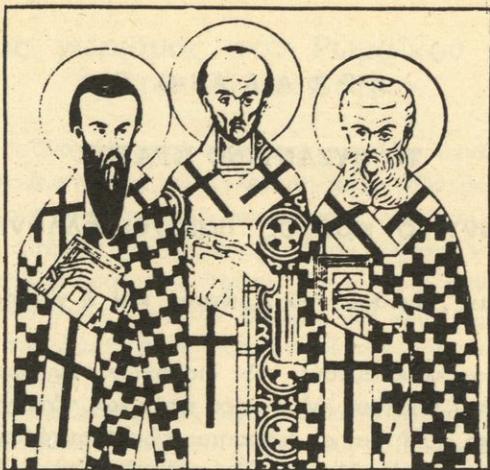
Οἱ αὐτοκράτορες ἔπαιρναν τὸν τίτλο Ρωμαίου αὐτοκράτορα καὶ θεωροῦσαν τὸ κράτος Ρωμαϊκό.

"Ολοὶ οἱ ὑπήκοοι τοῦ κράτους ὀνομάζονταν μὲν ἔνα ὄνομα, **Ρωμαῖοι**, ἔστω καὶ ἀν ἀνῆκαν σὲ διαφορετικὰ ἔθνη. Μέχρι σήμερα ὑπάρχει ἡ ὄνομασία **Ρωμαῖοι=Ἐλληνες**.

Οἱ περισσότεροι ὅμως κάτοικοι τῆς αὐτοκρατορίας ἦταν "Ἐλληνες" ἢ μιλοῦσαν τὴν Ἐλληνικὴ γλώσσα. Γ' αὐτὸς ἀναγκάστηκαν οἱ αὐτοκράτορες νὰ ἐπιτρέψουν στὰ Δικαστήρια νὰ ἐκδίδουν τὶς ἀποφάσεις τους στὴν Ἐλληνική. Στὰ ἀνάκτορα ἐπίστης ἀρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Λατινική, ἡ ὅποια ἐξακολουθοῦσε νὰ είναι ἐπίσημη γλώσσα, καὶ τὴν Ἐλληνική.

Κατὰ τὴν βασιλεία τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Β' (408—450) ἔγινε ἔνα μέγαλο βῆμα πρὸς τὸν ἔξελληνισμό: 'Ο Θεοδόσιος δηλαδὴ νυμφεύτηκε τὴν κόρη τοῦ Ἀθηναίου φιλόσοφου **Λεόντιου**, ἡ ὅποια ἔγινε χριστιανὴ καὶ πήρε τὸ ὄνομα **Εὐδοκία**. Αὕτη εἶχε τέλεια Ἐλληνικὴ μόρφωση. Ἀπὸ τὴν Εὐδοκία ἡ ζωὴ τῆς αὐτοκρατοτρικῆς αὐλῆς, πήρε Ἐλληνικὴ μορφή.

'Ιδρυθηκε ἐπίστης τότε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὸ Πανδιδακτήριο, στὸ ὅποιο 10 Καθηγητὲς δίδασκαν Ἐλληνικά, 10 Λατινικά καὶ 11 ἄλλοι ρητορική, Φισσοφία καὶ Δίκαιο.

Οι τρεις Ἱεράρχες

β). Ἡ Ἔκκλησία. — Οι Πατέρες.

Πολύ βοήθησε στὸν ἔξελληνισμὸν τοῦ Βυζαντίου καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὅποια χρησιμοποιοῦσε τὴν Ἑλληνικὴ γλώσσα μόνο. Οἱ ἵερεῖς καὶ οἱ Ἐπίσκοποι κήρυτταν καὶ τελοῦσαν τὶς θρησκευτικὲς τελετὲς καὶ ἀκολουθίες, καθὼς καὶ τῇ Θείᾳ λειτουργίᾳ στὴν Ἑλληνική. "Ολοὶ οἱ χριστιανοὶ ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν τὴν Ἑλληνικὴ γλώσσα.

Μεγάλοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καὶ ρήτορες ἔζησαν τὸν 4ο αἰώνα καὶ μάλιστα τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου καὶ τῶν διαδόχων του.

Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὀνομάστηκαν **Μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἔκκλησίας**. Οἱ σπουδαιότεροι είναι:

1) **Ο Μέγας Ἀθανάσιος** (295–373). Γεννήθηκε, σπούδασε καὶ ἔζησε στὴν Ἀλεξάνδρεια, τῆς ὅποιας ἔγινε ἐπίσκοπος σὲ ἥλικια 30 ἔτῶν. "Ἐλαβε μέρος στὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο σὰν διάκονος—βοηθὸς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Πολέμησε μὲ ζῆλο καὶ ἐνθουσιασμὸν σὲ ὅλη τὴν ζωὴ του τὸν ἀρειανισμὸν καὶ ὀνομάστηκε γι' αὐτὸν «στύλος ὀρθοδοξίας».

2) **Ο Μέγας Βασίλειος** (330–379). Σπούδασε στὴν Αθήνα τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα μαζὶ μὲ τὸ Γρηγόριο, μὲ τὸν ὅποιο συνδεόταν μὲ ἀδελφικὴ φι-

λία. "Εγινε ἐπίσκοπος τῆς Καισάρειας τῆς Καππαδοκίας καὶ ἀναδείχτηκε ὅχι μόνο γιὰ τὴ σοφία του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν χριστιανικὴ δράση του. "Ιδρυσε στὴν Καισάρεια τὴν περίφημη «Βασιλειάδα» δηλαδὴ φιλανθρωπικὸ ἰδρυμα, τὸ ὅποιο εἶχε φτωχοκομεῖο, ὁρφανοτροφεῖο, νοσοκομεῖο κ.λ.π. "Εγραψε σοφὰ συγγράμματα, τὰ ὅποια διαδόθηκαν πολὺ καὶ ὠφέλησαν τὸ Χριστιανισμὸ καὶ τὸν Ἑλληνισμό. Σὲ ἔνα ἀπ' αὐτὰ συμβουλεύει τοὺς νέους, νὰ μελετοῦν μὲ προσοχὴ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες συγγραφεῖς καὶ ποιητὲς καὶ νὰ παίρνουν ἀπ' αὐτά, ὅπως οἱ μέλισσες, ὅτι εἴναι ὠφέλιμο καὶ σύμφωνο πρὸς τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία.

3) **Ο Γρηγόριος δ Ναζιανζηνὸς** (329–390). Σπούδασε ὅπως εἶδαμε, μαζὶ μὲ τὸ Βασίλειο στὴν Ἀθήνα καὶ ἀναδείχτηκε θαυμάσιος ἑκκλησιαστικὸς ρήτορας καὶ ποιητής. "Εγινε Πατριάρχης στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἦταν πρόεδρος στὶς πρῶτες συνεδριάσεις τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (381).

4) **Ο Ιωάννης δ Χρυσόστομος** (345–407). Καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια καὶ σπούδασε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα κοντὰ στὸ διάσημο σοφιστὴ Λιβάνιο. Ἐπονομάστηκε Χρυσόστομος γιὰ τὴ μεγάλη του εὔγλωττία. 'Ο Ιωάννης κλήθηκε ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια, ὅπου ἦταν ἀπλὸς Ἱερέας, στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἔκεī ἔγινε Πατριάρχης καὶ ἀγαπήθηκε πολὺ ἀπὸ τὸ λαό. Κήρυττε ταχτικὰ ὁ Ἰδιος «τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ» καὶ δὲ δίσταζε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Παλατίου νὰ τοὺς κρίνῃ, ὅταν ἡ ζωὴ τους δὲν ἦταν σύμφωνη μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. "Εγραψε πολλὰ συγγράμματα θεολογικά. Διασώθηκαν ἐπίσης πολλοὶ «Λόγοι» του.

2. Οι Βάρβαροι στὰ σύνορα τῆς αύτοκρατορίας.

Πέρα ἀπὸ τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικὰ σύνορα τῆς αύτοκρατορίας ὑπῆρχαν χῶρες, στὶς ὅποιες ἦταν ἐγκαταστημένοι διάφοροι βαρβαρικοὶ λαοί.

Κατὰ τὸν 4ο μ.Χ. αἰώνα, βόρεια τοῦ Δούναβη ὑπῆρχαν οἱ Γότθοι, ποὺ διακρίνονταν σὲ Βησιγότθους (δυτικοὺς Γότθους) καὶ Όστρογότθους (ἀνατολικοὺς Γότθους).

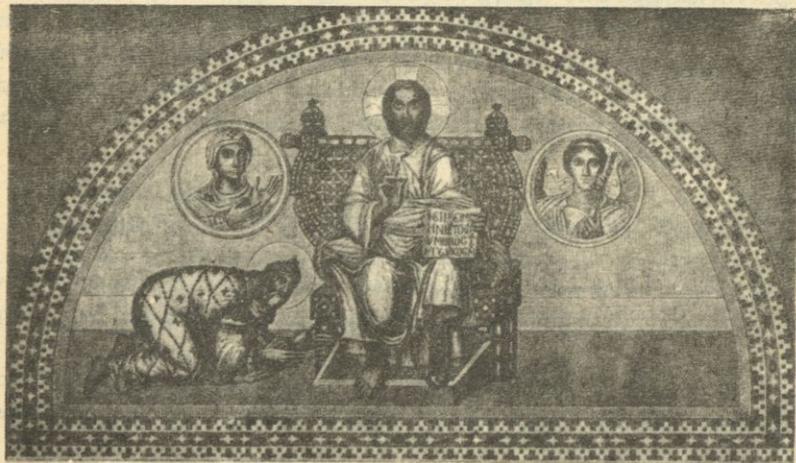
Βορειότερα ἀκόμη καὶ μέχρι τὰ Οὐράλια ὅρη, ζοῦσαν οἱ Σλάβοι, λαὸς πολὺ καθυστερημένος, χωρὶς στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ὄργανωση.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 4ου μ.χ. αἰώνα φάνηκαν στὴν Ἀνατολικὴ Εύρωπη καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὶς πεδιάδες τῆς νότιας Ρωσίας νέοι βάρβαροι, οἱ Ούννοι. Αὗτοι ἀνῆκαν στὴ Μογγολικὴ φυλὴ καὶ ἔρχονταν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ασίας.

"Οταν οἱ Ούννοι ἔφτασαν στὴ νότια Ρωσία καὶ προχώρησαν κατὰ τὴν

Δύση, συνάντησαν τοὺς Γότθους. Καὶ οἱ μὲν Ὁστρογότθοι ὑποτάχτηκαν, οἱ δὲ Βησιγότθοι πέρασαν τὸ Δούναβη καὶ εἰσῆλθαν στὸ ἔδαφος τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπει μία περίοδο 50 καὶ πλέον ἐτῶν, πολλὲς χῶρες τῆς αὐτοκρατορίας κακοπάθησαν πολὺ, ἀπὸ τις ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων Γότθων καὶ Ούννων.)

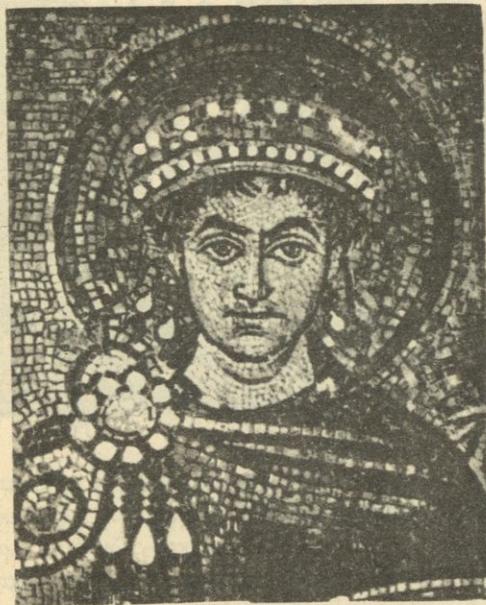
‘Ο Αὐτοκράτορας προσκυνάει στὴν ‘Αγία Σοφία

α) Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα.

Ἐνδοξη̄ καὶ μακροχρόνια ἦταν ἡ βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Διαδέχτηκε σὲ μεγάλη ἥλικια (45 ἔτῶν) τὸ θεῖο του Ἰουστίνο καὶ ὀναδείχτηκε ἀπὸ τοὺς ἱκανότερους αὐτοκράτορες.

Ο Ἰουστινιανὸς ἦταν πολὺ μορφωμένος καὶ εἶχε πάρει μεγάλα πολικὰ ἀξιώματα, πρὶν ἀνέβη στὸ θρόνο. Εἶχε μέτριο ἀνάστημα καὶ ἔξαιρετικὴ σωματικὴ ἀντοχή. Ἔργαζόταν πάρα πολύ, ἔτρωγε λίγο καὶ ἀναπαυόταν πολὺ λιγότερο. Γι' αὐτὸ δόνομάστηκε ἀκοίμητος.

Παρακολουθοῦσε ὁ ἴδιος προσωπικὰ δλες τῆς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, ἀλλὰ εἶχε καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκλέγῃ τοὺς κατάληπλους συνεργάτες γιὰ κάθε ἔργο.

Ο Ἰουστινιανὸς

Τέτοιοι ἱκανότατοι συνεργάτες τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀναδείχτηκαν ὁ νομομαθῆς Τριβωνιανός, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Ἰωάννης Καππαδόκης καὶ οἱ στρατηγοὶ Βελισσάριος καὶ Ναρσῆς.

Φιλοδόξησε ὁ Ἰουστινιανὸς ν' ἀναστήσῃ τὴν παλαιὰ Ρωμαϊκὴ Κοσμοκρατορία καὶ ἐν μέρει τὸ πέτυχε. Στὸ ἔργο καὶ στὰ σχέδιά του εἶχε πρόθυμη βιοθό, πλὴν τῶν ἄλλων συνεργατῶν του καὶ τῆς σύζυγο τοῦ Θεοδώρα.

Αὕτη καταγόταν ἀπὸ ταπεινὴ οἰκογένεια, ἀλλὰ σὰν βασίλισσα ἀναδείχτηκε πολύτιμη σύντροφος τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ τόλμη καὶ οἱ συμβουλὲς τῆς Θεοδώρας, ἔσωσαν τὸ κράτος καὶ τὸν Ἰουστινιανὸ κατὰ τὴν Στάση τοῦ Νίκα.

β) Στάση τοῦ Νίκα

Στὸν Ἰππόδρομο τῆς Κωνσταντινούπολης γινόταν ταχτικά, ὅπως στὴν παλιὰ πρωτεύουσα Ρώμη, ἵπποδρομίες καὶ ἀρματοδρομίες. Αὐτὲς ἔπαιρναν πολὺ συχνὰ τὸ χαρακτήρα λαμπρῆς πανηγυρικῆς γιορτῆς. Τὶς παρηκολουθοῦσαν δὲ οἱ ἀνώτεροι ἄρχοντες καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτορας.

Πολὺ μεγάλο ἦταν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινούπολης γιὰ τὶς ἀρματοδρομίες. Εἶχε χωριστῇ ὁ λαὸς σὲ δύο μερίδες ἀπὸ τὸ χρῶμα τῆς ἐνδυμασίας τῶν ὁδηγῶν τῶν ἀρμάτων καὶ εἶχαν πάρει τὰ δύοματα Πράσινοι καὶ Βένετοι (γαλάζιοι). Οἱ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν δύο μερίδων ἔφτανε τὴν ἔχθροτητα.

Ἡ Θεοδώρα μὲ τὴν ἀκολουθία τῆς

Κατὰ τὸ ἔτος 532 ἡ διαμάχη μεταξὺ τῶν δύο μερίδων στὸν Ἰππόδρομο, κατέληξε μία ἡμέρα σὲ πραγματικὴ σύγκρουση. Οἱ στρατὸς τοῦ αὐτοκράτορα ἐπέμβηκε καὶ πάρθηκαν αὐστηρὰ μέτρα ἐναντίον καὶ τῶν δύο μερίδων. Τότε ὅμως οἱ Πράσινοι καὶ οἱ Βένετοι ἐνώθηκαν καὶ στράφηκαν ἐναντίον τοῦ στρατοῦ καὶ τελικὰ ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορα.

Οἱ στασιαστὲς ξεχύθηκαν στοὺς δρόμους. Λεηλάτησαν καταστήματα καὶ ἀγορὲς, πυρπόλησαν σπίτια καὶ ναούς, ἐπιτέθηκαν δὲ στὸ τέλος καὶ ἐναντίον τῶν ἀνακτόρων. Εἶχαν μάλιστα ἀνάκηρύξει ἄλλον αὐτοκράτορα καὶ ἤθελαν νὰ τὸν ἐγκαταστήσουν. Εἶχαν σύνθημα τὴ λέξη «Νίκα» καὶ γιὰ

τοῦτο ἡ στάση δινομάστηκε **Στάση τοῦ Νίκα**.

Ο Ἰουστινιανός στὸ συμβούλιο ποὺ κάλεσε στὰ ἀνάκτορα, φάνηκε μιὰ στιγμή, ὅτι ἔχασε τὸ θάρρος του. Δήλωσε, ὅτι θὰ ήταν καλὸ νὰ φύγουν, γιὰ νὰ σωθοῦν. Ἀλλὰ τότε ἡ Θεοδώρα, ἡ ὁποία ήταν ἐκεὶ στὸ συμβούλιο, τοῦ ἔδωκε κουράγιο καὶ τὸν συγκράτησε.

—Νομίζω, τοῦ εἶπε, ὅτι ὁ βασιλιάς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φύγῃ. Ἔγὼ τούλαχιστον θὰ προτιμήσω νὰ πεθάνω βασίλισσα, παρὰ νὰ φύγω... «Ἐνα παλιὸ ρητὸ λέγει: «Καλὸν ἐντάφιον ἡ βασιλεία» (ῶρασίο σάβανο είναι ἡ βασιλεία).

Ο Ἰουστινιανὸς ἔλαβε θάρρος ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς Θεοδώρας. Μὲ τὸ στρατηγὸ Βελισσάριο καὶ τὰ πιστὰ στρατεύματά του διέλυσε τοὺς στασιαστές καὶ κατέπνιξε τὴ στάση.

Απὸ τότε καὶ σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀπόλυτη ἡσυχία ἐπικράτησε στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κράτους.

γ) Οἱ πόλεμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ο Ἰουστινιανὸς ἔκανε πολλοὺς πολέμους ἐναντίον ὅλων τῶν βαρβαρικῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι περιτριγύριζαν τὸ κράτος καὶ ἀπειλοῦσαν αὐτὸ μὲ ἀφανισμό. Δὲν ἀναλάβαινε ὁ ἴδιος τὴν ἀργηγία τοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς πολέμους τούτους. Εἶχεν ὅμως δύο ἰκανότατους στρατηγούς τὸ **Βελισσάριο** καὶ τὸ **Ναρσή**.

Μὲ τοὺς στρατηγούς αὐτοὺς νίκησε δύο φορὲς τοὺς Πέρσες, οἱ ὅποιοι εἶχαν γίνει πολὺ ἐπικίνδυνοι στὴν Ἀνατολή. Νίκησε ἐπίσης ἐπανειλημένα στὴ Δύση.

Ἐναντίον τῶν Βανδάλων στὴν Ἀφρικὴ ἔστειλε τὸ 533 τὸ Βελισσάριο μὲ 20 χιλ. πεζούς καὶ 5 χιλ. ἵππεις, 100 πολεμικὰ πλοῖα καὶ 500 μεταγωγικὰ φορτηγά. Στὴν πρώτη μάχη ὁ Βελισσάριος νίκησε τὸ βαρβαρικὸ στρατὸ καὶ μπήκε στὴν πρωτεύουσα τῶν Βανδάλων **Καρχηδόνα**. Ο βασιλιάς τῶν Βανδάλων **Γελίμερος** πιάστηκε αἰχμαλώτος, ὅπως καὶ πλήθος στρατιῶτες. Ἀμέτρητα ἐπίσης ἤταν τὰ λάφυρα, ποὺ βρέθηκαν στὴν Καρχηδόνα.

Ο Βελισσάριος ἐπέστρεψε στὴν Κωνσταντινούπολη θριαμβευτής μὲ αἰχμαλώτους καὶ λάφυρα. Ο Γελίμερος ἐπεισε στὰ πόδια τοῦ αὐτοκράτορα, δ ὅποιος τοῦ χάρισε τὴ ζωή, τοῦ ἔδωκε μάλιστα χτήματα στὴν Ἀσία γιὰ νὰ περάσῃ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του. Τὸ Βανδαλικὸ κράτος διαλύθηκε ὀριστικὰ πιά.

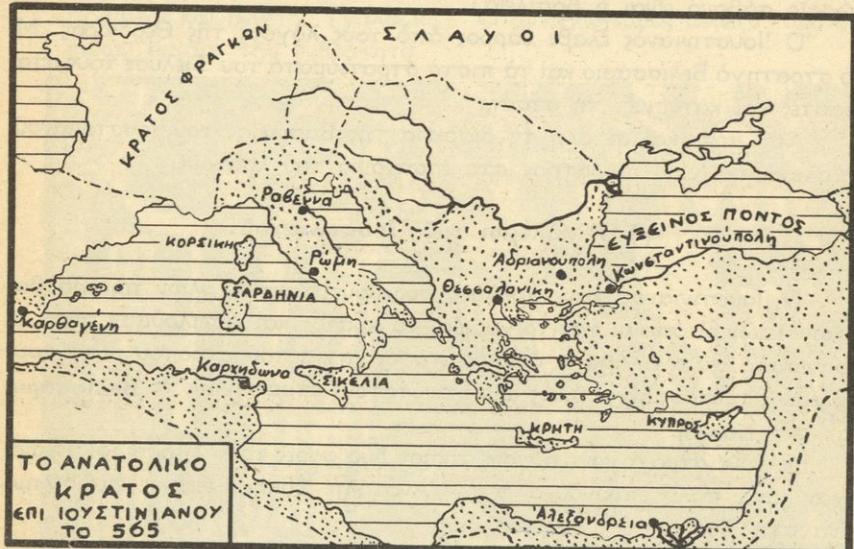
Τὸ Υστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, δ Ἰουστινιανὸς κινήθηκε ἐναντίον τῶν Οστρογότθων στὴν Ἰταλία. Οι στρατηγοὶ Βελισσάριος καὶ Ναρσής νίκησαν

ἐπανειλημμένα τούς Ὀστρογόθους καὶ τελικὰ τὸ κράτος τους καταλύθηκε.
‘Η Ἰταλία ἔγινε Βυζαντινὴ ἐπαρχία.

‘Ο Βυζαντινὸς στρατὸς κατάχτησε ἐπίσης τὸ νότιο τμῆμα τῆς σημερινῆς Ἰσπανίας, ὅπου εἶχε ἴδρυθη ἄλλοτε τὸ Βησιγοτθικὸ κράτος.

‘Ο Ἰουστινιανὸς πολέμησε καὶ γιὰ δεύτερη φορὰ ἐναντίον τῶν Περσῶν.
‘Ο δεύτερος αὐτὸς πόλεμος βάσταξε εἴκοσι καὶ πλέον ἔτη.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπέκρουσε βαρβαρικὲς ἐπιδρομὲς στὴ Θράκη καὶ Μακεδονία.

‘Η ἔκταση τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους τὸν καιρὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦταν πολὺ μεγάλη. Περιλάμβανε ἔκτὸς ἀπὸ τὶς ἀνατολικὲς χῶρες, τὴν Ἰταλία, μεγάλο μέρος τῆς Ἀφρικῆς καὶ μέρος ἀπὸ τὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο. Στοὺς πολέμους αὐτοὺς ὁ Ἰουστινιανὸς ἔξαντλησε τὸ κράτος οἰκονομικὰ καὶ, γιὰ τοῦτο δὲ μπόρεσαν οἱ διάδοχοί του νὰ κρατήσουν γιὰ πολὺ καιρὸν τὶς χῶρες, ποὺ κατάκτησαν.

δ) Εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ

Πολὺ λαμπρότερα ἦταν τὰ εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τέτοιο ἔργο εἶναι ἡ ‘Ιουστινιάνειος Νομοθεσία.’ Επειδὴ πολλοὶ παλαιοὶ νόμοι εἶχαν καταργηθῆ καὶ ἄλλοι εἶχαν περιπέσει σὲ ἀχρηστία, ἐπικρατοῦσε

μεγάλη ἀνωμαλία στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. 'Ο Ίουστινιανὸς ἔκανε ἐπιτροπὴ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ νομοδιδάσκαλο Τριβωνιανό, ἡ ὅποια συγκέντρωσε καὶ ἐρμήνευσε ὅλους τοὺς νόμους, ποὺ δὲν εἶχαν ἀχρηστευθῆ. Ή συλλογὴ αὐτὴ καὶ ἐρμηνεία τῶν νόμων, ὄνομάστηκε Σῶμα (**Κώδικας**) τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου καὶ εἶναι μέχρι σήμερα βάση τῆς Νομικῆς ἐπιστήμης.

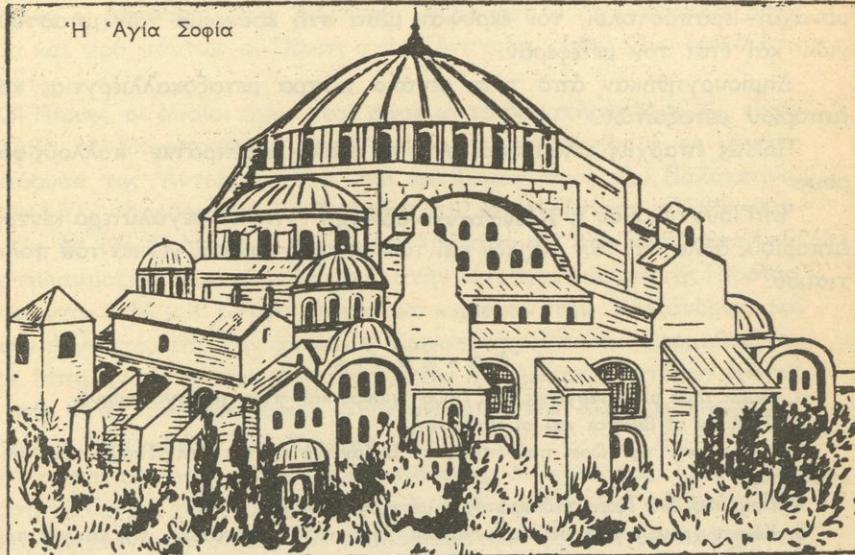
Οἱ νόμοι, τοὺς ὅποιους ἔξεδωκε ὁ ἴδιος ὁ Ίουστινιανός, γράφηκαν στὴν Ἐλληνικὴ γλώσσα.

Δεύτερο μεγάλο ἔργο τοῦ Ίουστινιανοῦ εἶναι ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας.

‘Ο ναὸς αὐτὸς οἰκοδομήθηκε στὴ θέση παλαιότερου ναοῦ, ὁ ὅποῖος πυρπολήθηκε στὴ Στάση τοῦ Νίκα.

Ἀρχιτέκτονες τῆς Ἀγίας Σοφίας ἦταν ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος.

Ἡ Ἀγία Σοφία

Πέντε ἔτη(532–537) δούλεψαν 10 χιλιάδες τεχνίτες καὶ ἐργάτες. Δαπανήθηκαν δὲ 326 ἑκατομμύρια χρυσὲς δραχμές. 'Ο ναὸς αὐτὸς εἶναι, ὑπόδειγμα. τοῦ νέου τότε ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ, ποὺ ὄνομάστηκε κατόπιν Βυζαντινός.

Ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμηση τῆς Ἀγίας Σοφίας ἦταν λαμπρότατη· μωσαϊκὰ καὶ πολύχρωμα μάρμαρα, χρυσάφι καὶ ἀσήμι χρησιμοποιήθηκαν μὲ ἀφθονία. Τόσος ἦταν ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ Ίουστινιανοῦ, ὥστε κατὰ τὰ ἐγκαίνια δὲ μπόρεσε νὰ κρατηθῇ καὶ φώναξε: «Νενίκηκά σε, Σολομώντα». μὲ τοῦτο ἦθελε νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Ἀγία Σοφία ἦταν ἀνώτερη

τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομώντα στὰ Ἱεροσόλυμα. "Ολος ὁ κόσμος θαυμάζει καὶ σήμερος ἀκόμα τὸ λαμπρότατο αὐτὸν καλλιτέχνημα.

Οἰκοδόμησε ἐπίστης ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἄλλους ναούς στὴν Κωνστατινούπολη, ἔχτισε πάλι τὸν καμμένον Ἰππόδρομο, καὶ ἔκανε πάρα πολλὰ ἄλλα ἔργα κοινῆς ὠφελείας: δηλαδὴ δρόμους, γεφύρια, ὑδραγωγεῖα, λουτρά, ξενῶνες, φιλανθρωπικά καταστήματα κλπ.

Φρόντισε ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ στήριξη καὶ ἔξαπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐκλεισε δριστικὰ τὶς φιλοσοφικὲς σχολές τῶν Ἀθηνῶν, οἱ ὅποιες ἤταν τὰ τελευταῖα κέντρα τῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας, καὶ ἔστειλε ἱεραποστόλους ἵσαμε τὰ βάθη τῆς Ἀσίας.

Στὴν ἐποχή του ἔγινε καὶ ἡ μεταφορά μεταξόσπορου ἀπ' τὴν Κίνα. Ἐπειδὴ ἀπαγορεύόταν αὐτηρότατα ἡ μεταφορά του, δύο "Ελληνες μοναχοί—ἱεραπόστολοι, τὸν ἔκρυψαν μέσα στὸ κούφωμα τῶν μπαστουνιῶν καὶ ἔτσι τὸν μετέφεραν.

Δημιουργήθηκαν ἀπὸ τότε μεγάλα κέντρα μεταξοκαλλιέργειας καὶ ἐμπορίου μεταξωτῶν.

Πολλὲς ἐπαρχίες πλούτησαν καὶ τὸ κράτος εἰσέπραττε πολλοὺς φόρους.

Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἡ **Κωνσταντινούπολη** ἔγινε τὸ μεγαλύτερο κέντρο ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων καὶ γενικὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

- Α σ κ ή σ ε ι ζ·
1. Ποιοι εἶναι οἱ συνεργάτες τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ποῖο τὸ ἔργο καθενός;
 2. Τί ἤταν οἱ Βένετοι καὶ οἱ Πράσινοι;
 3. Ὁνομάστε τὶς χῶρες ποὺ ἐπιτινε τὸ Βυζαντινὸ κράτος στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ;
 4. Ποία ὠφέλεια ἔφερε στὸ κράτος ἡ μεταξοκαλλιέργεια;
 5. Κάνετε χρονολογικὸ πίνακα μεγάλων Ιστορικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ.

1. Ο αύτοκράτορας Ήράκλειος (610-641)

α') Σὲ ποιὰ κατάσταση βρῆκε τὸ κράτος. "Οταν ἀνέβηκε στὸ θρόνο ὁ Ἡράκλειος, ἡ κατάσταση τοῦ κράτους ἦταν σχεδὸν ἀπελπιστική. Ο στρατὸς ἦταν παραμελημένος καὶ τὰ δημόσια ταμεῖα δὲν εἶχαν χρήματα. Ἐξ ἄλλου οἱ βάρβαροι στὴν Ἑλληνικὴ χερσόνησο, οἱ Λογγυοβάρδοι στὴν Ἰταλία καὶ πρὸ πάντων οἱ Πέρσες στὴν Ἀνατολή, εἶχαν γίνει πολὺ ἐπικίνδυνοι.

Οἱ Πέρσες, οἱ ὅποιοι εἶχαν τότε βασιλιὰ τὸ δραστήριο **Χοσρά**, εἶχαν καταλάβει τὴ Μεσοποταμία, τὴν Ἀρμενία καὶ τὴ Συρία μὲ τὴ μεγάλη πρωτεύουσά της Ἀντιόχεια. Ἀπ' ἑκεῖ κατέβηκαν πρὸς τὴν Παλαιστίνη, κυρίεψαν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἔσφαξαν καὶ αἰχμαλώτισαν χιλιάδες Χριστιανούς μὲ τὸν Πατριάρχη **Ζαχαρία**. Ἀρπαξαν καὶ τὸν Τίμιο Σταυρὸ καὶ τὸν ἔστειλαν μαζὶ μὲ τοὺς αἰχμαλώτους στὴν τότε πρωτεύουσα τῆς Περσίας, Κτησιφώντα (614 μ.Χ.). Λίγο ἀργότερα κυρίεψαν τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ὅλη τὴν Αἴγυπτο, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡ Κωνσταντινούπολη προμηθεύσταν σιτάρι. Μπῆκαν μὲ τὸ στρατὸ κατόπιν στὴν Μ. Ἀσία καὶ ἔφτασαν νικητὲς μέχρι τὶς ἀκτὲς τοῦ Βόσπορου, ἀπέντανι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὶς πόλεις **Χαλκηδόνα** καὶ **Χρυσούπολη**.

Μπροστὰ σὲ δῶλους αὐτοὺς τοὺς κινδύνους, ὁ Ἡράκλειος, λίγο ἔλειψε νὰ χάσῃ τὸ θάρρος του. Τὸν ἐνθάρρυνε δῆμος ὁ φρόνιμος καὶ φιλαπάτριδας Πατριάρχης Σέργιος, ὁ ὅποιος τὸν συμβούλεψε καὶ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ χρησιμοποιήσῃ γιὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου, τὰ πολύτιμα σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν, μὲ τὴ συμφωνία νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ. Ο Ἡράκλειος τὰ χρησιμοποίησε πραγματικὰ καὶ στρατολόγησε μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ στρατιῶτες ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα καὶ τὰ περίχωρα.

Στράφηκε τότε ὁ Ἡράκλειος πρῶτα πρὸς τοὺς Ἀβάρους καὶ προτίμησε νὰ συμβιβαστῇ μ' αὐτούς, γιὰ νὰ μείνῃ ἀνενόχλητος στὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμο. Ἐκλεισε λοιπὸν εἰρήνη μὲ τὸ **Χαγάνο** (ἀρχηγὸς) τῶν Ἀβάρων καὶ, ἀφοῦ ἔξασφάλισε τὶς πλάτες του, ἔστρεψε πλέον ὅλη τὴν προσοχὴ του πρὸς τὴν Ἀνατολή καὶ τοὺς Πέρσες.

β) Ο Περσικὸς πόλεμος

Στὶς ἀρχὲς τοῦ ἔτους 622 ὅλα ἦταν ἔτοιμα γιὰ τὴν ἐκστρατεία. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ εἶναι ὁ Ἰδιος ὁ αὐτοκράτορας.

Πρὶν ξεκινήσῃ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, ὁ εὐσεβῆς Ἡράκλειος, πῆγε μὲ τὴν στρατιωτικὴ στολὴν του στὸ ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὃπου ἔγινε δέηση γιὰ τὴν νίκη τῶν χριστιανικῶν ὅπλων. Ἀπὸ τὸν ναὸν, ἀφοῦ παρέλαβε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, βάδισε πρὸς τὰ πλοῖα. Ἀκολουθοῦσε ὁ στρατὸς καὶ ὅλος ὁ λαός. Ὁ αὐτοκράτορας ἀποχαιρέτησε τὸν Πατριάρχη μὲ τοὺς ἔξῆς λόγους:

—Στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεομήτορας καὶ σὲ Σὲνα ἐμπι-
στεύομαι τὴν πόλην καὶ τὸ γιό μου.

Ο Ἡράκλειος κατόρθωσε νὰ μεταδώσῃ στὸ λαὸν καὶ στὸ στρατὸν τὰ φρονήματα καὶ τὰ αἰσθήματά του. Ο πόλεμος αὐτὸς γινόταν γιὰ δυὸ σκοπούς: νὰ διώξουν τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὰ ἐδάφη τῆς πατρίδας καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσουν, γιὰ τὰ ἐγκλήματά τους κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ τοῦ Χρι-
στιανισμοῦ. Γενικὴ λοιπὸν ἦταν ἡ πεποίθηση, ὅτι ὁ ἀγώνας γινόταν γιὰ τὴν Πίστη καὶ τὴν Πατρίδα.

Ο Ἡράκλειος περνάει μὲ τὰ πλοῖα τὸ στρατό του στὴν Ασία καὶ χωρὶς νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰ μικρὰ Περσικὰ στατεύματα, ποὺ ἦταν στὴν Μικρὰ Ασία βαδίζει ἵστα κατὰ τῆς Περσίας.

Ο Χοσρόης ἀναγκάζεται νὰ συγκεντρώσῃ ὅλο τὸ στρατό του, γιὰ νὰ ύπερασπίσῃ τὴν χώρα του, καὶ ἡ Μικρὰ Ασία ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τοὺς Πέρσες. Τρία ἔτη ὁ Ἡράκλειος διατρέχει πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὸ ἔνα ἄκρο ὡς τὸ ἄλλο τὶς ἐχθρικὲς χώρες καὶ παντοῦν νικάει τοὺς Πέρσες.

Μπῆκε καὶ μέσα στὴν Περσία καὶ κατέστρεψε τὴν πόλη τῆς Μηδίας, Γάζα. Η λᾶμπρότερη νίκη του τῆς περιόδου αὐτῆς εἶναι ἐκείνη, τὴν δύοιαν κέρδισε στὰ στενά τῆς Κιλικίας τὸ 625, κοντά στὸν ποταμὸ Σάρο.

Ο Ἡράκλειτος ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Περσῶν

2. Ο Ήράκλειος ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Περσῶν.

γ) Πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους.

Οἱ Πέρσες βρέθηκαν σὲ δύσκολη θέσῃ. Ὁ πονηρὸς Χοσρόης ἀποφάσισε τότε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς Ἀβάρους καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Κωνσταντινούπολης, τώρα ποὺ δὲ αὐτοκράτορας ἦταν τόσο μακριά. Νόμιζε, ὅτι ἔτσι δὲ Ἡράκλειος θὰ ἐγκατέλειπε τὴν ἐκστρατεία, γιὰ νὰ τρέξῃ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πρωτεύουσα.

Πραγματικὰ οἵ ἀπιστοὶ Ἀβάροι, παράβηκαν τὶς συνθῆκες, καὶ ἔρχονται καὶ πολιορκοῦν τὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Θράκης. Ταύτοχρονα περσικὸς στρατὸς ἔφτασε ἀπέναντι στὴν Χαλκηδόνα, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἀσίας.

Ο Ἡράκλειος τὸ ἔμαθε, ἀλλὰ δὲν ἀνησύχησε, γιατὶ εἶχε πεποίθηση στὸν Πατριάρχη Σέργιο καὶ στὸν Πρωθυπουργό του Βῶνο. Ἔστειλε ὅμως γιὰ ἐνίσυχη τῆς φρουρᾶς τῆς Κωνσταντινούπολης 12.000 ἀντρες. Πραγματικὰ τόσο καλὰ ὄργανωσαν δὲ Πατριάρχης Σέργιος καὶ δὲ Βῶνος τὴν ἄμυνα τῆς πόλης, ὡστε ὅλες οἱ ἐπιθέσεις τῶν Ἀβάρων ἀπέτυχαν.

Κατὰ τὴν πολιορκία, ἡ ὁποία κράτησε ἔνα μήνα, οἱ Ἱερεῖς ἔκαναν συχνὰ στὶς ἐκκλησίες δεήσεις στὴν Παναγία γιὰ τὴν σωτηρία τῆς πόλης. Ὁ ἴδιος δὲ Πατριάρχης κρατώντας τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορας, γύριζε στὰ τείχη καὶ ἐνθάρρυνε τοὺς ὑπερασπιστές. Οἱ πολιορκούμενοι ἔκαναν ἔξορμηση ἐναντίον τῶν Ἀβάρων καὶ τοὺς νίκησαν. Οἱ Ἀβάροι ἀπελπίστηκαν, ἔκαψαν τὸ στόλο τους καὶ τὶς πολιορκητικὲς μηχανές τους καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν ὁριστικὰ πλέον (Αὔγουστος 626 π.Χ.).

Ἡ σωτηρία τῆς Κωνσταντινούπολης ἀποδόθηκε στὴν Παναγία καὶ οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ ἔτρεξαν στὶς ἐκκλησίες, νὰ εὐχαριστήσουν τὸ Θεό καὶ ν' ἀποδώσουν στὴν ὑπέρ μαχο Στρατηγὸ τὰ νικητήρια. Τότε ψάλθηκε δὲ Ἀκάθιστος Υμνος, δὲ ὁποῖος ψέλνεται μέχρι σήμερα στὶς ἐκκλησίες μας κατὰ τὴν Μεγάλη Σαρακοστή.

δ) Συντριβὴ τῶν Περσῶν.

Στὸ μεταξὺ δὲ Ἡράκλειος ἔξακολουθεῖ ἀδιάκοπα τὸν ἄγωνα του ἐναντίον τῶν Περσικῶν στρατῶν, τοὺς ὁποίους ἔτοιμάζει δὲ βασιλιάς τῶν Περσῶν Χοσρόης. Ὁ χριστιανικὸς στρατός, ἐνθουσιασμένος τώρα καὶ ἀπὸ τὴν νικηφόρα ἄμυνα τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Κωνσταντινούπολης, μάχεται μὲ διπλάσια ὀρμή. Τὴν τελευταία Περσικὴ στρατιὰ τὴν συνέτριψε καὶ τὴν

διασκόρπισε δὲ Ἡράκλειος, τὸ Δεκέμβριο τοῦ 627 κοντὰ στὴν παλιὰ μεγάλη πόλη Νινευή.

Οἱ Χοσρόης δὲ μπόρεσε πιὰ νὰ ὀργανώσῃ ἄλλο στρατό. Οἱ Πέρσες ἐπαναστάτησαν ἐναντίον του καὶ διάδοχός του Σιρόης, ζήτησε εἰρήνη ἀπὸ τὸ νικητὴ αὐτοκράτορα (628).

Μὲ τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν παραχώρησε δὲ Ἡράκλειος, τὸ Περσικὸν κράτος περιορίστηκε στὶς πέραν ἀπὸ τὸν Εύφρατην ποταμὸν χῶρες καὶ οἱ Πέρσες δὲν τόλμησαν πιὰ νὰ ἐνοχλήσουν ἄλλη φορὰ τὸ Βυζαντινὸν κράτος. Υποχρεώθηκαν βέβαια καὶ νὰ ἔλευθερώσουν δλους τοὺς αἰχμαλώτους καὶ νὰ ἐπιστρέψουν τὸν Τίμιο Σταυρό.

Οἱ Ἡράκλειοι ἐπέστρεψε θριαμβευτὴς στὴν Κωσταντινούπολη, ὅπου τὸν ὑποδέχτηκαν ὅλοι μ' ἐνθουσιασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην. Πρεσβεῖες ἤρθαν ἀπὸ παντοῦ, γιὰ νὰ τὸν συγχαροῦν γιὰ τὴ λαμπρὴ νίκη τῶν χριστιανικῶν ὅπλων.

Τὸ ἐπόμενο ἔτος δὲ Ἡράκλειος πῆγε στὰ Ἱεροσόλυμά καὶ ὑψώσε πανηγυρικὰ τὸν Τίμιο Σταυρὸν στὸ ναὸν τῆς Ἀναστασῆς, τὴν 14 Σεπτεμβρίου. Τὴν ἵδια μέρα κάθε χρόνο, ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ γιορτάζουμε τὸ γεγονός αὐτό.

Οἱ Ἡράκλειοι ἔσωσε τὸ κράτος καὶ ταπείνωσε τοὺς ἔχθρούς του. Οἱ χριστιανικὸς κόσμος ὀφείλει νὰ τιμάῃ τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ αὐτοκράτορα.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Ἡρακλείου, παρουσιάστηκε ἄλλος μεγάλος ἔχθρος τοῦ Κράτους καὶ τῆς Χριστιανοσύνης, οἱ Ἀραβεῖς.

Α σκήσεις

2. Ποῖοι ἤταν οἱ νέοι ἔχθροι τῆς αὐτοκρατορίας;
2. Ποϊοί ἤταν τὸ στρατηγικὸ σχέδιο τοῦ Ἡρακλείου;
3. Πῶς κρίνετε τὴν παράβαση τῆς συμφωνίας ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους;
4. Πῶς σώθηκε ἡ πόλη ἀπ' αὐτούς;
5. Κάνετε χρονολογικὸ πίνακα ιστορικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρακλείου;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ

1. Ο Προφήτης Μωάμεθ και η διδασκαλία του.

Νοτιοανατολικά τῆς Συρίας βρίσκεται η Ἀραβική χερσόνησος. Ἐχει πολὺ μεγάλη ἔκταση, ἀλλὰ κατοικεῖται μόνο μία στενή παραλιακή ζώνη. Στὸ ἐσωτερικὸ ή χώρα εἶναι ἔρημη ἀπὸ τὴ θερμότητα, ποὺ ἐπικρατεῖ ἐκεῖ. Οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Ἀραβίας ἦταν η Μέκκα καὶ η Μεδίνα, κοντὰ στὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα.

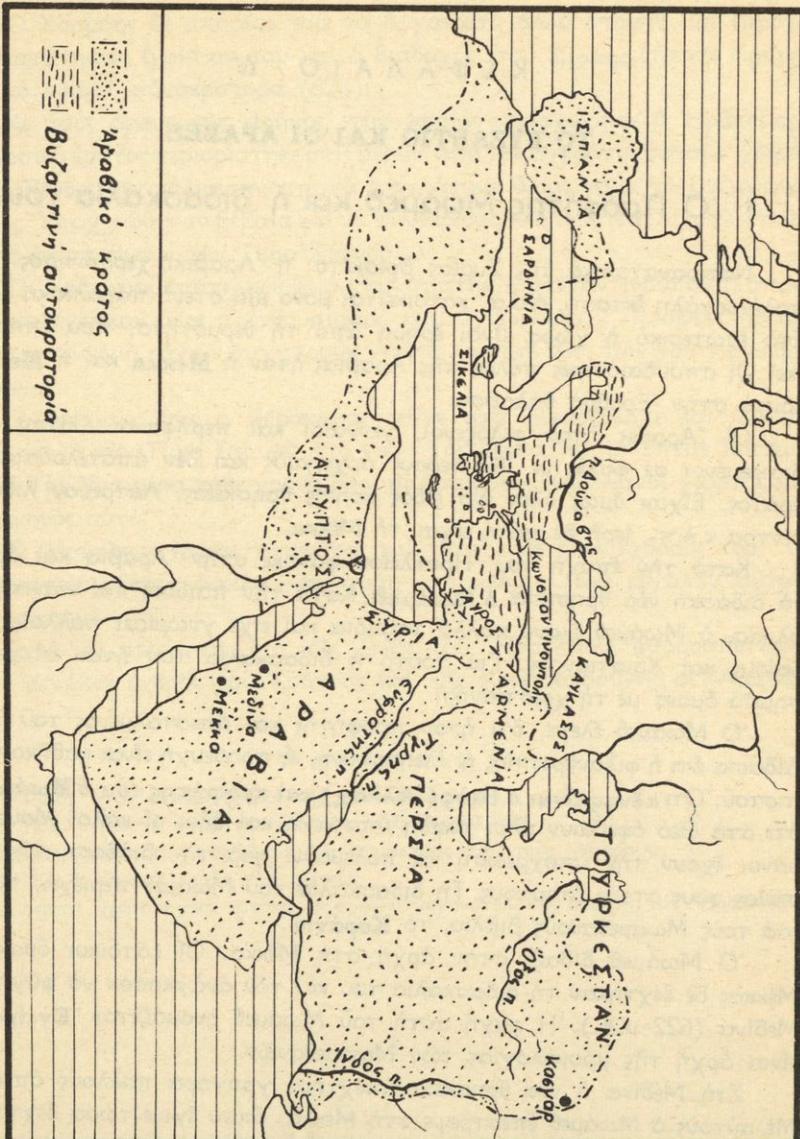
Οἱ Ἀραβεῖς ἦταν φιλόξενοι, γενναῖοι καὶ περήφανοι. Ἡταν ὅμως διαιρεμένοι σὲ φυλὲς μὲ ίδιαίτερους ἀρχηγούς καὶ δὲν ἀποτελοῦσαν ἕνα κράτος. Εἶχαν ὅμως δῆλοι ἔνα εἶδος κοινῆς θρησκείας. Λάτρευαν λιθάρια, δέντρα κ.λ.π., ἵερὴ δὲ πόλη εἶχαν τὴ Μέκκα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἡρακλείου φάνηκε στὴν Ἀραβία καὶ ἀρχισε νὰ διδάσκῃ νέα θρησκεία ὁ Μωάμεθ. Κατὰ τὴν παιδικὴ καὶ νεανικὴ του ἡλικία, ὁ Μωάμεθ ἔκανε πολλὰ ταξείδια καὶ εἶχε γνωρίσει πολλοὺς Ἰουδαίους καὶ Χριστιανούς. Γιὰ τοῦτο η διδασκαλία του ἦταν σὲ μερικὰ σημεῖα ὅμοια μὲ τὴ χριστιανική.

‘Ο Μωάμεθ ἔλεγε, ὅτι ἦταν προφήτης καὶ ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ. Δίδασκε ὅτι ή φιλανθρωπία, ή ἔλεημοσύνη, ή προσευχὴ εἶναι καθῆκον κάθε πιστοῦ.’ Οτι «ἔνας εἶναι ὁ Θεὸς (‘Αλλάχ) καὶ προφήτης του ὁ Μωάμεθ». ὅτι στὸ Θεὸ δοφείλουν δῆλοι τυφλὴ ὑποταγὴ καὶ δῆλοι οἱ καλοὶ Μουσουλμάνοι ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νὰ πολεμοῦν γιὰ τὴ διάδοση τῆς θρησκείας τους στοὺς ἀπιστούς. Τὴ διδασκαλία του Μωάμεθ περιέχει, τὸ Ἱερὸ γιὰ τοὺς Μωαμεθανούς βιβλίο, τὸ **Κοράνιο**.

‘Ο Μωάμεθ δίδαξε στὴν ἀρχὴ στὴ Μέκκα. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῆς Μέκκας δὲ δέχτηκαν τὴ διδασκαλία του καὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ φύγῃ στὴ Μεδίνα (622 μ.Χ.).’ Ή φυγὴ αὐτὴ τοῦ Μωάμεθ ὄνομάζεται **Ἐγείρα** καὶ εἶναι ἀρχὴ τῆς χρονολογίας τῶν Μωαμεθανῶν.

Στὴ Μεδίνα ή νέα θρησκεία ἀπέχτησε γρήγορα πολλοὺς ὀπαδούς. Μὲ αὐτοὺς ὁ Μωάμεθ ἐπέστρεψε στὴ Μέκκα, ὅπου ἔγινε τώρα δεχτὸς καὶ αὐτὸς καὶ η διδασκαλία του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

‘Ολόκληρη ή ‘Αραβία ἀναγνώρισε σὰν θρησκευτικό καὶ πολιτικό ἀρχηγὸ τὸ Μωάμεθ καὶ ἐνώνεται σὲ ἔνα κράτος, τοῦ δποίου σκοπὸς ήταν νὰ ὑποτάξῃ τὸν κόσμο τῶν ἃ πιστῶν.

‘Ο πόλεμος γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ εἰναι, γιὰ τοὺς Μωαμεθανοὺς ‘Αραβεῖς, Ιερὸς Πόλεμος.

2. Οι κατακτήσεις τῶν Ἀράβων

‘Ο Μωάμεθ πέθανε τὸ 632 μ.Χ., πρὶν προφτάσῃ νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν Ἀραβία, γιὰ νὰ πραγματοποίησῃ τὸν Ἱερὸ πόλεμο.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Μωάμεθ ἔλαβαν τὸν τίτλο τοῦ Καλίφη, δηλαδὴ τοποτηρήτη τοῦ Προφήτη καὶ κήρυξαν τὸν Ἱερὸ πόλεμο.

Οἱ ‘Αραβεῖς ἐπιτίθενται πρῶτα στὴ νότια Παλαιστίνη καὶ κυριεύουν τὴν ὁχυρὴ πόλη Γάζα, ἐπειτα δὲ στὴ Συρία καὶ γίνονται κύριοι τῆς Δαμασκοῦ. Κυρίεψαν κατόπιν τὴν Ιερουσαλήμ καὶ πῆραν δλη τὴν Παλαιστίνη. ‘Ο γέροντας Ἡράκλειος δὲ μπόρεσε νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς Ἅγ. Τόπους καὶ μόλις κατόρθωσε νὰ περισώσῃ τὸν Τίμιο Σταυρό.

Στράφηκαν ἐπειτα οἱ ‘Αραβεῖς πρὸς τὴ Μεσοπόταμία καὶ κατέλαβαν μέσα σὲ ἔνα χρόνο, ὅλες τὶς ὁχυρὲς πόλεις τῆς. Διέλυσαν τὸ Περσικὸ Κράτος καὶ ἔκαναν Μουσουλμάνους τοὺς Πέρσες. Στὶς μάχες ἀγωνίζονται οἱ ‘Αραβεῖς μὲ τυφλὸ φανατισμό. ‘Οσοι σκοτωθοῦν στὸν πόλεμο κατὰ τῶν ἀπιστῶν, τοὺς ἔλεγαν, θὰ πᾶνε κατ’ εὐθεία στὸν Παράδεισο.

Οἱ ‘Αραβεῖς προχώρησαν πρὸς τὴν Αἴγυπτο καὶ κυρίεψαν τὴν Ἀλεξανδρεια τὸ 641. Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο προχωροῦν δυτικὰ καὶ γίνονται κύριοι ὅλων τῶν Μεσογειακῶν παραλίων τῆς Ἀφρικῆς ὡς τὶς Ἡράκλεις Στῆλες (Γιβραλτάρ).

Πέρασαν κατόπιν στὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο (σημερινὴ Ἰσπανία) καὶ διέλυσαν τὸ κράτος, ποὺ εἶχαν ἴδρυσει ἐκεῖ οἱ Βησιγότθοι, οἱ δποῖοι εἶχαν στὸ μεταξὺ γίνει Χριστιανοί.

Κινδύνεψε τότε (ἀρχές 8ου αἰώνα) καὶ ἡ ἄλλη Εύρωπη, γιατὶ οἱ ‘Αραβεῖς πέρασαν τὰ Πυρηναῖα καὶ ἔεχύθηκαν στὶς πεδιάδες τῆς σημερινῆς Γαλλίας. Νικήθησαν ὅμως σὲ μιὰ μεγάλη μάχη κοντὰ στὸ Πουατιέ τῆς Γαλλίας καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ γυρίσουν στὴν Ἰσπανία (732 μ.Χ.).

Στὶς ἀρχές τοῦ 8ου αἰώνα, οἱ ‘Αραβεῖς εἶχαν καταχτήσει τὶς μέχρι τὶς Ἰνδίες χῶρες τῆς Ἀσίας καὶ τὴ Β. Ἀφρική καὶ Ἰσπανία. Χωρίστηκαν ἀργότερα ὄριοτικὰ σὲ τρία κράτη μὲ πρωτεύουσα τὴν Βαγδάτη στὸν Τίγρη ποταμό, τὸ Κάιρο στὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Κορδούνη στὴν Ἰσπανία.

3. Πρώτη πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολης άπό τοὺς Ἀραβεῖς

Λίγα χρόνια μετὰ τὴν κατάχτηση τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, οἱ Ἀραβεῖς ἀποφάσισαν νὰ χτυπήσουν τὸ Βυζαντινὸν κράτος στὴν πρωτεύουσά του. Τὴν ἐπιχείρηση ἀνέλαβε ὁ Καλίφης τῆς Δαμασκοῦ Μωαβίας. Οἱ Ἀραβεῖς ἦτοι μάζουν πολυσάριθμο στρατὸν καὶ στόλο καὶ πολιορκοῦν τὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ ξηρὰ καὶ θάλασσα. Ἡ πολιορκία βάσταξε ἔξι χρόνια (672-678).

Αὐτοκράτορας ἦταν τότε ὁ **Κωνσταντίνος Δ'** ὁ **Πωγωνάτος**. Ἦταν φρόνιμος καὶ ἱκανὸς στρατηγός. Ὁργάνωσε πολὺ καλὰ τὴν ἄμυνα τῆς πόλης καὶ ὅλες οἱ ἐπιθέσεις τῶν Ἀράβων ἀποκρούονταν. Μεγάλη φθορὰ ἔκανε σ' αὐτοὺς τὸ ὑγρὸ πῦρ, ποὺ ἐφεύρε ὁ Ἐλληνας μηχανικὸς **Καλίνικος** ἀπὸ τὴν Συρία. Αὐτὸν εἶχε τὴν ἴδιότητα νὰ καίνη καὶ μέσα στὸ νερό. «Τὸ ὑγρὸ πῦρ ἔξακοντιζόμενο, περνοῦσε στὸ κενὸ μὲ φοβερὲς ἐκπυρσοκροτήσεις καὶ θαμβωτικὲς ἀστραπές», ἔγγραψε σύγχρονος χρονογράφος.

Ἡ ἐπιμονὴ τῶν πολιορκητῶν ἦταν μεγάλη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντρεία τῶν πολιορκουμένων ἀξιοθαύμαστη. Ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐπαθαν μεγάλες καταστροφές, οἱ Ἀραβεῖς ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὅλος ὁ στόλος τῶν Ἀράβων ποὺ ἀπέμεινε, καταστράφηκε. Ζήτησαν τότε εἰρήνη καὶ ύποχρεώθηκαν νὰ πληρώσουν ἐτήσιο φόρο στὸν αὐτοκράτορα.

4. Δεύτερη πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολης άπό τοὺς Ἀραβεῖς

“Υστερ” ἀπὸ σαράντα χρόνια καὶ ἀκριβῶς τὸν Αὔγουστο τοῦ 717 μ.Χ., οἱ Ἀραβεῖς παρουσιάζονται ξανὰ μπροστά στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴν πολιορκοῦν ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσα. Ἡ δύναμή τους, αὐτὴ τὴ φορά, εἶναι φοβερή: 2.500 πλοῖα καὶ 500 χιλιάδες πολεμιστές. ‘Ο κίνδυνος εἴναι μεγάλος.

Εύτυχῶς ὁμως ὁ αὐτοκράτορας **Λέοντας ὁ Γ'** ὁ **Ισαυρος** (καὶ λέγεται **Ισαυρος** γιατὶ κατάγεται ἀπὸ μία ἐπαρχία τῆς Μ. Ἀσίας, ποὺ λεγόταν **Ισαυρία**), εἶναι ἱκανότατος καὶ στρατηγικώτατος. Μὲ τὸ στρατό του καὶ τὸ ὑγρὸ πῦρ, προκαλεῖ τρομερὲς καταστροφές στοὺς Ἀραβεῖς, οἱ ὅποιοι δὲ μπόρεσαν ν' ἀντέξουν περισσότερο ἀπὸ ἔνα χρόνο. Τὸν Αὔγουστο τοῦ 718 ἐπιβιβάστηκαν στὰ λίγα πλοῖα, ποὺ τοὺς ἀπέμειναν καὶ ἀναχώρησαν. Ἡ τρικυμία συμπλήρωσε τὴν καταστροφή. Πέντε μόνον

πλοϊα σώθηκαν καὶ ἀνάγ-
γειλαν στὸν Καλίφη τὴν
τρομερὴ καταστροφή. Ἀπὸ
τότε οἱ Ἀραβεῖς δὲν ἐπιχεί-
ρησαν πιὰ ἄλλη ἐκστρατεία
κατὰ τῆς Κωνσταντινούπο-
λης.

Ἡ δριστικὴ αὐτὴ νίκη
κατὰ τῶν Ἀράβων, δίκαια
πανηγυρίστηκε ἀπὸ ὅλη τῇ
Χριστιανοσύνῃ. Μὲ συγκίνη-
ση ἀκοῦμε καὶ σήμερα ἀκό-
μη στοὺς ναοὺς μᾶς τοὺς
σχετικοὺς εὐχαριστήριους ὕ-
μνους πρὸς τὴν Παναγίαν:
«Χαῖρε, δι' ἡς ἐγείρονται
τρόπαια,
Χαῖρε, δι' ἡς ἔχθροὶ κα-
ταπίπτουσι.»

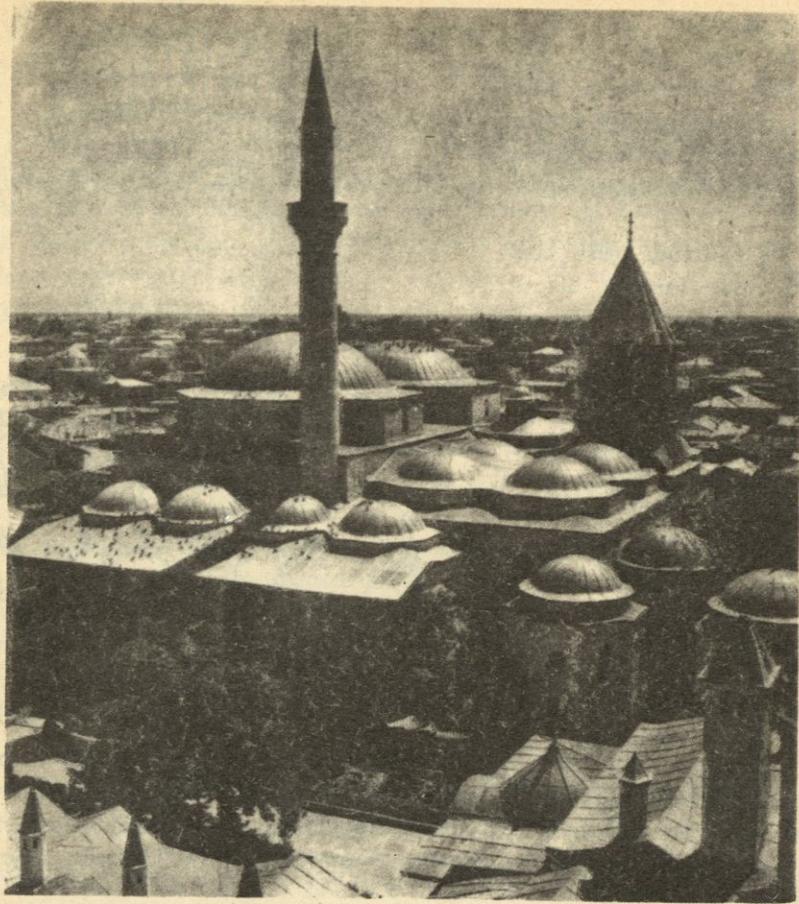

5. Ξεπεσμός τῶν Ἀράβων

Ἡ δύναμη τῶν Ἀράβων ἄρχισε πλέον νὰ καταπέφτῃ. Ἐγκαταλείπουν
τώρα τὰ μεγάλα σχέδια τῆς κατάκτησης τοῦ κόσμου. Περιορίστηκαν στὴν
Ἀσία καὶ στὴν Αἴγυπτο, στὴ Βόρεια Ἀφρικὴ καὶ στὴ σημερινὴ Ἰσπανία.
Τὰ Ἀραβικὰ κράτη τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἰσπανίας ἔζησαν
200 καὶ πλέον ἔτη.

Οἱ Ἀραβεῖς δημιούργησαν δικό τους πολιτισμό· ὡραῖα εἶναι τὰ οἰκο-
δομήματα, ποὺ ἔχτισαν στὴ Βαγδάτη, στὸ Χαλέπι καὶ στὴ Δάμασκὸ
τῆς Συρίας, στὸ Κάιρο τῆς Αἰγύπτου καὶ στὴν Κορδούνη καὶ στὴ Σεβίλλη τῆς
Ἰσπανίας. Ἀξιοθαυμασμοῦ εἶναι μέχρι σήμερα τὸ στόλισμα τῶν ἀραβικῶν
ναῶν (τεμενῶν) καὶ ἀνακτόρων (ἀραβουργήματα).

Οἱ Ἀραβεῖς κατόρθωσαν ἐπίσης νὰ διαδώσουν πολὺ τὴ θρησκεία
τους, τὸ **Μωαμεθανισμό**. Μωαμεθανοὶ ἔγιναν οἱ λαοί, ποὺ ὑποδουλώθηκαν
ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀργότερα οἱ Σελτζοῦκοι Τούρκοι καὶ οἱ Ὁθωμανοὶ Τούρκοι.

Αραβικό τζαμί

Α σκήσεις

1. Φέρετε περισσότερες πληροφορίες γιά το Μωάμεθ.
2. Σχηματίστε χάρτη δύον τῶν χωρῶν ποὺ κυρίεψαν οἱ Ἀράβες
3. Ποίοι ἤταν οἱ συντελεστὲς τῆς ἡπτας τῶν Ἀράβων ἀπ' τοὺς Βυζαντινούς;
4. Ποιές οι διαφορές χριστιανισμοῦ καὶ Μωαμεθανισμοῦ;
5. Κάνετε χρονολογικό πίνακα ἱστορικῶν γεγονότων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

ΕΠΟΧΗ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΩΝ

1. Ο Ἑλληνοχριστιανικός χαρακτήρας τοῦ Βυζαντίου κράτους.

Κατὰ τὸν 8ο αἰώνα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ζωῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἀποτελοῦνται ἀπὸ στοιχεῖα καθαρῶς ἑλληνικὰ καὶ χριστιανικά.

Οἱ πολεμικοὶ ἀγῶνες γίνονται, ὅχι μόνο γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς Πατρίδας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς Ὀρθόδοξης Χριστιανικῆς Θρησκείας. Οἱ Πέρσες καὶ οἱ Ἀράβες ἀποκρούονται χάρη στὸ βαθὺ θρησκευτικὸ συναίσθημα τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ. "Ολα τὰ μεγάλα γεγονότα ἀρχίζουν ἦ τελειώνουν μὲ λαμπρές θρησκευτικὲς τελετές. Παρακλήσεις καὶ προσευχὲς πρὸς τὸ Θεό καὶ τὴ Θεομήτορα ψέλνονται μὲ κατάνυξη καὶ διξολογίες ἀκούονται στὴν Ἄγια Σοφία καὶ στοὺς ἄλλους ναούς, σὲ ὅλες τὶς κρίσιμες περιστάσεις.

Ἡ ζωὴ τοῦ κράτους ἔχει ζωηρὸ θρησκευτικὸ χαρακτήρα. Ἐξ ἄλλου ἔχει γίνει πλέον τέλειος καὶ ὁ ἔξελληνισμὸς τοῦ κράτους κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτῆς. "Ολοὶ οἱ νόμοι καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα γράφονται στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Ἔλληνες εἶναι οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι, οἱ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ ὑπάλληλοι. Στὸ «Ιερὸ Παλάτι», στὰ Ἀνάκτορα δηλαδή, τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα χρησιμοποιοῦν. Τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἡρακλείου, τὰ νομίσματα εἰχαν ἐπιγραφὲς ἑλληνικές καὶ λατινικές. Τώρα ὅμως μόνον ἑλληνικές εἶναι οἱ ἐπιγραφὲς τῶν νομισμάτων. Ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία εἶναι πλέον Ἑλληνικὴ Μεσαιωνικὴ Αὐτοκρατορία.

2. Ἐποχὴ τῶν Ἰσαύρων. Περίοδος Εἰκονομαχιῶν.

(α) Ὁ Λέοντας Γ' καὶ οἱ μεταρρυθμίσεις του.

‘Ο πρῶτος ἀπὸ τοὺς Ἰσαύρους αὐτοκράτορες Λέοντας ὁ Γ' (717-741) συνέτριψε, ὅπως εἴδαμε, τὴ δεύτερη Ἀραβικὴ ἐπίθεση κατὰ τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ ἔσωσε τὴ Χριστιανοσύνη.

‘Ο Λέοντας ἦταν ἄνθρωπος μεγάλης ἀξίας. Δὲν ἦταν μόνο στρατηγὸς ἵκανότατος, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς ἔχοχος. Ἐβλεπε ὅτι ἡ κατάσταση τοῦ κράτους δὲν ἦταν καλή καὶ θέλησε νὰ τὸ ἀναδιοργανώσῃ.

Φρόντισε πρῶτα νὰ ὀργανώσῃ καλύτερα τὸ στρατὸ καὶ τὸ ναυτικὸ καὶ ἐπέβαλε αὐστηρὴ πειθαρχία. Στὶς ἡμέρες τοῦ Λέοντα, δ στρατὸς ἔγινε πολυπληθέστερος καὶ περισσότερο ἀξιόμαχος.

“Ἐπειτα, γιὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὰ σύνοφα, ἔκανε σοβαρές μεταρρυθμίσεις στὴ διοίκηση. Χώρισε σὲ περισσότερες διοικητικὲς περιφέρειες (θέματα) τὸ κράτος, στοὺς διοικητὲς τους δὲ, ἀνέθεσε καὶ τὴν πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ διοίκηση. Ἐτσι προστατεύονταν καὶ οἱ πλέον μακρινὲς ἐπαρχίες.

‘Αλλὰ καὶ γιὰ τὸ λαὸ γενικὰ ἔλαβε διάφορα προσταγευτικὰ μέτρα ὁ αὐτοκράτορας. Μὲ κατάλληλη νομοθεσίᾳ φρόντισε νὰ καλυτερὲψῃ τὴ ζωὴ τῶν γεωργῶν, οἱ ὅποιοι ζοῦσαν σχεδὸν σὰν δοῦλοι, μέσα στὴ δυστυχία καὶ στὴν ἀθλιότητα.

“Ολες αὐτὲς οἱ μεταρρυθμίσεις ἦταν πολὺ καλές καὶ ἔγιναν δεχτὲς μ' εὐχαρίστηση ἀπ' ὅλους. Ὄταν ὅμως ὁ Λέοντας ἐπιτιχείρησε νὰ κάνῃ καὶ θρησκευτικὴ μεταρρύθμιση, ἤρθε σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ λαὸ καὶ ἡ μετάρρυθμιση κατέληξε στὴ μεγάλη ἀναστάτωση, ποὺ ὀνομάζεται εἰκονομαχία.

(β) Η Εἰκονομαχία

‘Ο Λέοντας καὶ ὅλοι οἱ μορφωμένοι ἄνθρωποι, καθὼς καὶ οἱ ἀνώτεροι κληρικοί, ἀναγνώριζαν, ὅτι δὲν ἦταν καλὴ ἡ κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴ θρησκευτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωή. Μὲ μεγάλη ἀνησυχίᾳ ἔβλεπαν ίδιως, ὅτι πάρα πολλοὶ νέοι ἔτρεχαν στὰ μοναστήρια καὶ γίνονταν μοναχοί.

Ζοῦσαν ἐκεῖ ζωὴ ἄκοπτη καὶ μὲ διασκεδάσεις, γιατὶ τὰ μοναστήρια μὲ διάφορες δωρεὲς καὶ ἀφιερώματα, εἶχαν συγκεντρώσει τεράστιες περιουσίες, οἱ ὅποιες ἔμεναν ἀφορολόγητες. Ἀλλὰ γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἡ γεωργία καὶ ὁ στρατὸς στεροῦνταν ἐργατικῶν χεριῶν καὶ ικανῶν πολεμιστῶν, τὸ δὲ δημόσιο ταμεῖο ἔχανε πολλὰ ἀπὸ φόρους.

‘Ο Λέοντας εἶχε ἐπίστης παρατηρήσει στοὺς πολέμους κατὰ τῶν Ἀράβων, ὅτι οἱ Μωαμεθανοὶ πολεμοῦσαν μὲ μεγαλύτερο φανατισμό.

Νόμισε λοιπόν, ότι ο χριστιανικός λαός της αύτοκρατορίας είχε λιγότερη πίστη, γιατί ἀπὸ ἀμάθεια δὲν ἀντιλαμβάνονταν ὅλοι τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ. Πραγματικὰ ή λατρεία τῶν εἰκόνων, στὰ μοναστήρια ιδιαίτερα, είχε φτάσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἑκείνη σὲ μεγάλες ὑπερβολές.

Τὴν κατάσταση αὐτὴν νόμισε ὅτι θὰ διορθώσῃ ὁ Λέοντας, ἃν ἀπαγγέλει τὴν προσκύνηση τῶν εἰκόνων καὶ περιόριζε τὸν ἀριθμὸν τῶν καλογήρων καὶ τὶς περιουσίες τῶν μοναστηριῶν.

¹Εβγαλε λοιπόν κατά τὸ 726 Διάταγμα, μὲ τὸ ὅποιο ὄρισε νὰ σηκώσουν ψηφὰ στοὺς ναοὺς τὶς εἰκόνες, γιὰ νὰ μὴν τὶς φτάνουν. Μ' αὐτὸ τὸ τρόπο, ἔλεγε τὸ Διάταγμα, οἱ χριστιανοὶ δὲ θὰ λάτρευαν τὰ ξύλα καὶ τὰ χρώματα, ἀλλὰ τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα τῶν Ἀγίων.

Τότε ομως ὁ πολὺς λαὸς παρακινήθηκε ἀπὸ τοὺς πολυάριθμους καλόγερους, ξεσηκώθηκε κατὰ τοῦ Λέοντα καὶ ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ κάνῃ ταραχὴς καὶ στάσεις. Ὁ αὐτοκράτορας κατέπνιξε τὶς στάσεις καὶ ἔβγαλε ἄλλο Διάταγμα, μὲ τὸ ὅποιο ἀπαγόρευε τελείως τὶς εἰκόνες καὶ τὴν προσκύνησή τους. Ἀλλὰ οἱ ταραχὴς δὲ σταμάτησαν. Οἱ χριστιανοὶ διαιρέθηκαν σὲ δύο μερίδες: στοὺς ὅπαδοὺς τῆς λαχτείας τῶν εἰκόνων, ποὺ ὁνομάστηκαν **Εἰκονολάτρες** καὶ στοὺς ἔχθροὺς τῶν εἰκόνων, ποὺ ὁνομάστηκαν **Εἰκονομάχοι**. Ὁ φανατισμὸς τῶν δύο μερίδων ἦταν μεγάλος καὶ πολλὲς φορὲς γίνονταν αἵματιηρὲς συγκρούσεις μεταξὺ τους καὶ μεταξὺ εἰκονολατρῶν καὶ στρατοῦ.

¹Επεκράτησε βέβαια ὁ Λέοντας, ἀλλὰ οἱ ταραχὲς καὶ ὁ ἀναβρασμὸς ἐναντίον του δὲ σταμάτησαν. Μὲ πικρία ὁ Λέοντας ἔβλεπε, ὅτι εἶχαν παρ-
εγνηθῆ ὁι ἀγαθὲς προθέσεις του.

Μὲ τὶς ἐσωτερικὲς ταραχές, οἱ Ἀράβες βρῆκαν εὐκαιρία νὰ ἐπιτεθοῦν στὴ Μ.'Ασία. Νικήθηκαν ὅμως ἀπὸ τὸ Λέοντα κατὰ τὸ τελευταῖο ἔτος τῆς βασιλείας καὶ τῆς ζωῆς του (741 μ.Χ.)¹⁾

γ) Ἡ Ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων.

Τὸ Λέοντα Γ' διαδέχτηκε στὸ θρόνο ὁ γιός του **Κωνσταντίνος** ὁ Ε' (741-775), ὁ ὅποιος θεωρεῖται καὶ εἶναι ἔνας ἀπὸ τοὺς γενναιότερους καὶ ἱκανότερους αὐτοκράτορες. Τοὺς νικηφόρους ἀγῶνες του κατὰ τῶν

Αράβων καὶ τοῦ νέου ἔχθροῦ, τῶν Βουλγάρων, θὰ ἐκθέσωμε πιὸ κάτω, σὲ ἄλλο κεφάλαιο.

Στὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων ὁ Κωνσταντίνος ἦταν αὐστηρότερος καὶ ἀποφασιστικώτερος ἀπὸ τὸν πατέρα του. Δὲν ἀρκέστηκε δηλαδὴ στὰ δικό του διατάγματα, ὅλλα συγκάλεσε καὶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἡ ὃποια καταδίκασε τὴν προσκύνηση τῶν εἰκόνων. "Υστερα ἀπ' αὐτὸ δ Κωνσταντίνος πῆρε αὐστηρὰ μέτρα κατὰ τῶν εἰκονολατρῶν. Οἱ ἀγιες εἰκόνες καταστρέφονταν, τὰ μοναστήρια κλείστηκαν, οἱ καλόγεροι καταδιώκονταν ἢ σκοτώνονταν. Τότε καταστράφηκαν πολλὲς ἀξιόλογες εἰκόνες καὶ ἡ πρόοδος τῆς ζωγραφικῆς σταμάτησε. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα, οἱ καλόγεροι ἐμεναν πιστοὶ στὶς ἴδεες τους καὶ ὑπέφεραν μὲ ὑπομονὴ τούς διωγμούς.

Τὸν Κωνσταντίνο Ε' διαδέχτηκε ὁ γιός του Λέοντας Δ' (775-780), ὁ δόποιος, ἀν καὶ ἦταν εἰκονομάχος, φέρθηκε μὲ ἐπιείκεια στοὺς εἰκονολάτρες. Τὸ Λέοντα Δ' διαδέχτηκε ὁ ἀνήλικος γιός του Κωνσταντίνος ὁ ΣΤ', τὸν δόποιον κηδεμόνευε ἡ μητέρα του Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία (780-802).

'Η Εἰρήνη ἦταν πολὺ φιλόδοξη καὶ φρόντισε νὰ κρατήσῃ αὐτὴ τὴ βασιλικὴ ἔξουσία μὲ κάθε τρόπο. Στὸν καιρὸ της οἱ "Αραβες ἔκαναν ἐπιδρομὴ στὴ Μ. Ἀσία καὶ ἔφτασαν ώς τὴ Χρυσόπολη, ἀπέναντι στὴν Κωνσταντινούπολη. 'Η αὐτοκράτειρα ἀναγκάστηκε νὰ κάνῃ ταπεινωτικὴ συνθήκη καὶ νὰ πληρώσῃ ἐτήσιο φόρο.

Γιὰ νὰ ξαναφέρῃ τὶς εἰκόνες στοὺς ναοὺς καὶ τὴν προσκύνησή τους, ἡ Εἰρήνη συγκάλεσε τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας. 'Η Σύνοδος αὐτὴ κήρυξε ἄκυρη τὴν ἀπόφαση τῆς Ε' Συνόδου καὶ διέταξε ν' ἀναστηλωθοῦν ξανὰ οἱ εἰκόνες στοὺς ναούς. "Ορισε ὅμως, ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ἡ λατρεία δὲν πρέπει ν' ἀποδίνεται στὰ χρώματα καὶ στὸ ξύλο, ὅλλα ν' ἀπονέμεται νοερὰ στὸ "Ἄγιο πρόσωπο, ποὺ εἰκονίζεται σ' αὐτήν." Ετοι τελείωσε ἡ πρώτη περίοδος τῆς εἰκονομαχίας, ὅλλα τὸ ζήτημα δὲ λύθηκε ἀκόμη δριστικά.

③ Δεύτερη περίοδος τῆς εἰκονομαχίας. Όριστική ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων.

α) Νέοι εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες

Ο γενιατος και ἔνδοξος νικητής τῶν Βουλγάρων αὐτοκράτορας Λέοντας Ε' δ' Ἀρμένιος (813-820), ξανάφερε σὲ συζήτηση τὸ ζήτημα τῆς προσκύνησης τῶν εἰκόνων. Ἀφοῦ μὲ ἄλλη Σύνοδο δικύρωσε τὶς ἀποφάσεις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀρχισε νὰ καταδιώκῃ τοὺς εἰκονολάτρες. Δημιουργήθηκε ὅμως και πάλι τότε μεγάλη ἀναταρχὴ στὸ ἐσωτερικό, ἡ ὁποία ἔβλαψε πολὺ τὸ Κράτος. Ο Λέοντας ἔχασε τὴν ἀγάπη τοῦ λαοῦ και ἔπεσε θύμα συνωμοσίας.

Θεόφιλος (829-842). Αύτὸς ἔβγαλε αὐστηρὰ διατάγματα ἐναντίον τῶν εἰκονολατρῶν και τοὺς καταδίωξε μὲ σκληρότητα. Ἐκλεισε μοναστήρια και ἐπέβαλε μεγάλες ποινὲς σὲ ὅσους ἐπέμεναν. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως, δὲν πέτυχε νὰ ξεριζώσῃ τὴν εἰκονολατρεία. Ἀντίθετα και μέσα στὰ ἀνάκτορα, ὑπῆρχαν εἰκονολάτρες και αὐτὴ ἡ σύζυγός του Θεοδώρα, εἶχε και προσκυνοῦσε εἰκόνες.

Ο Θεόφιλος ἀγάπησε πολὺ τὰ γράμματα και τὶς καλές τέχνες. "Ιδρυσε στὴν Κωνσταντινούπολη Μεγάλη Σχολή, τὴν ὁποία διεύθυνε ὁ φιλόσοφος και μαθηματικὸς Λέοντας δ' Θεσσαλονικέας.

β) Ἡ ὄριστικὴ ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Θεόφιλου, ἀνέβηκε στὸ θρόνο ὁ ἀνήλικος γιός του **Μιχαήλ**, τοῦ ὁποίου ἐπίτροπος ἦταν ἡ μητέρα του Θεοδώρα.

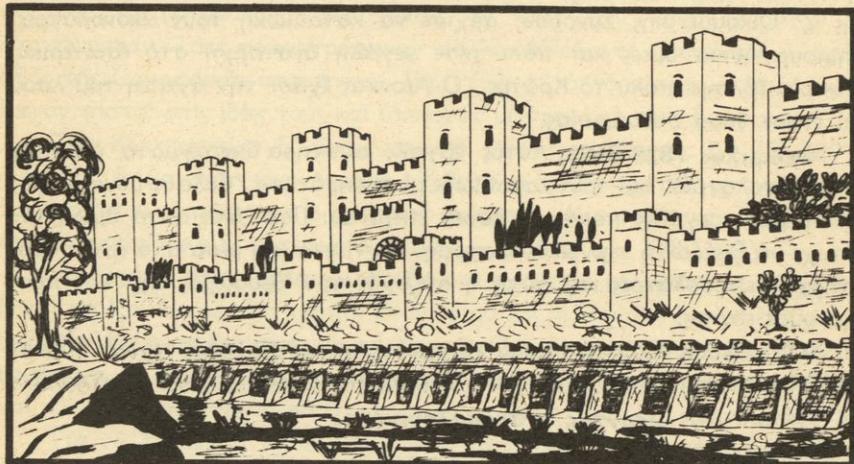
Ἡ πρώτη φοντίδα τῆς Θεοδώρας ἦταν, νὰ ξαναφέρῃ τὴν προσκύνηση τῶν ἀγίων εἰκόνων, δπως ἄλλοτε ἡ Εἰρήνη. Κάλεσε λοιπὸν Σύνοδο στὴν Κωνσταντινούπολη, ἡ ὁποία ἐπικύρωσε πάλι τὶς ἀποφάσεις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἐπανέφερε δηλ. τὶς εἰκόνες στοὺς ναοὺς και ὄρισε, δτι ἡ προσκύνηση εἶναι τιμητικὴ τῶν εἰκονιζομένων Ἀγίων προσώπων.

Τὸ γεγονός αὐτό, τῆς ὄριστικῆς πιὰ ἀναστήλωσης τῶν ἀγίων εἰκόνων, πανηγυρίστηκε μὲ λαμπρὴ τελετὴ τὴν πρώτη Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς τοῦ 842. Ἀπὸ τότε ἡ ἡμέρα αὐτὴ θεωρεῖται ἔξαιρετικῆς σημασίας γιὰ τὸν Ὁρθόδοξο χριστιανικὸ κόσμο. Γιορτάζεται μέχρι σήμερα και ὀνομάζεται Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐτσι τελείωσε ὄριστικὰ ἡ φιλονικία γιὰ τὶς εἰκόνες, ἡ ὁποία τάραξε τὴν Ἐκκλησία και τὸ κράτος ἐπὶ 120 χρόνια.

Α σ κ ή σ εις

1. Άπο πότε άρχισε τὸ Βυζαντινὸ κράτος νὰ παίρνη Ἐλληνική μορφή;
2. Συγκεντρώσετε πληροφορίες και καταγράψετε της μεταρρυθμίσεις τοῦ Λέοντα Γ'.
3. Ποιο ήταν τὸ λάθος τοῦ Λέοντα, ποὺ τοῦ ἔφερε τὴν ἀποτυχία στὴ θρησκευτικὴ μεταρρύθμιση;
4. Ποῖοι αὐτοκράτορες ήταν ὑπὲρ τῶν εἰκόνων και ποῖοι κατά;
5. Κάνετε τὸ σχετικὸ χρονολογικὸ πίνακα τῆς ἐποχῆς τῶν εἰκονομαχιῶν.

Τὰ τείχη τῆς Κωσταντινούπολης.

Ο Μέγας Ιουστινιανός

4. Πόλεμοι κατά τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀράθων.

α) Βούλγαροι

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν ἑσωτερικῶν ἀναστατώσεων ἀπὸ τὴν εἰκονομαχία, οἱ αὐτοκράτορες ἀναγκάζονταν καὶ ν' ἀγωνίζωνται διαρκῶς ἐναντίον τῶν βαρβάρων.

Νέος ἔχθρος ἀπειλητικὸς καὶ ἐπικίνδυνος εἶχε φανῆ στὰ βόρεια σύνορα. 'Ο ἔχθρὸς αὐτὸς ἦταν οἱ Βούλγαροι.

Οἱ Βούλγαροι ἦσαν συγγενεῖς τῶν Οὔννων καὶ ἤρθαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν Ἀσία. Ἐγκαταστάθηκαν πρῶτα κοντά στὸν ποταμὸν Βόλγα, ἀπὸ τὸν ὅποιον πῆραν καὶ τὸ ὄνομα. Κατέβηκαν ἔπειτα στὴν κεντρικὴ Εὐρώπη, ὅπου βρῆκαν Σλαβικὲς φυλές. Ἐμάθαν τὴν γλώσσα τους καὶ ἀφομοιώθηκαν μ' αὐτές. "Εγιναν δηλαδὴ καὶ αὐτοὶ Σλάβοι.

Τὸν 7ο αἰώνα οἱ Βούλγαροι προχώρησαν κατὰ τὸ νότο καὶ ἐγκαταστάθηκαν δριστικὰ στὴ χώρα ἀνάμεσα στὸν ποταμὸν Δούναβη καὶ τὸ ὄρος Αἴμο. 'Η χώρα αὐτὴ δύνομάστηκε ἀργότερα **Βουλγαρία**.

'Η ἄγρια λοιπὸν κοὶ ἀπολίτιστῃ αὐτὴν φυλὴ τῶν Βουλγάρων, ἔκανε κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτή καταστρεφτικὲς ἐπιδρομές στὴ Θράκη καὶ στὴ Μακεδονία.

'Εναντίον τῶν ἐπικίνδυνων αὐτῶν ἔχθρῶν ἀγωνίστηκαν σκληρὰ οἱ αὐτοκράτορες.

'Ο ἡρωϊκὸς αὐτοκράτορας Κωνσταντίνος ὁ Ε' ἀνέλαβε πολύχρονο πόλεμο ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, ὁ ὅποιος μὲν μικρὰ διαλείμματα κράτησε ἐπὶ 17 χρόνια. Ὁχτὼ μεγάλες ἐκστρατείες ἔκανε καὶ τοὺς νίκησε ἐπανειλημμένα. 'Η πιὸ ἀξιομνημόνευτη νίκη του, ἦταν ἐκείνη, τὴν ὅποιαν κέρδισε τὸ 762 κοντά στὴν πόλη Αγχιάλο. Γιὰ τὴ νίκη αὐτὴ, ἔκανε μεγαλόπρεπη παρέλαση στὴν Κωνσταντινούπολη. 'Απὸ τότε καὶ γιὰ πολλὰ χρόνια δὲν τόλμησαν οἱ Βούλγαροι νὰ ἐνοχλήσουν τὸ κράτος.

"Οταν δμως ἡγεμόνας τους ἔγινε ὁ ἄγριος πολεμιστὴς Κροῦμμος, ἔσανάρχισαν τὶς ἐπιδρομές τους καὶ ἔγιναν ἔναντι ἐπικίνδυνοι.

'Ο αὐτοκράτορας Νικηφόρος ἔξεστράτευσε ἐναντίον τους, ἀλλὰ ὁ στρατός του νικήθηκε καὶ ὁ ἴδιος σκοτώθηκε στὴ μάχη. 'Ο αἰμοβόρος Κροῦμμος ἔκοψε τὸ κεφάλι του, ἔντυσε τὸ κρανίο μὲ ἀσήμι καὶ τὸ ἔκανε κύπελλο, μὲ τὸ ὅποιο ἔπινε κρασί. 'Ο αὐτοκράτορας Λέοντας ὁ Ε' ὁ Αρμένιος, ἐκδικήθηκε. "Υστερα ἀπὸ τρία χρόνια (814 μ.Χ.), νίκησε κοντά στὴν πόλη Μεσημβρία τῆς Θράκης τὸν Κροῦμμο καὶ ἔξολόθρεψε τὸ Βουλγαρικὸν στρατό. 'Ο Κροῦμμος πέθανε τὸν ἄλλο χρόνο καὶ οἱ διάδοχοί του ἐπὶ 80 καὶ πλέον χρόνια δὲν ἐνόχλησαν τὸ κράτος.

Εἴδαμε ότι ἐναντίον τῶν Ἀράβων πολέμησε μὲν ἐπιτυχίᾳ δὲ Λέοντας δὲ Γ' καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας του.

Πολέμησε ἐπίστης καὶ τοὺς ἔξεδίωντες ἀπὸ τὴν Μ.'Ασίαν δὲ Κωνσταντίνος δὲ Ε'.Τὸν καιρὸν τῆς Εἰρήνης ὅμως, ἔφτασαν οἱ Ἀραβεῖς ὡς τὸ Βόσπορο καὶ ὑποχρέωσαν τὴν αὐτοκράτειρα νὰ πληρώνῃ ἑτήσιο φόρο.

Τὴν ἐποχὴν ἑκείνην, οἱ Ἀραβεῖς τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἰσπανίας περνοῦν συχνὰ μὲν τὸ στόλο τους τὴν Μεσόγειο καὶ λεηλατοῦν τὰ νησιά καὶ τὶς παραλιακὲς πόλεις. Οἱ ληστὲς αὐτοὶ τῆς θάλασσας ὀνομάζονται **Σαρακηνοί**.

Οἱ Σαρακηνοί ἔκαναν ἐπιδρομὲς καὶ ἐναντίον τῆς Κρήτης, τὴν δύοιαν καὶ κυρίεψαν κατὰ τὸ ἔτος 825 μ.Χ. Ἐχτισαν ἑκεῖ ἔνα ὁχυρὸν φρούριο, τὸ **Χάντακα** (τὸ σημερινὸν Ἡράκλειο) καὶ κράτησαν ὅλο τὸ νησί γιὰ 136 ἔτη. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς κατοχῆς τῆς Κρήτης, οἱ Σαρακηνοί ἔκαναν πειρατικὲς ἐπιδρομὲς στὸ Αίγαο πέλαγος καὶ εἰχαν γίνει δὲ φόβος καὶ δὲ τρόμος τῶν κατοίκων τῶν παραλιακῶν περιοχῶν καὶ τῶν νησιῶν.

Ἐναντίον τῶν Ἀράβων τῆς Ἀσίας πολέμησε ἐπίστης ἐπανειλημμένα καὶ δὲ αὐτοκράτορας Θεόφιλος. Ὁ Θεόφιλος σὲ μιὰ ἐκστρατεία του στὴν Συρία, κατέστρεψε τὴν ίδιαίτερη πατρίδα τοῦ Καλίφη, **Σωζόπετρα**. Τὸ γεγονός αὐτὸν φανερώνει ότι τὸ Ἀραβικὸν κράτος, ἐπαψε πιὰ νὰ είναι σοβαρὸς κίνδυνος γιὰ τὴν αὐτοκρατορία.

5. Οι Βούλγαροι γίνονται Χριστιανοί.

Ἄπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εἶχε ἀναλάβει μὲν τοὺς ἱεραπόστολους, τὴν προσπάθειαν νὰ κάνῃ χριστιανούς τοὺς βαρβαρικούς λαούς στὴν Ἀσία καὶ στὴν Εὐρώπη. Ἱεραπόστολοι εἶχαν φτάσει, ὅπως εἴδαμε, μέχρι τὴν Κίνα καὶ τὶς Ἰνδίες.

Τὰ χρόνια αὐτὰ (862-864) δύο καλόγεροι ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, δὲ **Κύριλλος** καὶ δὲ **Μεθόδιος**, διδαξαν τὸ χριστιανισμὸν στοὺς Σλάβους, οἵ δοποῖοι ἦταν ἐγκαταστημένοι στὶς χῶρες κοντὰ στὸ Δούναβη.

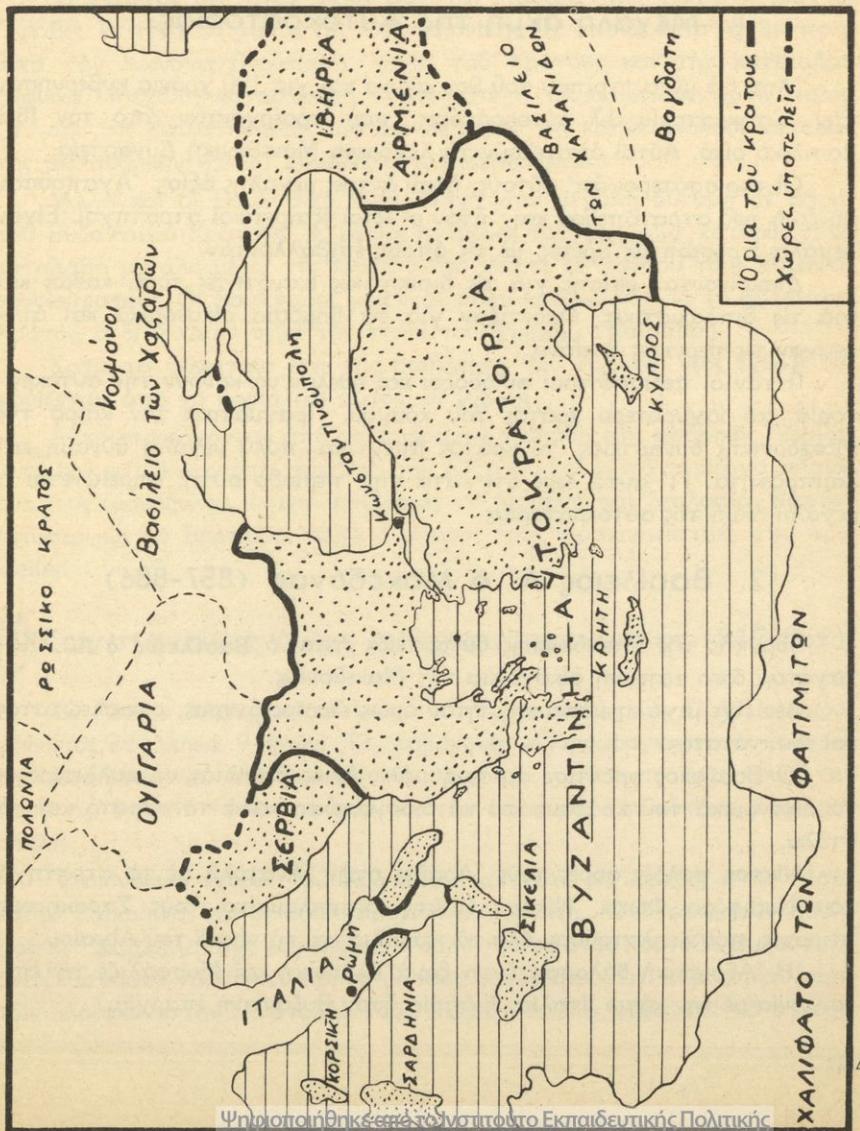
Οἱ ἡγεμόνας τῶν **Βουλγάρων** **Βόγορης** καὶ δὲοι οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι, βαφτίστηκαν καὶ πῆραν χριστιανικὰ ὄνόματα. Ὁ Μεθόδιος καὶ δὲ Κύριλλος μετέφρασαν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὰ ἀλλα ἵερα βιβλία στὴν Σλαβωνικὴ γλώσσα. Σιγά σιγά ἔγιναν δὲοι οἱ Βούλγαροι χριστιανοί.

Αὐτὸν ὅμως δὲν τοὺς ἐμπόδισε ν' ἀρχίσουν καὶ πάλι ὑστερ' ἀπὸ λίγα ἔτη τὶς ἐπιδρομές τους κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους καὶ νὰ καταλάβουν πολλὲς ἐπαρχίες του.

Ἐναντίον τους ἀγωνίζονται 100 καὶ πλέον ἔτη οἱ αὐτοκράτορες τῆς
Μακεδονικῆς Δυναστείας.

Α σ κή σ εις

1. Γιατί όνομάστηκαν Βούλγαροι;
2. Τί πρόσφεραν στούς Σλάβους οι Μεθόδιος και Κύριλλος;
3. Γιὰ ποιοὺς λόγους οἱ Ἀραβὲς ἐπὶ τόσα χρόνια κάνουν πολέμους ἐναντίον τῆς
Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Σ Τ'

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ

1. Μεγάλη άκμή τῆς Αύτοκρατορίας.

Άπό τὰ μέσα περίπου τοῦ 9ου αἰώνα καὶ γιὰ 190 χρόνια κυβέρνησαν τὴν αύτοκρατορία 17 αύτοκράτορες, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὸν ἴδιο βασιλικὸ οἶκο. Αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν λεγόμενη Μακεδονικὴ Δυναστεία.

Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτούς, ἥταν ἄντρες μεγάλης ἀξίας. Ἀγαποῦσαν τὴν ζωὴν τοῦ στρατόπεδου καὶ ἥταν οἱ ἴδιοι ἔξαιρετοι στρατηγοί. Είχαν μεγάλες προσωπικὲς ἀρετές, μὲ τὶς ὅποιες ἐπιβάλλονταν.

Διακρίνονταν ἐπίσης γιὰ τὶς διοικητικὲς ίκανότητές τους, καθὼς καὶ γιὰ τὶς διπλωματικές. Φρόντιζαν γιὰ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ καὶ ἀπέφευγαν τὶς περιττές δαπάνες.

Ήταν οἱ περισσότεροι φιλόδοξοι καὶ ἥθελαν νὰ κάνουν τὴν αύτοκρατορία, τὸ ἰσχυρότερο κράτος τοῦ κόσμου. Πραγματικὰ τὸν καιρὸ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, τὸ κράτος ἀπέχτησε πολὺ μεγάλη δύναμη καὶ λαμπρότητα. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι κατὰ τὴν περίοδο αὐτή, σημειώνεται ἡ μεγάλη ἀκμὴ τῆς αύτοκρατορίας

2. Βασίλειος Α' ὁ Μακεδόνας (857-886)

Ίδρυτης τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας ἥταν ὁ **Βασίλειος ὁ Α'**. Καταγόταν ἀπὸ ταπεινὴ οἰκογένεια τῆς Μακεδονίας.

Δὲν εἶχε μεγάλη μόρφωση, ἥταν ὅμως ὡραῖος ἄντρας, ρωμαλεώτατος καὶ ἔξυπνότατος.

Ο Βασίλειος φρόντισε ἀμέσως, μόλις ἔγινε βασιλιάς, νὰ καλλιτερέψῃ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ νὰ διοργανώσῃ καλὰ τὸ στρατό καὶ τὸ στόλο.

Νίκησε πολλὲς φορὲς τοὺς Ἀραβεῖς στὴν Ἀνατολὴ μὲ τὸ στρατηγὸ του Νικηφόρο Φωκά. Νίκησε ἐπίσης ἐπανειλημμένα τοὺς Σαρακηνοὺς πειρατές, ποὺ λεηλατοῦσαν ὅλα τὰ παράλια καὶ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου.

Ἡ Ἀδριατικὴ θάλασσα ἔγινε ξανὰ Ἐλληνικὴ καὶ ἔξασφάλιζε τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὴν κάτω Ἰταλία, ἡ ὅποια ἥταν Βυζαντινὴ ἐπαρχία.

3. Λέοντας ὁ ΣΤ' ὁ Σοφός (886-912)

‘Ο γιὸς καὶ διάδοχος τοῦ Βασιλείου Λέοντας, ὁφείλει τὸ ἐπώνυμο Σοφός, στὴ συλλογὴ καὶ κατάταξη τῆς Νομοθεσίας.

Τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ εἶχαν ἀρχίσει τὴν ἐποχὴ τοῦ Βασιλείου Α'. Γιὰ τιμὴ τοῦ πατέρα τοὺς ὄνδρας «Βασιλικά».

‘Ο Λέοντας δὲν ἦταν ἄξιος σὰν τὸν πατέρα του. Κατὰ τὸ 904 οἱ Ἀραβεῖς ἐπιτέθηκαν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ἦταν ἡ δεύτερη, μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, πόλη τοῦ Κράτους καὶ τὴν κατέλαβαν ἔχαφνικά. Μεγάλη καταστροφὴ ἔπαθε τότε ἡ πλουσιώτατη αὐτὴ πόλη. Οἱ ναοὶ τῆς λεηλατήθηκαν, μεγάλο δὲ μέρος τῆς κάτηκε. Πολλοὶ κάτοικοι τῆς σκοτώθηκαν καὶ 20 χιλιάδες αἰχμαλωτίστηκαν.

‘Αλλὰ καὶ οἱ Βούλγαροι τότε ἀπέχτησαν μεγάλη δύναμη σὲ βάρος τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. ‘Ο ίκανὸς ἥγεμόνας τους Συμεὼν, κατόρθωσε νὰ καταλάβῃ μεγάλο μέρος τῆς Μακεδονίας, νίκησε δὲ παντοῦ τοὺς Βυζαντινούς στρατούς. Οἱ Βούλγαροι γίνονται πολὺ ἐπικίνδυνοι γιὰ τὸ Βυζαντινὸ Κράτος, δὲ Συμεὼν πῆρε τὸν τίτλο τοῦ Τσάρου (Καίσαρα).

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντα, νέος ἔχθρὸς ἐμφανίζεται, ἀπὸ τὸ βοριά καὶ αὔτός, οἱ Ρῶσοι.

Αὐτοὶ προέρχονταν ἀπὸ τὶς ἀπέραντες πεδιάδες τῆς κεντρικῆς Ρωσίας. ‘Απ’ ἑκεῖ κατέβηκαν στὰ παράλια τοῦ Εὗξεινου καὶ μὲ τὰ περιέργα πλοιάριά τους (μονόξυλα), ἔκαναν ἐπιδρομές γι’ ὀρταγὴ καὶ λεηλασία. Κάποτε ἔφτασαν ὡς τὸ Βόσπορο, ἀλλὰ δὲ στόλος τους διασκορπίστηκε ἀπὸ τρικυμίες.

4. Κωνσταντίνος ὁ 7ος ὁ Πορφυρογέννητος (912-959)

Τὸ Λέοντα διαδέχτηκε ὁ γιός του Κωνσταντίνος ὁ Ζ', ὁ Πορφυρογέννητος, σὲ ἡλικία 7 ἔτῶν. Τὸ παρόνομα «Πορφυρογέννητος» δινόταν στὰ βασιλόπουλα, ποὺ γεννιοῦνταν σὲ χρόνο, ποὺ δὲ πατέρας τους ἦταν βασιλιάς, δηλαδὴ τότε, ποὺ φοροῦσε τὴν πορφύρα, τὴν κόκκινη βασιλικὴ στολή.

‘Επικίνδυνοι ἔχθροι τοῦ Κράτους ἦταν τότε οἱ Ἀραβεῖς στὴν Ἀσία καὶ οἱ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι στὴν Εύρωπη. ‘Ο Τσάρος τῶν Βουλγάρων Συμεὼν, εἶχε μεγαλώσει πολὺ τὸ κράτος του. Οἱ Βυζαντινοὶ ἀναγκάστησαν νὰ κάνουν εἰρήνη μὲ τοὺς Βουλγάρους καὶ στράφηκαν κατὰ τῶν Ἀράβων στὴν Ἀνατολή. Τοὺς νίκησαν πολλές φορές καὶ τὰ σύνορα

τοῦ Κράτους ἔφτασαν πάλι στὸν Εύφράτη ποταμό. 'Ο Βυζαντινὸς στόλος νίκησε ἐπίστης ἐπανειλημένα τοὺς Σαρακηνούς πειροτές.

Κατὰ τὴν ἐπόχὴ αὐτὴ οἱ Βυζαντινοὶ ὀγωνίστηκαν καὶ πάλιν ἐναντίον τοῦ ὅλου ἀπὸ Βορρᾶ ἔχθροῦ, τῶν Ρώσων. Αὐτοὶ ἔκαναν τὸ 941 μεγάλη ἐπιδρομὴ μὲ τὸν ἡγεμόνα τους Ἰγόρ. Ἐφτασαν ὡς τὸ Βόσπορο, ὅλλα καταστράφηκε ὁ στόλος τους μὲ τὸ ὑγρὸ πῦρ. Μὲ δέκα μόνον πλοῖα γύρισε δὲ Ἰγόρ στὴν χώρα του.

'Ο Κωνσταντίνος ἤρθε ἀργότερα σὲ φιλικὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς Ρώσους. 'Η βασίλισσά τους Ὀλγα, ἤρθε τὸ 954 στὴν Κωνσταντινούπολη, θαύμασε τὴ λαμπρότητα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ζήτησε νὰ γίνη καὶ ἔγινε χριστιανὴ. Ἀργότερα ὅλοι οἱ Ρῶσοι ἔγιναν χριστιανοί.

'Ο Κωνσταντίνος ἦταν πολὺ μορφωμένος καὶ ἡθικὸς ἄνθρωπος. Ἀγάπουσε πολὺ τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες, ἔγραψε δὲ καὶ δὲκα πολλὰ καὶ σοφά γιὰ τὴν ἐπόχὴ ἐκείνη βιβλία. Δὲν εἶχεν ὅμως οὕτε στρατηγικές, οὕτε πολιτικές ίκανότητες.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως, ἡ βασιλεία του ἔλαμψε μὲ λαμπρές ἔξωτερικές ἐπιτυχίες.

⑤ Ρωμανός ὁ Β'. (959-963)

Ανάκτηση Κρήτης ἀπὸ τὸ Νικηφόρο Φωκά (961)

'Ο Ρωμανὸς δὲν εἶχε μεγάλες ίκανότητες, ἀλλὰ ἡ σύντομη βασιλεία του ὑπῆρξε ἔνδοξη, ἐπειδὴ ξαναπῆρε τὴν Κρήτη μὲ τὸ στρατηγὸ Νικηφόρο Φωκά.

Σ' αὐτὸν ὁ Ρωμανὸς ἀνέθεσε τὸ μεγάλο ἔργο τῆς καταστροφῆς τοῦ κράτους τῶν Σαρακηνῶν τῆς Κρήτης.

'Ο Νικηφόρος ἐτοίμασε μυστικὰ ἀξιόλογο στόλο καὶ στρατὸ καὶ ἀποβιβάστηκε στὴν Κρήτη. Πολιόρκησε ὑστερα ὁ Νικηφόρος τὴν πρωτεύουσα τῶν Σαρακηνῶν Χάντακα ('Ηράκλειο) καὶ μετὰ 8 μῆνες τὴν κυρίεψε (961). Εὔκολα μετὰ κατέλαβε ὅλη τὴν μεγαλόνησο. 'Η Κρήτη ἀπελευθερώθηκε ὑστερα ἀπὸ σκλαβιὰ 136 ἔτῶν.

Στὴν Κρήτη, ἐπειδὴ εἶχε ἀραιῶσει πολὺ ἀπὸ τὴν πολύχρονη σκλαβιὰ ὁ Χριστιανικὸς καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμός, ἔστειλε ὁ αὐτοκράτορας, 'Ελληνες ἀπὸ τὴ Θράκη καὶ τὴ Μ. Ἀσία.

Γιὰ νὰ ξαναφέρουν δὲ στὸ Χριστιανισμό, τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ, ἔστειλαν ἱεραποστόλους. 'Ο πιὸ γνωστὸς ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ Νίκωνας, ὁ ὁποῖος εἶναι γνωστότερος μὲ τὸ ὄνομα ὁ Νίκων ὁ Μετανοεῖτε, γιατὶ ἐπανελάμβανε στὰ κηρύγματά του τὴ λέξη «μετανοεῖτε».

Στὸ Νικηφόρο Φωκά, ἀνέθεσε ὁ Ρωμανός, νὰ πολεμήσῃ καὶ ἐναντίον

τῶν Ἀράβων τῆς Ἀσίας. Ὁ Νικηφόρος τούς νίκησε κοντά στὸν Εύφρατη ποταμὸ καὶ κυρίεψε πολλὰ φρούρια.

6) Νικηφόρος Φωκᾶς (963-969)

Ο Νικηφόρος θεωρεῖται ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους στρατιωτικούς. Τὰ περισσότερα ἔτη τῆς ζωῆς του τὰ πέρασε στὸ στρατόπεδο μὲ τοὺς στρατιῶτες, οἱ ὁποῖοι τὸν σέβονταν καὶ τὸν ἀγαποῦσαν.

Ο Νικηφόρος ἦταν δοξασμένος, καὶ πρὶν ἀνέβη στὸ θρόνο, γιὰ τὶς νίκες του κατὰ τῶν Σαρακηνῶν Ἀράβων. Καὶ σὰν αὐτοκράτορας ἔξακολούθησε ν' ἀγωνίζεται κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Ἀνατολῆς καὶ πολλὲς φορὲς τοὺς νίκησε. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, οἱ Βουλγαροί βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τοῦ κράτους στὴν Εὐρώπη.

Ο Νικηφόρος συνεννοήθηκε τότε μὲ τοὺς Ρώσους καὶ συμφώνησε νὰ χτυπήσουν αὐτοὶ τοὺς Βουλγάρους. Πραγματικὰ οἱ Ρῶσοι, μὲ ἀρχηγὸ τὸν ἡγεμόνα τους Σβιατοσλαῦ, μπῆκαν στὴ Βουλγαρία, νίκησαν τοὺς Βουλγάρους καὶ κυρίεψαν ὅλη τὴ χώρα τους. Ἀλλὰ δὲ θέλησαν νὰ φύγουν πάλι ὅπως εἶχε συμφωνηθῆ.

7. Ἰωάννης Τσιμισκῆς. (969-976)

Ο Ἰωάννης Τσιμισκῆς ἦταν ἱκανότατος στρατηγός. Ἀνέλαβε προσωπικὰ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ρώσων. Μπῆκε στὴ Βουλγαρία ξαφνικὰ τὴν ἄνοιξη τοῦ 971 καὶ νίκησε τοὺς Ρώσους σὲ μεγάλη μάχη κοντά στὴ πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας.

Μετὰ τὴ μάχη ὁ Τσιμισκῆς καταδίωξε τοὺς Ρώσους ποὺ ἀπέμειναν καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ κλειστοῦν μὲ τὸν ἡγεμόνα τους Σβιατοσλαῦ στὴν ὁχυρὴ πόλη Δορύστολο (σημερινὴ Σιλιστρία), κοντά στὸ Δουνάβη ποταμὸ.

Τρεῖς μῆνες κράτησε ἡ πολιορκία καὶ ἔγιναν σκληρότατες μάχες καὶ συγκρούσεις πάνω στὰ τείχη καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Τελικὰ οἱ Ρῶσοι νικήθηκαν, συνθηκολόγησαν καὶ ἔφυγαν. Ἡ Βουλγαρία ὑποτάχτηκε στὸν αὐτοκράτορα καὶ ἔγινε Βυζαντινὴ ἐπαρχία.

Ἡ Βουλγαρία διαιρέθηκε ἀπὸ τὸν Τσιμισκῆ σὲ 7 ἐπαρχίες μὲ ντόπιους διοικητές, ποὺ ὀνομάστηκαν Βοεβόδες. Ὁ Τσιμισκῆς ἔκανε πανηγυρικὴ δοξολογία στὴν Ἀγία Σοφία γιὰ τὴν μεγάλη νίκη του.

Δύο ἀκόμη μεγάλες καὶ νικηφόρες ἐκστρατείες κατὰ τῶν Ἀράβων στὴ Μικρὰ Ἀσία ἔκανε ὁ Τσιμισκῆς. Παντοῦ νίκησε καὶ ταπείνωσε τοὺς ἡγεμόνες τῶν Ἀράβων. Ἐφτασε δὲ καὶ ὡς τὴ Δομασκὸ καὶ ἔξυψωσε τὸ γόπτρο τοῦ κράτους.

8. Βασίλειος Β' Βουλγαροκτόνος. (976-1025)

‘Ο ένδοξότερος αύτοκράτορας της Μακεδονικής Δυναστείας είναι ο **Βασίλειος δ' Β'**.

Τσάρος τῶν Βουλγάρων τότε ήταν ο Σαμουήλ, ο όποιος εἶχε καταλάβει όλη τή Μακεδονία. Πολιόρκησε καὶ τὴ Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ δὲν κατόρθωσε νὰ τὴν καταλάβῃ. Κατέβηκε ἔπειτα στὴ Θεσσαλία καὶ ἔφτασε μέχρι τὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου.

‘Ο Βασίλειος ἀναλαμβάνει μὲν ἐνθουσιασμὸ τὸν πόλεμο. Ἐκστρατεύει πρῶτα στὴν κυρίως Βουλγαρία καὶ ἔπειτα στὴ Μακεδονία.

“Ἐνας ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς του, ο **Νικηφόρος Ούρανός**, κατορθώνει νὰ νικήσῃ τὸ Σαμουήλ κοντὰ στὸ **Σπερχειὸ ποταμὸ** (996) στὴ Λαμία καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸ στρατό του. Ο Σαμουήλ τραυματίστηκε καὶ μόλις κατόρθωσε νὰ σωθῇ. Ἐφυγε πρὸς τὴ Βουλγαρία καὶ ἐτοίμασε νέο στρατό.

‘Ο πόλεμος ἔξακολούθησε πεισματικός. Μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια ο Βασίλειος μπαίνει στὴ Βουλγαρία, νικάει τὸ Σαμουήλ καὶ κυριεύει ὅλη τὴν χώρα καὶ τὴν πρωτεύουσα **Τριαδίτσα** (Σόφια).

‘Ο Σαμουήλ περιορίζεται στὴ Δυτική Μακεδονία καὶ συνεχίζει μὲν πεῖσμα τὸν πόλεμο

Τελικὰ ο Βασίλειος συνέτριψε σὲ ἀποφασιστικὴ μάχη κοντὰ στὸ σημερινὸ **Σιδηρόκαστρο**, στὴ θέση Κλειδί, τὸν τελευταῖο Βουλγαρικὸ στρατό (1014).

‘Ο Βασίλειος μὲ τὸ στρατηγό του Νικηφόρο Ξιφία, περικύκλωσε τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς ἔκανε μεγάλη καταστροφή. Ο Σαμουήλ μόλις κατόρθωσε νὰ σωθῇ, πέθανε ὅμως ἀπὸ τὴ λύπη του. Ο Βασίλειος διέλυσε μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια (1018) τὸ Βουλγαρικὸ κράτος ὁριστικά. Γιὰ τὶς νίκες του καὶ τὴν καταστροφή τῶν Βουλγάρων ὄνομάστηκε Βουλγαροκτόνος.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴ τῶν Βουλγάρων ο Βασίλειος ἔκανε περιοδεία σὲ ὅλο τὸ κράτος. Ἀπὸ τὴ Μακεδονία κατέβηκε στὴ Θεσσαλία καὶ ἀπὸ τὶς Θερμοπύλες καὶ τὴ Βοιωτία, ἔφτασε στὴν Ἀθήνα (ἀρχές 1019). Μὲ πανηγυρικὴ πομπὴ ἀνέβηκε στὴν Ἀκρόπολη καὶ προσευχήθηκε στὸν Παρθενώνα, ο όποιος εἶχε μεταβληθῆ σὲ χριστιανικὸ ναὸ τῆς Παναγίας τῆς Ἀθηνιώτισσας.

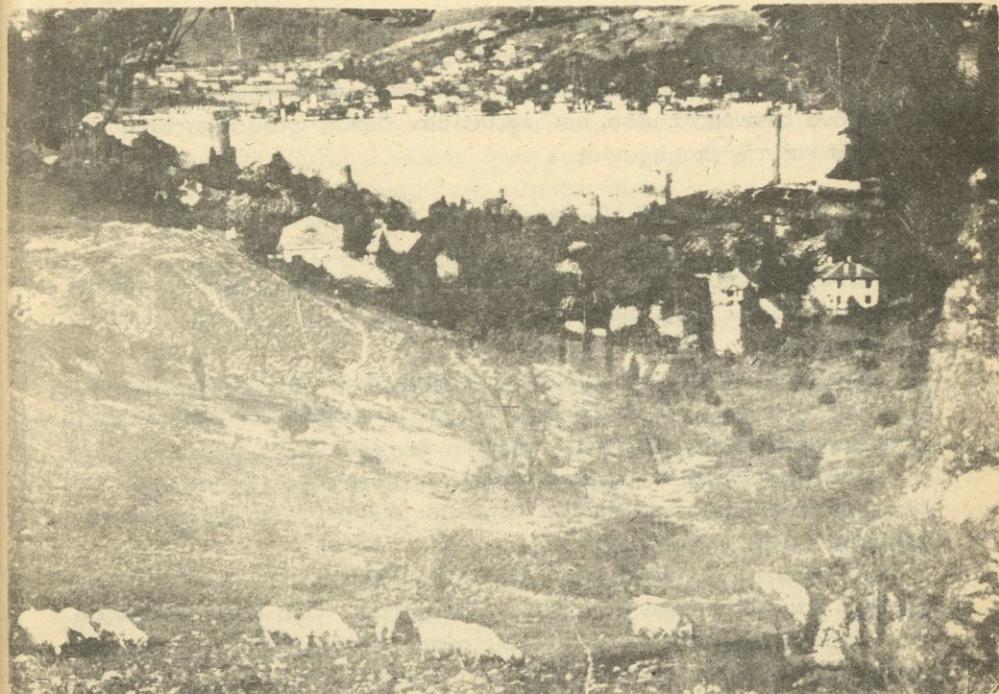
‘Απὸ τὸν Πειραιὰ δ Βασίλειος ἔπεστρεψε μὲ πλοϊο στὴν Κωνστάντινούπολη, ὅπου ἔκανε λαμπρότατο θριάμβο.

Καὶ ἄλλους πολέμους ἔκανε ο Βασίλειος. Στὴ Μ. Ἀσία κυρίεψε τὴν Ἀρμενία καὶ ἔφτασε μέχρι τὸν Καύκασο. Στὴ κάτω Ἰταλία νίκησε καὶ στερέωσε τὴν κυριαρχία τοῦ κράτους.

‘Ο Βασίλειος ἔγινε ἐνδοξός σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Οἱ Ρῶσοι ζητᾶνε τὴν φιλία του καὶ γίνονται Χριστιανοί. ‘Ο δὲ ἡγεμόνας τους Βλαδίμηρος, παίρνει γυναίκα του, τὴν ἀδελφὴ τοῦ Βασιλείου “Αννα. Οἱ Ἑλληνες παπάδες καὶ ἐπίσκοποι τοὺς διδάσκουν τὴ χριστιανικὴ θρησκεία. ‘Η Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία εἶναι τώρα τὸ ἵσχυρότερο καὶ πλουσιώτερο κράτος τοῦ κόσμου.

Α σκήσεις

1. Ποια τὰ ἔργα καθενὸς αὐτοκράτορα τῆς δυναστείας τῶν Μακεδόνων;
2. Πῶς γίνηκαν χριστιανοί οἱ Ρῶσοι;
3. Γιατί ὁ Τσιμισκῆς τιμώρησε τοὺς Ρώσους;
4. Γιατί ὁ Βασίλειος ὄνομάζεται Βουλγαροκτόνος;
5. Φέρετε πληροφορίες γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Βουλγαροκτόνου στὴν Ἀθήνα.

Τὰ τείχη τῆς Κωσταντινούπολης

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Γνωρίσαμε τή δύναμη καὶ τή δόξα τῆς αὐτοκρατορίας κατά τήν ἐποχή τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας. Ἀλλὰ ἔξετάσαμε κυρίως τὰ πολεμικά γεγονότα καὶ τὶς σχέσεις μὲ τὰ ἄλλα κράτη καὶ τοὺς γειτονικοὺς βαρβάρους λαούς.

Γιὰ νὰ καταλάβωμε καλύτερα τοὺς λόγους, στοὺς ὅποιους στηρίχθηκε ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀκμή, καλὸ εἶναι νὰ γνωρίσωμε καὶ μερικὰ ὄλλα στοιχεῖα τῆς ζωῆς τοῦ κράτους.

Τὰ κυριώτερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι: πρῶτον, ἡ καλὴ ὄργανωση τῆς Διοίκησης γενικὰ καὶ ἡ φρόνιμη πολιτικὴ τῶν αὐτοκρατόρων· ἔπειτα ἡ συντήρηση μεγάλων καὶ ἀξιόμαχων στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων· καὶ τέλος τὰ ἀφθονα οἰκονομικὰ μέσα, ποὺ ὀφείλονταν κυρίως στήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας.

α) Η Ὁργάνωση τῆς διοίκησης.

Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τὸ κράτος διευθυνόταν, ἀφοῦ τὸ χώριζαν σὲ μεγάλες ἐπαρχίες, π.χ. ἐπαρχία Ἀσίας, Ἀφρικῆς κ.λ.π.

Ο τρόπος αὐτὸς τῆς διοίκησης διατηρήθηκε καὶ στοὺς πρώτους Βυζαντινοὺς αἰῶνες. Ἀργότερα ὅμως τὸ κράτος χωρίστηκε σὲ μικρότερες περιφέρειες-διοικήσεις, τὶς ὅποιες ὄνομασαν **θέματα**.

Οἱ Διοικητές τῶν θεμάτων ὄνομάζονταν **Στρατηγοί**. Αὐτοὶ εἶχαν καὶ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ἔξουσία. Ἐνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα ἔργα τους ἦταν νὰ εἰσπράττουν τοὺς φόρους.

Οἱ στρατηγοὶ διορίζονταν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἔπαιρναν διαταγὲς καὶ ἔχαρτιόνταν ἀπ' εὐθείας ἀπ' αὐτόν. "Ολη δηλ. ἡ διοίκηση ἦταν συγκεντρωμένη στὰ χέρια τοῦ αὐτοκράτορα. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν διεύθυνε ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας ὅλες τὶς ὑποθέσεις. Εἶχε πολλὲς ὑπηρεσίες, ὅπως τὰ σημερινὰ ὑπουργεῖα.

Από τὰ σπουδαῖα ἔργα τῆς Διοίκησης ἦταν νὰ κανονίζῃ τὶς σχέσεις τῆς αὐτοκρατορίας μὲ τοὺς βαρβάρους λαούς καὶ τὰ γειτονικὰ κράτη. Τὸ ἔργο αὐτὸ δύνομάστηκε διπλωματία καὶ δὲν ἦταν καθόλου εὔκολο. Ἐπρεπε δηλαδή, μὲ τὴν καλὴ διπλωματία, νὰ προλαβαίνουν τὶς ἐπιδρομὲς καὶ νὰ διατηροῦν φιλικὲς σχέσεις μὲ τοὺς βαρβάρους. Ἡ Βυζαντινὴ διπλωματία εἶχε μεγάλη ἔξελιξη. Δὲ δίσταζε ἡ διπλωματία νὰ μεταχειριστῇ ὅλα τὰ μέσα. Τέτοια ἦταν:

1) **Ο χρυσός.** Οἱ φτωχοὶ καὶ ἀπολίτιστοι βάρβαροι καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοὺς θαυμάνονταν ἀπὸ τὸ χρυσὸ καὶ τ' ἄλλα πολύτιμα καὶ πολυτελῆ δῶρα.

2) **Οι Τίτλοι.** Ο αὐτοκράτορας, γιὰ νὰ κολακέψῃ τοὺς ἀρχηγούς τῶν βαρβάρων λαῶν, χορηγοῦσε σ' αὐτοὺς τίτλους ἀξιωμάτων τῆς αὐτοκρατορίας. Τοὺς ὄνόμαζε π.χ. ὑπατους, πατρίκιους, σπαθάριους κλπ.

3) Ἡ Βυζαντινὴ διπλωματία φρόντιζε πολὺ συχνὰ νὰ σπείρῃ τὴ διχόνοια καὶ τὴν ἀντιζηλία μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν βαρβάρων. Αὐτὸ ἔσωσε τὴν αὐτοκρατορία σὲ πολλὲς κρίσιμες περιστάσεις.

4) Στοὺς ξένους ἐπισκέπτες τους, οἱ αὐτοκράτορες φρόντιζαν νὰ παρουσίασουν ἔντεχνα, ὅλη τὴ δύναμη καὶ τὴ λαμπρότητα τοῦ κράτους. Λαμπρὲς θρησκευτικὲς τελετές, μεγαλοπρεπεῖς γιορτὲς, πολυτελῆ γεύματα σὲ χρυσοστόλιστες αἰθουσες, ἀφηναν καταμαγεμένους τοὺς ἀποσταλμένους τῶν ξένων ἡγεμόνων. Αὐτοὶ μιλοῦσαν ὅταν ἐπέστρεφαν στὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ δύναμη τῆς αὐτοκρατορίας.

β) Ο αὐτοκράτορας καὶ ἡ ἔξουσία του.

Ο αὐτοκράτορας εἶχε στὰ χέρια του, ὅπως εἴδαμε, ὅλη τὴ διοίκηση τοῦ κράτους.

“Οπως στὴν παλιὰ Ρώμη, δ αὐτοκράτορας ἦταν μόνος αὐτὸς ἀπόλυτος κύριος τοῦ κράτους χωρὶς κανένα περιορισμό. Ἡταν μόνος καὶ ἀπόλυτος ἀρχοντας (**Μονάρχης**). Τὰ διατάγματά του ἦταν νόμοι τοῦ κράτους. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν ὑπηκόων του ἀνήκαν σ' αὐτόν.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ εἰποῦμε, ὅτι ἦταν ἀνώτατος νομοθέτης, ἀνώτατος δικαστής καὶ ἀνώτατος στρατιωτικὸς ἀρχηγός. Διόριζε τοὺς ἀνώτατους στρατιωτικούς καὶ πολιτικούς ὑπαλλήλους καὶ ὑπουργούς καὶ τοὺς ἔκκλησιαστικούς ἀρχηγούς. Κανόνιζε τὴ φορολογία καὶ ὅλα τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους ἦταν δικά του.

Τὴ δύναμη καὶ τὴν ἔξουσία του ἔδειχνε δ αὐτοκράτορας μὲ ὅλα τὰ μέσα. Ντύνονταν πολύτιμα κόκκινα ροῦχα στολισμένα μὲ χρυσάφι καὶ

πιολύτιμες πέτρες. "Εβαζε ἀστραφτερὰ παράσημα καὶ στὸ κεφάλι του φοροῦσε στέμμα, στολισμένο μὲ διαμάντια, φοροῦσε στὰ πόδια πέδιλα μὲ χρυσοκέντητο τὸ δικέφαλο ἀητό, ποὺ ἦταν σύμβολο τῆς δύναμής του.

"Η βασιλεία στὸ Βυζάντιο δὲν ἦταν στὴν ἀρχὴ κληρονομική. "Οταν πέθαινε διαυτοκράτορας οἱ ἄρχοντες, δικῆρος καὶ διάλεγαν τὸ διάδοχό του. 'Απὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας, καθιερώθηκε διαδοχῆς τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς.

"Ο αὐτοκράτορας πῆρε στὴν Κωνσταντινούπολη, καὶ τὸ παράνομα τοῦ βασιλιᾶ, ὅπως γινόταν στὰ παλιὰ βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς. 'Απὸ τὸ χριστιανισμὸ δὲ, ὑπολογιζόταν καὶ προστάτης τῆς πίστης. 'Ο τίτλος του ἦταν συνήθως: χριστιανικῶτατος βασιλιὰς καὶ αὐτοκράτορας ρωμαῖων.

γ) Ο στρατὸς καὶ τὸ ναυτικό.

"Η αὐτοκρατορία ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ συντηρῇ πολυάριθμο καὶ ἰσχυρὸ στρατό, ἀφοῦ ἦταν περικυκλωμένη ἀπὸ ἔχθρούς.

Στρατολογοῦνταν κυρίως γεροὶ χωρικοὶ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ ὄρεινοι κάτοικοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αὔτοι ἀποτελοῦσαν τὸν Ἐθνικὸ στρατό. 'Υπῆρχαν ὅμως καὶ μισθοφόροι στρατιῶτες, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ μισθοφορικὸ στρατό.

"Ολος αὐτὸς ὁ στρατὸς ζοῦσε σὲ στρατόπεδα, ὅπου γυμνάζονταν οἱ στρατιῶτες στὰ ὅπλα καὶ στὸν πόλεμο. Τὰ στρατόπεδα χρησίμευαν καὶ σᾶν στρατιωτικὲς σχολές, γιατὶ ἐκεῖ ἐκπαιδεύονταν οἱ ἀξιωματικοί.

'Εκτὸς ἀπ' τὸν τακτικὸ αὐτὸ στρατό, ὑπῆρχαν καὶ οἱ στρατιῶτες φρουροὶ τῶν συνόρων, τῶν ἄκρων. Αὔτοὶ λέγονταν ἀκρίτες. Ζοῦσαν μὲ τὶς οἰκογένειές τους κοντὰ στὰ σύνορα, δὲ αὐτοκράτορας τοὺς ἔδινε δωρεάν χτήματα γιὰ νὰ τὰ καλλιεργοῦν.

Γι' αὐτὰ ποὺ ἔπαιρναν, ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ φυλᾶνε τὶς ὁχυρὲς θέσεις καὶ τὰ φρούρια τῶν συνόρων καὶ νὰ πολεμᾶνεν ἐναντίον τῶν βαρβάρων ἔχθρῶν τῆς αὐτοκρατορίας.

"Η ζωὴ τῶν ἀκριτῶν ἦταν ὅλο περιπέτειες καὶ σκληρούς πολεμικοὺς ἀγῶνες. Γιὰ τοῦτο προκαλοῦσε τὸ θαυμασμὸ καὶ ἡ λαϊκὴ ποίηση ἀρχισε νὰ ἔξυμνῃ μὲ ποιήματα τὴν ἀντρεία καὶ τὴν αὐτοθυσία τῶν ἀκριτῶν. Τὰ ποιήματα αὐτὰ ὀνομάστηκαν ἀκριτικά. Κυριώτερος ἥρωας τῶν ἀκριτικῶν ποιημάτων εἶναι διαβατής Ακρίτας, διαβατής Ηρακλῆς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Τὸ ναυτικὸ τῶν Βυζαντινῶν Ἑλλήνων ἦταν ἀκαταμάχητο. Τὰ πλη-

ρώματα τῶν πλοίων λαμβάνονταν ἀπὸ τοὺς καλύτερους ναυτικοὺς τῶν νησιῶν καὶ τῶν παραλίων καὶ ἦταν ἱκανότατα.

Τὰ πλοῖα ἦταν δύο εἰδῶν: **δρόμονες** μὲν πλήρωμα 300 περίπου ἀντρῶν καὶ ἐλαφρὰ σκάφη μὲν πλήρωμα 130-160 ἀντρῶν.

Τὸ κυριώτερο ὅπλο τοῦ ναυτικοῦ ἦταν ἀπὸ τὸν 7ο αἰώνα, τὸ περίφημο ὑγρὸν πῦρ.

δ) Τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ βιομηχανία.

Ἡ θέση τῶν χωρῶν τῆς αὐτοκρατορίας ἦταν τέτοια ὥστε, δὲν ἦταν δυνατὸ παρὰ ν' ἀναπτυχθῆ ζωηρότατο ἐμπόριο. Ἡ ἀφθονία τῶν οἰκονομικῶν πόρων τῆς αὐτοκρατορίας, διφειλόταν κυρίως στὴν ἀνάπτυξη ζωηρότατου ἐμπόρου καὶ πλουσίας βιομηχανίας. Οἱ αὐτοκράτορες μποροῦσαν καὶ μακροχρόνιους καὶ δαπανηρούς πολέμους νὰ βγάζουν πέρα καὶ μεγάλα δημόσια ἔργα νὰ ἔκτελοῦν.

Στὸν Περσικὸ κόλπο καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια τελείωναν οἱ δρόμοι, ἀπὸ τοὺς δόποιους μεταφέρονταν τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδῶν καὶ τῆς Κίνας.

Ἄπ' τὸν Εὔξεινο Πόντο ἔφταναν στὸ Βόσπορο τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῶν Βορείων χωρῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τῆς Ρωσίας.

Μία μεγάλη δόσος, ποὺ ἔγινε ἀπ' τοὺς Ρωμαίους, ἡ **Ἐγνατία**, ἄρχιζε ἀπ' τὸ Δυρράχι τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας, διέσχιζε τὴν Μακεδονία, περνοῦσε ἀπ' τὴν Θεσσαλονίκη καὶ ἔφτανε στὴν Κωνσταντινούπολη. "Ἐνωνε δηλ. τὴν Ἀνδριατικὴ θάλασσα καὶ μ' αὐτὴν τὴν Ἰταλία, καὶ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπη μὲ τὴν Ἀσία. Στὴ μέσῃ ὅλων αὐτῶν τῶν ἐμπορικῶν δρόμων, ἦταν οἱ πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας καὶ μάλιστα ἡ Κωνσταντινούπολη. "Αλλες πόλεις ἐμπορικὲς, ἔκτὸς ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, ἦταν ἡ Ἀλεξάνδρεια στὴν Αἴγυπτο, ἡ Τύρος καὶ ἡ Βυρηττὸς στὴ Συρία, ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Ἔφεσος στὴ Μ. Ἀσία, ἡ Τραπεζούντα στὸν Εὔξεινο Πόντο καὶ ἡ Θεσσαλονίκη στὴ Μακεδονία.

Ἡ Κωνσταντινούπολη ἦταν ἡ κεντρικὴ ἀγορὰ τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου. Πήγαιναν ἐκεῖ ἐμποροὶ ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο. Στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου βοήθησε ὅχι λίγο καὶ ἡ ὑπαρξη βιομηχανίας καὶ πλουσίας βιοτεχνίας. Χρυσὰ καὶ ἀσημένια ἀντικείμενα γιὰ στολισμὸ καὶ σκεύη οἰκιακὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ κατασκευάζονταν μὲ πολλὴ τέχνη. Πολὺ μεγάλη ἀνάπτυξη εἶχε ἡ κατασκευὴ μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ ταπήτων. Ἐργαστήρια με γαξωτῶν ὑπῆρχαν ἔκτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Κόρινθο καὶ στὴ Θήβα, καθὼς καὶ σὲ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Συρίας.

ε) Ἡ Κωνσταντινούπολη.

Τὸ μεγαλύτερο στήριγμα τῆς αὐτοκρατορίας ἦταν ἡ πρωτεύουσά της, ἡ Ἑακουστὴ Κωνσταντινούπολη. Ἡ Κωνσταντινούπολη εἶχε καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Προποντίδας τείχη, ποὺ ἔφταναν σὲ ὑψος 20 μέτρων καὶ εἶχαν θαυμάσια ὁχύρωση.

Ἡ Κωνσταντινούπολη ἦταν ἡ μεγαλύτερη καὶ ὥραιότερη πόλη τοῦ κόσμου. Ἡτον χτισμένη σὲ ἑφτὰ λόφους (ἑφτάλοφος) καὶ παρουσίαζε μεγάλη ποικιλία. Εἶχε τὸ Ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὸ Ἱερὸν Παλάτι, δηλαδὴ

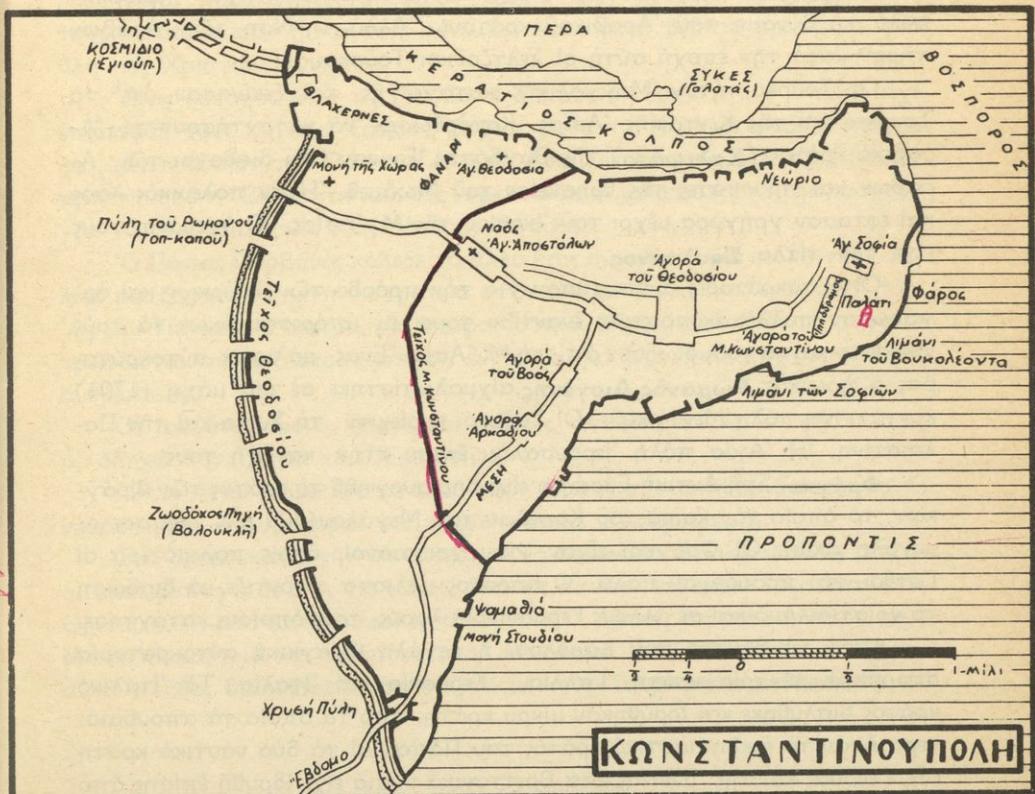

τὰ Ἀνάκτορα. Ὑπῆρχαν ἐπίσης καὶ ἰδιωτικὲς ὥραιες κατοικίες καὶ πολυτελῆ μέγαρα, πλατεῖες στολισμένες μὲν ἀγάλματα καὶ δῆλα μνημεῖα, καθὼς καὶ ὁ μεγαλοπρεπής Ἰππόδρομος κ.ἄ.. Δίκαια λοιπὸν ὄνομαζόταν «Βασίλισσα τῶν Πόλεων». Ἔνας μεγάλος δρόμος ἀρχίζε ἀπ' τὴν χρυσήν Πύλη, διέσχιζε τὴν πόλη ἀπ' τὸ δυτικό ὡς τὸ ἀνατολικό μέρος, περνοῦσε ἀπ' τὴν μεγάλη πλατεία, ποὺ τὴν ἔλεγαν Αὔγουσταῖον, γιατὶ ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἄγαλμα τῆς Αὔγουστας Ἐλένης, μητέρας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Βόρεια ἦταν ὁ Ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ νότια τὸ Ἱερὸν Παλάτι τοῦ Αὐτοκράτορα.

Στὸ δρόμο αὐτὸ γίνονταν πάντοτε οἱ παρελάσεις καὶ οἱ θρησκευτικὲς πομπές. Τὸ παλάτι ἦταν ξάγναντο τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Προποντίδας.

Α σ κή σ εις

1. Ποῦ στηρίζονταν ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ δύναμη τῆς αὐτοκρατορίας;
2. Πῶς ἡ διπλωματία κατάφερε νὰ διατηρῇ καλὲς σχέσεις μὲ τοὺς γειτονικοὺς λαούς;
3. Πῶς ἦταν δργανωμένος ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικὸ τῆς αὐτοκρατορίας;
4. Πῶς ἦταν δργανωμένη ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους;
5. Φέρετε πληροφορίες γιὰ τὴν Κωσταντινούπολη καὶ τὴν Ἀγία Σοφία.

Χάρτης Κωσταντινούπολης

ΚΟΜΝΗΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

⑥ 1. Οι νέοι ἔχδροι τῆς αὐτοκρατορίας

Κατά τὸν 11ο αἰώνα πάρουσιάστηκαν νέοι φοβεροὶ ἔχθροι, οἱ Τοῦρκοι ἀπ' τὴν Ἀνατολὴν καὶ οἱ Φράγκοι ἀπ' τὴν Δύσην.

Τοῦρκοι. Στὴν ἀνατολὴν οἱ Μακεδόνες αὐτοκράτορες εἶχαν περιορίσει πολὺ τὴν δύναμη τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους. Ἀλλὰ τῇ θέσῃ τῶν Ἀράβων πῆραν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Σελζοῦκοι Τοῦρκοι.

Οἱ Τοῦρκοι ἦταν Μογγολικῆς καταγωγῆς καὶ ξεκίνησαν ἀπ' τὸ Τουρκεστάν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας. Κατόρθωσαν νὰ καταχτήσουν τὸ Ἀραβικὸν κράτος (**Χαλιφάτο**) τῆς Βαγδάτης. Ἔγιναν ἔτσι διάδοχοι τῶν Ἀράβων καὶ προστάτες τῆς θρησκείας τοῦ Μωάμεθ. Ἡταν πολεμικὸς λαὸς καὶ ἔφτασαν γρήγορα μέχρι τοῦ Ἰκονίου τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ ἡγεμόνας τους εἶχε τὸν τίτλο **Σουλτάνος**.

Οἱ αὐτοκράτορες ἀνησύχησαν γιὰ τὴν πρόοδο τῶν Τούρκων καὶ ὄργανωσαν πολλὲς ἐκστρατείες ἐναντίον τους. Δὲ μπόρεσαν ὅμως νὰ τοὺς νικήσουν καὶ νὰ τοὺς διώξουν ἀπ' τὴν Μ. Ἀσία. Ἐνας μάλιστα αὐτοκράτορας, ὁ ἡρωϊκὸς **Ρωμανὸς Διογένης**, αἰχμαλωτίστηκε σὲ μία μάχη (1701) κοντά στὴν πόλη Μεντζικέρτ. Οἱ Τοῦρκοι κυρίεψαν τὴν Συρία καὶ τὴν Παλαιστίνη. Ἡ Ἀγία πόλη Ιερουσαλήμ ἔπεισε στὴν κατοχὴ τους.

Φράγκοι. Στὴ Δυτικὴ Εύρωπη εἶχε δημιουργηθῆ τὸ κράτος τῶν Φράγκων, τὸ ὅποιο τὸν καιρὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου (800 μ.Χ.), ἔφτασε σὲ μεγάλη ἀκμή. Οἱ Φράγκοι εἶχαν γίνει χριστιανοί, ὅπως παλαιότερα οἱ Γότθοι, καὶ προσέδεψαν πολὺ. Οἱ Κάρολοι μάλιστα φρόντιζεν νὰ διαδώσῃ τὸ χριστιανισμὸν καὶ σὲ ἄλλους Γερμανικούς λαούς, τοὺς ὅποιους κατάχτησε.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Καρόλου, ἡ μεγάλη Φραγκικὴ αὐτοκρατορία διαιρέθηκε σὲ τρία κράτη, Γαλλία, Γερμανία καὶ Ἰταλία. Τὸ Ἰταλικὸν κράτος διαλύθηκε καὶ ίδρυθηκαν μικρὰ κράτη, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ σπουδαιότερα ἦταν τὸ ἑκκλησιαστικὸν κράτος τοῦ Πάπα καὶ τὰ δύο ναυτικὰ κράτη τῆς Γένουας καὶ τῆς Ἐνετίας. Στὰ Βρεττανικὰ νησιά εἶχε ίδρυθη ἐπίσης ἀπὸ Ἀγγλοσάξονες τὸ Ἀγγλικὸν Κράτος.

Κατά τὸν 11ο αἰώνα, τὰ μεγαλύτερα καὶ ἴσχυρότερα κράτη τῆς Δυτικῆς Εύρωπης ἦταν ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία.

Μεγάλη ἐπιρροὴ σ' ὅλη τὴ Δύση εἶχε ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Κλῆρος μὲ ἀρχηγὸν τὸν Πάπα.)

2. Αἴτια καὶ ἀρχὴ τῶν Σταυροφοριῶν.

Οἱ Χριστιανοὶ εἶχαν τὴ συνήθεια νὰ ἐπισκέπτωνται σὰν προσκυνητὲς τοὺς Ἅγιους Τόπους, ὅπου δίδαξε καὶ σταυρώθηκε ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός. Οἱ Χριστιανοὶ μάλιστα τῆς Δυτικῆς Εύρωπης θεωροῦσαν ὑποχρέωσή τους νὰ πᾶνε ἐκεῖ μία φορὰ τούλαχιστον στὴ ζωὴ τους.

Ἄπὸ τότε ὅμως, ποὺ οἱ Τούρκοι κυρίεψαν τοὺς Ἅγιους Τόπους, οἱ Χριστιανοὶ προσκυνητὲς ὑπέφεραν πολλὰ ἀπ' αὐτούς. Τοὺς λήστευαν, τοὺς κακοποιοῦσαν ἢ καὶ τοὺς φόνευαν. Αὐτὸς ἦταν βέβαια προσβολὴ γιὰ ὅλη τὴ Χριστιανοσύνη.

Ἐνας μοναχὸς ἀπ' τὴ Γαλλία, ὁ Πέτρος ὁ Ἐρημίτης, ὁ ὄποιος εἶχε ἐπισκεφθῆ τοὺς Ἅγιους Τόπους, ἀρχισε κατὰ τὸ 1094 νὰ γυρίζῃ καὶ νὰ λέπῃ, μὲ τὴ θέληση τοῦ Πάπα σὲ ὅλη τὴ Δύση, τὰ βάσανα τῶν Χριστιανῶν προσκυνητῶν. Ἔλεγε παντοῦ, ὅτι ἔπρεπε ὅλοι οἱ χριστιανοὶ ν' ἀγωνιστοῦν γιὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἅγιους Τόπους.

Ο Πάπας Ούρβανὸς κάλεσε τὸ ἄλλο ἔτος σύνοδο σὲ μία πόλη τῆς Γαλλίας καὶ ζήτησε νὰ γίνη ἐκστρατεία στὴν ἀνατολὴ γιὰ ἀπελευθέρωση τῶν Ἅγιων Τόπων. Ἡ ἐκστρατεία ἀποφασίστηκε. Ἀρχισαν λοιπὸν νὰ συγκεντρώνωνται πολλοὶ στρατιωτικοί, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἀπὸ ἀπειροπόλεμους ἀνθρώπους.

Οἱ πιὸ ἀνυπόμονοι ξεκίνησαν ἀμέσως, ἀσύνταχτοι καὶ ἀνοργάνωτοι, μὲ ὀδηγὸ τὸν Πέτρο τὸν Ἐρημίτη.

“Ολοι εἶχαν ράψει ἔνα σταυρὸ στὸν ὰμο ἢ στὸ στῆθος. Γιὰ τοῦτο ὁ νομάστηκαν σταυροφόροι καὶ ἡ ἐκστρατεία **Σταυροφορία**.

Στὸ δρόμο κατὰ τὴν Ἀνατολὴ, οἱ Σταυροφόροι ἔκαναν πολλὲς ἀσχήμιες καὶ ἀρπαγὲς σὲ ὅλες τὶς χῶρες, ἀπὸ τὶς ὄποιες πέρασαν. Ἔφτασαν στὴ Θράκη καὶ Κωνσταντινούπολη τὸ 1096. Ο Αύτοκράτορας Ἀλέξιος τοὺς ἔδωκε πλοῖα, γιὰ νὰ περάσουν στὴ Μ. Ἀσία. Ἐκεῖ ὅμως τὸ ἀσύνταχτο αὐτὸς πλῆθος διαλύθηκε στὴν πρώτη μὲ τοὺς Τούρκους συμπλοκή.

3. Αλέξιος Α'. Κομνηνός καὶ Σταυροφόροι.

Ο πρώτος ταχτικός σταυροφορικός στρατός, ἔφτασε ἔξω ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη μετὰ τὴ διάλυση τῶν σταυροφόρων τοῦ Πέτρου Ἐρημίτη. Ἀρχηγοὶ του ἦταν ἡγεμόνες ἀπ' ὅλες τις χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς ἐλεγαν ὄλοις Φράγκους.

Ο αὐτοκράτορας Ἀλέξιος Κομνηνός ἔδωκε πλοῖα στοὺς σταυροφόρους, γιὰ νὰ περάσουν στὴ Μ. Ἀσία, καὶ μικρὴ στρατιωτικὴ δύναμη, γιὰ νὰ τοὺς χρησιμέψῃ σὰν ὁδηγός. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Σταυροφοριῶν γι' αὐτὰ ὑποσχέθηκαν, ὅτι θὰ δώσουν στὸν Ἀλέξιο τὶς χῶρες τῆς αὐτοκρατορίας, ποὺ θὰ ἐλευθερώσουν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Δὲν κράτησαν ὅμως τὸ λόγο τους.

Οἱ σταυροφόροι ἔφτασαν στὴν Παλαιστίνη καὶ κυρίεψαν τοὺς Ἅγιους Τόπους καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἐκαναν ἐκεῖ μεγάλες σφαγὲς καὶ ἴδρυσαν δικό τους Φραγκικὸ κράτος, τὸ Βασίλειο τῆς Ἱερουσαλήμ.

Αποδείχτηκε τότε, ὅτι ὁ σκοπός τῶν Σταυροφόρων δὲν ἦταν νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἅγιους Τόπους, ἀλλὰ νὰ τοὺς καταχτήσουν.

Ἐδιωξαν τοὺς Ἑλληνες Ὁρθοδόξους παπάδες καὶ παρέδωκαν τὶς Ἐκκλησίες σὲ καθολικούς κληρικούς.

Ο Ἀλέξιος δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ τοὺς πολεμήσῃ, γιατὶ ἔπρεπε ν' ἀποκρύσῃ τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι ἐγκαταστάθηκαν ξανὰ στὴ Μ. Ἀσία. Κατόρθωσε πραγματικὰ νὰ ξαναπάρῃ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Νίκαια, τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, καθὼς καὶ μεγάλο μέρος στὸ ἐσωτερικό. Πῆρε ἐπίσης καὶ τὴν παραλία τοῦ Εὔξεινου. Ο Ἀλέξιος ἀναδείχτηκε ἔνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους αὐτοκράτορες. Σὲ ὅλη τὴ βασιλεία του ἀγωνίστηκε ἀδιάκοπα ἐναντίον διαφόρων ἔχθρῶν.

Τοὺς ἀγῶνες του ἔγραψε ἡ θυγατέρα του "Αννα Κομνηνὴ σ' ἔνα μεγάλο ιστορικὸ σύγγραμμα, τὴν Ἀλεξιάδα.)

4. Ἡ Δ' σταυροφορία καὶ ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Φράγκους.

α) Σταυροφορία.

Κατὰ τὸ 1201 ἑτοιμάζεται στὴν Ἰταλίᾳ ἡ Δ' σταυροφορία. Ἀρχηγοὶ ἦταν ὁ Βονιφάτιος ὁ Μομφερατικὸς καὶ ὁ κόμητας τῆς Φλάνδρας Βαλδουΐνος. Σ' αὐτοὺς προστέθηκε καὶ ὁ Δόγης (ἡγεμόνας) τῆς Ἐνετίας Ἐρρίκος Δάνδολος.

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ φάνηκε, ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ἔχει ἄλλους σκοπούς. Οἱ Ἐνετοὶ ἥθελαν νὰ καταλάβουν τὰ παράλια καὶ τὰ νησιὰ τῆς Ἀνατολῆς, γιὰ νὰ γίνουν κύριοι τοῦ ἐμπορίου, ποὺ ἦταν στὰ χέρια τῶν

Βυζαντινῶν. Βρῆκαν δὲ καὶ μιὰ πρόχειρη ἀφορμή, γιὰ νὰ στραφοῦν φανερά κατά τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Ἡρθε δηλαδὴ πρὸς αὐτοὺς ὁ γιὸς τοῦ Ἰσαάκιου Ἀγγέλου τοῦ βασιλιᾶ τῆς Κωνσταντινούπολης Ἀλέξιος καὶ ζήτησε νὰ ἔρθουν στὴν Κωνσταντινούπολη, γιὰ νὰ ξαναφέρουν τὸν πατιέρα του στὸ θρόνο, γιατὶ τὸν εἶχαν διώξει. Τοὺς ὑποσχέθηκε πολλὰ χρήματα. Τοὺς ὑποσχέθηκε ἐπίστης νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία στὴ Δυτική. Εὔχαριστως δέχτηκαν οἱ σταυροφόροι καὶ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1203 ἔφτασαν μὲ πλοϊα στὸ Βόσπορο. Ἀμέσως ὅμως φάνηκε, ὅτι οἱ σταυροφόροι θὰ ἐνεργήσουν μάλλον γιὰ λογαριασμό τους. Πολιόρκησαν τὴν πόλη καὶ ζήτησαν ν' ἀναγνωριστῇ αὐτοκράτορας ὁ Ἀλέξιος.

β) Ἡ Πολιορκία καὶ ἡ ἄλωση

Στὴν Κωνσταντινούπολη ἐπικράτησε τότε μεγάλη ἀναταραχή. Ὁ αὐτοκράτορας Ἀλέξιος Γ' ἔφυγε καὶ ἀνέβηκε πάλι στὸ θρόνο ὁ Ἰσαάκιος Ἀγγελος. Μπῆκε τότε στὴν πόλη καὶ ὁ γιὸς τοῦ Ἰσαάκιου καὶ ἀνακηρύχτηκε συμβασιλέας σὰν Ἀλέξιος Δ'.

Οἱ δύο βασιλιάδες ἔδωκαν στοὺς Φράγκους ὅσα χρήματα κατόρθωσαν νὰ συγκεντρώσουν, ὅχι ὅμως ὅλα ὅσα τοὺς εἶχαν ὑποσχεθῆ. Οἱ Φράγκοι ἀγανάκτησαν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος τοὺς δήλωσε, ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς δώσῃ ἄλλα.

Οἱ ἔχθροπραξίες ἐπαναλήφτηκαν. Ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκιου, ποὺ πέθανε, καὶ τοῦ Ἀλεξίου Δ', ποὺ ξεθρονίστηκε, ἀνέλαβε ἄλλος αὐτοκράτορας ὁ Ἀλέξιος Ε' Μούρτζουφλος. Αὐτὸς δὲ μπόρεσε ν' ἀποκρούσῃ ὁριστικά τὶς ἐπιθέσεις τῶν Φράγκων, οἱ ὅποιοι κυρίεψαν μὲ ἔφοδο τὴν Κωνσταντινούπολη τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1204.

Ἀφάνιγαστη ἦταν ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ λεηλασία, τὶς ὅποιες ἔπαθε τότε ἡ Πόλη, στὴν ὅποια γιὰ πρώτη φορὰ πατοῦσε ἔχθρος. Ἡ Ἄγια Σοφία, οἱ ἄλλοι ναοί, τὰ παλάτια τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων λεηλατήθηκαν. Θησαυροὶ ὀλόκληροι μεταφέρθηκαν στὴ Δύση. Πολλὰ ἔργα τέχνης, τὰ ὅποια εἶχαν μεταφερθῆ στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ ὅλες τὶς πόλεις τῆς Ἑλλάδας, καταστράφηκαν ἢ ἀρπάχτηκαν. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν πόλη καταστράφηκε μὲ τὴ φωτιά.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους, ποὺ περιέγραψε σὲ βιβλίο τὴν ἐκστρατεία, γράφει: «Τὰ λάφυρα ἦταν τόσα, ὅσα κανεὶς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ὑπολογίσῃ. Χρυσός, ἀσήμι, πολύτιμες πέτρες, μεταξωτὰ καὶ γουναρικά, βρέθηκαν σὲ ἀνυπολόγιστη ποσότητα. Ποτὲ, ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε ὁ κόσμος, δὲ βρέθηκε τόσος πλοῦτος σὲ μία μόνον πόλη».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Ἡ διανομὴ τῶν χωρῶν τῆς Αύτοκρατορίας

Οἱ Φράγκοι καταχτητὲς ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωση τῆς πρωτεύουσας ἔκαναν μεταξύ τους τὴν διανομὴν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους.

Αύτοκράτορα μὲ πρωτεύουσα τὴν Κωνσταντινούπολη ἔβαλαν τὸν κόμητα τῆς Φλάνδρας Βαλδουΐνο, ὁ ὅποῖος ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη θὰ εἶχε τὴν Θράκην καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν.

Οἱ Βονιφάτιος ἀναγνωρίστηκε βασιλιὰς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ θὰ ἡταν κύριος ὅλων τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν καὶ πολλῶν νησιῶν καὶ τῆς Κρήτης.

Οἱ Ἐνετοὶ πῆραν στὸ μερίδιο τους τὰ μέρη, ποὺ τοὺς ἐνδιέφεραν γιὰ τὰ ἐμπορικὰ τους συμφέροντα: πολλὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Πελοπόννησο, τὸ Δυρράχιο μὲ τὰ παράλια τῆς Ἡπείρου, τὴν Καλλίπολην καὶ Ραιδεστὸ στὴ Θράκη. Ἀργότερα ἀγόρασαν καὶ τὴν Κρήτην ἀπὸ τὸ Βονιφάτιο. Ὁρίστηκε ἐπίστης, ὅτι Ἐνετὸς θὰ εἴναι ὁ νέος καθολικὸς πιὰ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινούπολης.

2. Οἱ Φράγκοι καταχτοῦν Ἑλληνικὲς χῶρες καὶ ιδρύουν Φραγκικὰ κράτη

Οἱ Φράγκοι ἔκαναν τὴν διανομὴν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, πρὶν τὶς καταχτῆσουν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολην καὶ μικρὸ μέρος τῆς Θράκης, δὲν εἶχαν καταχτῆσει κανένα ἄλλο τμῆμα τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπρεπε λοιπὸν ν' ἀγωνιστοῦν γιὰ τὴν κατάχτηση τῶν χωρῶν, ποὺ πῆρε καθένας.

Ο Βαλδουΐνος δὲν κατόρθωσε νὰ καταλάβῃ παρὰ μόνο τὴν Θράκην. Τὴν Μ. Ἀσία δὲν κατόρθωσε νὰ καταχτήσῃ, γιατὶ ἀποκρούστηκε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες, σὶ δόποιοι ἴδρυσαν ἐκεῖ Ἑλληνικὸ κράτος.

Ο Βονιφάτιος χωρὶς δυσκολία κυρίεψε τὴν Θεσσαλονίκη καὶ Μακεδονία. Κατέβηκε ἔπειτα στὴ Θεσσαλία καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Στερεά Ἑλλάδα καὶ κυρίεψε καὶ τὶς χῶρες αὐτές.

Σὲ μερικὲς ἐπαρχίες τοῦ κράτους του διόρισε ὁ Βονιφάτιος τοπικοὺς ἄρχοντες φίλους του, οἱ δποῖοι ἀναγνώριζαν βέβαια αὐτὸν σὰν βασιλέα τους. Δημιουργήθηκαν ἔτσι μικροκρατίδια, μὲ κυρίαρχο τὸ Βονιφάτιο. Τὸ Σπουδαιότερο ἀπ' αὐτὰ ἔγινε τὸ Δουκάτο τῶν Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν. Οἱ Ἐνετοὶ δὲν εἶχαν στρατό, γιὰ νὰ κυριέψουν τὴν Πελοπόννησο. Περιορίστηκαν λοιπὸν στὴν κατάληψη τῶν δύο μόνον παραλιακῶν φρουρίων Μεθώνης καὶ Κορώνης, ὅλη δὲ ἡ ἄλλη χώρα ἀνῆκε στὸ Βονιφάτιο. Αὐτὸς δῆμως, ἐπειδὴ βισζόταν νὰ ἐπιστρέψῃ στὴ Θεσσαλονίκη, ἀνέθεσε τὴν κατάληψή της σὲ δύο φίλους του Γάλλους εύγενεῖς, τὸ Σαμπλίτη καὶ Βιλαρδουΐνο.

Πραγματικὰ αὐτοὶ, ἀφοῦ νίκησαν τοὺς ντόπιους ἄρχοντες, κατέλαβαν ὅλη σχεδὸν τὴν Πελοπόννησο μέχρι τὴν Καλαμάτα καὶ ἰδρυσαν τὸ λεγόμενο Πριγκιπάτο τοῦ Μοριᾶ.

Οἱ Ἐνετοὶ ἔκτὸς ἀπ' τὴ Μεθώνη καὶ Κορώνη, κυρίεψαν τὸ φρούριο τῆς Χαλκίδας καὶ ὁχυρὲς θέσεις στὴν Ἀνδριατική, τὴν Κρήτη, ποὺ ἀγόρασαν ἀπὸ τὸ Βονιφάτιο καὶ τὶς Κυκλαδές.

3. Η διοίκηση τῶν χωρῶν τῆς Αύτοκρατορίας ἀπό τοὺς Φράγκους

Τὸ Φεουδαρχικὸ σύστημα. — Οἱ Βιλαρδουΐνοι

Οἱ Φράγκοι ἄρχισαν νὰ κυβερνοῦν τὶς χῶρες ποὺ κατέχτησαν, κατὰ τὸ σύστημα, ποὺ ἐπικρατοῦσε τότε στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη.

Ἀνώτατος ἄρχοντας (αύτοκράτορας) ἀναγνωρίστηκε ἀπ' ὅλους ὁ Βαλδουΐνος. Σ' αὐτὸν ὑποταγμένοι ἦταν καὶ ὅφειλαν ὑπακοὴ ὁ βασιλιὰς τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφάτιος καὶ οἱ Ἐνετοὶ ἄρχοντες τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν.

Στὸ βασιλιὰ Βονιφάτιο ἐπίστης ἦταν ὑποταγμένοι οἱ ἄρχοντες τῶν μικρῶν ἡγεμονιῶν, ποὺ ἰδρύθηκαν σὲ μερικὲς ἐπαρχίες του, ὅτεως οἱ Δοῦκες τῶν Ἀθηνῶν καὶ οἱ Πρίγκηπες τοῦ Μοριᾶ.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ ἔδιναν σὲ φίλους τους ἐπαρχίες τοῦ Δουκάτου ἡ Πριγκιπάτου, γιὰ νὰ τὶς κυβερνᾶν. Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ εἶχαν διάφορους τίτλους: ἦταν Μαρκήσιοι. Κόμητες, Βαρῶνοι. Ἐτσι γινόταν μία ἱεραρχία ἀρχόντων. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ μικρότερος ἦταν ὑπήκοος τοῦ μεγαλυτέρου του καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνωτέρου του μέχρι τὸν Αἰτοκράτορα.

Τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς διοίκησης λέγεται Φεδουαρχικὸ ἡ Τιμαριωτικὸ καὶ οἱ ἄρχοντες Φεδουάρχες.

‘Η διαίρεση αυτή σὲ μικρὰ κράτη ἔβλαψε τοὺς Φράγκους, γιατὶ ἀναπτύχτηκαν φιλοδοξίες καὶ γκρίνιες μεταξὺ τῶν διαφόρων ἡγεμόνων καὶ αὐτὸς ἔξασθένησε τὶς δυνάμεις τους. Τὰ ἴσχυρότερα ἀπὸ τὰ Κράτη αὐτά, τὰ δποῖα καὶ διατηρήθηκαν περισσότερο χρόνο, ἥταν τὸ Δουκάτο τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ Πριγκιπάτο τοῦ Μοριᾶ. Τὸ τελευταῖο, τὸ κυβέρνησαν πολλὲς δεκαετριίδες οἱ Βιλλαρδουίνοι.

Οἱ Βιλλαρδουίνοι πέτυχαν νὰ δημιουργήσουν ἴσχυρὸ καὶ ἄριστα ὁργανωμένο Κράτος στὴν Πελοπόννησο. Φέρνονταν μὲ καλοσύνη καὶ μὲ πνεῦμα ἵστητας πρὸς τοὺς “Ἐλληνες κατοίκους καὶ σεβάστηκαν τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά τους.

‘Ο ἴσχυρότερος καὶ ἱκανότερος στὰ πολεμικὰ ἀπ’ τοὺς Βιλλαρδουίνους ἡγεμόνες, ἥταν ὁ Γουλιέλμος Α’.

4. Τὰ Ἑλληνικὰ κράτη.

Εἶδαμε ὅτι οἱ Φράγκοι δὲ μπόρεσαν νὰ κατσχτήσουν ὅλες τὶς Ἐλληνικὲς χῶρες, γιατὶ οἱ κάτοικοι ἀντιστάθηκαν καὶ κράτησαν τὴν ἀνεξαρτησία τους. Ἰδρύθηκαν λοιπὸν νέα Ἑλληνικὰ κράτη μετὰ τὴν ὅλωση τῆς Κωνσταντινούπολης. Τέτοια κράτη ἥταν ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας, τὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου καὶ ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας.

α) Αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας

Λίγο μπροστά ἀπὸ τὴν ὅλωση τῆς Κωνσταντινούπολης εἶχε γίνει αὐτοκράτορας ὁ Θεόδωρος Λάσκαρης.

“Οταν εἶδε ὁ Λάσκαρης, ὅτι καμιὰ ἐλπίδα δὲν ὑπῆρχε γιὰ σωτηρία τῆς πρωτεύουσας, ἔφυγε στὴ Μ. Ἀσία καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴν πόλη Νίκαια. Ἐκεī κατέφυγε καὶ ὁ Πατριάρχης καὶ ὅλοι οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοί. “Ολοὶ ἀναγνώριζαν ὅτι ὁ Λάσκαρης εἶναι ὁ νόμιμος αὐτοκράτορας καὶ ὅτι ἔγινε ἀπλῶς μεταφορὰ τῆς ἔδρας τῆς αὐτοκρατορίας ἀπ’ τὴν Κωνσταντινούπολη στὴ Νίκαια.

‘Ο Θεόδωρος Λάσκαρης κατορθώνει νὰ νικήσῃ τὸ Βαλδουίνο, ποὺ πέρασε στὴ Μ. Ἀσία, καὶ τὸν ἔξαναγκάζει νὰ ἐπιστρέψῃ στὴ Θράκη. Τὸ κράτος τῆς Νίκαιας στερεώθηκε καὶ ἄρχισε νὰ ἀποχτάῃ δύναμη.

‘Ο γαμπρὸς καὶ διάδοχός του Ἰωάννης Βατάτζης (1222–1255) ἥταν ἱκανότατος καὶ στρατηγικώτατος. Κατόρθωσε νὰ μεγαλώσῃ τὸ κράτος καὶ νὰ τὸ κάνῃ πολὺ ἴσχυρό.

Κυρίεψε τὰ νησιά Λέσβο, Χίο καὶ Σάμο, τὴν χερσόνησο τῆς Καλλίπολης

καὶ ἔπειτα τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Θεσσαλονίκη. Κατέλαβε ἐπίστης μεγάλο μέρος τῆς Θράκης καὶ περιόρισε τοὺς Φράγκους μόνο στὴν Κωνσταντινούπολη. Καὶ στὴ Μ. Ἀσίᾳ ἀπλώσε πολὺ τὸ κράτος τῆς Νίκαιας ὁ Βατάτζης.

* Ήταν πλέον φανερό, ὅτι δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ κρατηθῇ ὁ Φράγκος αὐτοκράτορας στὴν Κωνσταντινούπολη.

Τὸ 1258 ὁ ἴκανὸς στρατηγὸς **Μιχαὴλ Παλαιολόγος**, κατέλαβε τὴν ἀρχὴ καὶ ἔμεινε μόνος αὐτοκράτορας—ίδρυτής τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων.

β) Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας

Λίγο προτοῦ νὰ κυριευτῇ ἡ Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τοὺς Φράγκους, οἱ δύο Κομνηνοὶ ἀδερφοὶ Ἀλέξιος καὶ Δαφίδ, ἰδρυσαν τὸ κράτος τῆς Τραπεζούντας καὶ ἔλαβαν τὸν τίτλο τοῦ αὐτοκράτορα.

Τὸ κράτος τῶν Κομνηνῶν γρήγορα ἀπέχτησε πολλὲς χῶρες καὶ μπόρεσε ν' ἀντισταθῇ κατὰ πολλῶν βαρβαρικῶν λαῶν. Ἡ Τραπεζούντα ἔγινε μεγάλη καὶ πλούσια πόλη. Τὸ κράτος αὐτὸν διατήρησε τὴν Ἑλληνικότητα τῆς περιοχῆς τοῦ Πόντου καὶ ἔζησε ἐπὶ 250 περίπου ἔτη. Καταλύθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατὰ τὸ ἔτος 1461 μ.Χ.

γ) Τὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου.

Τρίτο Ἑλληνικὸν κράτος ίδρυθηκε στὶς δυτικὲς ἐπαρχίες τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ κάτοικοι τῶν ὁρειῶν περιοχῶν τῆς Ἡπείρου, δὲ θέλησαν μὲν κανέναν τρόπο νὰ ὑποταχθοῦν στὸ Βονιφάτιο. Τὴν ἀντίστασή τους ὀργάνωσε ὁ Δεσπότης **Μιχαὴλ Ἀγγελος Κομνηνός**, ὁ δόποιος καὶ ἰδρυσε τὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου μὲν πρωτεύουσα τὴν Ἀρτα.

Στὶς ἄρχες τὸ Δεσποτάτο περιλάβαινε τὴν Ἡπειρὸν μέχρι τὸ Δυρράχιο καὶ τὶς κατὰ τὸ νότο ἐπαρχίες μέχρι τὴν Ναύπακτο.

Ο διάδοχος τοῦ Μιχαὴλ Θεόδωρος κατέλαβε τὴν Μακεδονία, νίκησε τοὺς Φράγκους καὶ ἔφτασε μέχρι τὴν Ἀνδριανούπολη. Τότε μετέφερε τὴν ἔδρα του στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἀνακηρύχτηκε βασιλιάς.

Θέλησε νὰ πολεμήσῃ καὶ κατὰ τῶν Βουλγάρων. Νικήθηκε ὅμως ἀπ' αὐτοὺς καὶ ἔχασε τὴν Βόρεια Μακεδονία, ἐνῶ ἡ Θεσσαλονίκη μὲ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Μακεδονίας κυριεύτηκε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νίκαιας Ἰωάννη Βατάτζη. Τὸ Δεσποτάτο περιορίστηκε μετὰ ὅπο λίγο στὴν Ἡπειρὸν καὶ τὴν Θεσσαλία καὶ διατηρήθηκε ἀρκετὰ ἀκόμη χρόνια.

Στοὺς ἀγῶνες τῶν τριῶν αὐτῶν κρατῶν ὅφείλεται ἡ διατήρηση τῆς Ἑλληνικότητας τῶν χωρῶν μας.

5. Τὸ πάρσιμο τῆς Κωνσταντινούπολης

Ο Φράγκος αύτοκράτορας εἶχε περιοριστῇ μόνο στὴν Κωνσταντινούπολη, δὲ δὲ Ἐλληνας βασιλιὰς τῆς Νίκαιας, Μιχαὴλ Παλαιολόγος, κατέλαβε ὅλη τὴν Θράκη.

Προτοῦ πολιορκήση τὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ Μιχαὴλ ἔστειλε στὴν Θράκη τὸ στρατηγὸν Ἀλέξιο Στρατηγόπουλο μὲ 800 μόνον ἵππεῖς καὶ λίγους πεζούς, γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὶς κινήσεις τῶν Βουλγάρων.

Ο Στρατηγόπουλος ἔφτασε στὴ Σηλυβρία τῆς Θράκης, πολὺ κοντὰ στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐμαθε ἐκεῖ, δτὶ οἱ Φράγκοι τῆς Κωνσταντινούπολης εἶχαν ἐκστρατέψει γιὰ νὰ καταλάβουν ἓνα μικρὸ ἐκεῖ κοντὰ νησί, καὶ εἶχαν ἀφῆσει σχεδὸν ἀφύλαχτη τὴν Πόλη.

Μὲ τὴ βοήθεια τότε καὶ τῶν γύρω ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη Ἐλλήνων, βάζει μέσα κατὰ τὴν νύχτα, ἀπὸ μία ύπόγεια εῖσοδο, λίγους στρατιῶτες, οἱ ὅποιοι σκότωσσαν τοὺς φρουροὺς τῆς κοντινῆς πύλης τῶν τειχῶν καὶ τὴν ἄνοιξαν. Ο Στρατηγόπουλος μπῆκε στὴν Πόλη καὶ τὴν κατέλαβε τὴν 26η Ιουλίου 1261.

Οι Φράγκοι, ὅταν γύρισαν ἀπὸ τὴν ἐκστρατεία τους, δὲ σκέφτηκαν καθόλου ν' ἀντισταθοῦν. Φρόντισαν μόνο γιὰ τὶς οἰκογένειές τους καὶ ἔφυγαν μὲ πλοϊα στὴν Εύρωπη. Τὴ 15η Αὔγουστου 1261 μπῆκε θριαμβευτικὰ ἀπ' τὴ Χρυσὴ Πύλη ὁ Μιχαὴλ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στεφανώθηκε ἔναντι στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας Αύτοκράτορας ὡς Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος.

Ἐτσι ἡ Ἐλληνικὴ αύτοκρατορία τῆς Κωνσταντινούπολης, ὕστερα ἀπὸ περιπέτεια 57 ἑτῶν, ἔνασυστάθηκε καὶ πάλι ἀπ' τοὺς Παλαιολόγους.

Α σ κ ἡ σ ε ι σ

- Φέρετε περισσότερες πληροφορίες γιὰ τοὺς νέους ἔχθροὺς τῆς αύτοκρατορίας.
- Ποιὸς ἦταν ὁ φανερὸς σκοτὸς τῶν σταυροφοριῶν, ἀλλὰ καὶ τί ἐπιδίωκαν μ' αὐτὲς οἱ δυτικοὶ;
- Πῶς οἱ σταυροφόροι πῆραν τὴν Κωνσταντινούπολη;
- Πῶς γίνηκε τὸ μοίρασμα τῆς αὐτοκρατορίας;
- Ποια τὰ γνωρίματα τοῦ φεουδαρχικοῦ συστήματος;
- Μετὰ τὴν πτώση τῆς αύτοκρατορίας, ποιά Ἐλληνικὰ κράτη ιδρύθηκαν;
- Τί ἔκανε ὁ Ἀλέξ. Στρατηγόπουλος;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι'
ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ — ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΙ

1. Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος (1261-1282)

‘Η Ελληνική αυτοκρατορία πού ξανασυστήθηκε, δὲν εἶχε τώρα οὔτε τὴ δύναμη, οὔτε τὴν ἔκταση, οὔτε τοὺς πόρους τῆς παλιᾶς.

Στὴν Ἀσία εἶχε τὶς λίγες Μικρασιατικὲς ἐπαρχίες, πού κατεῖχε ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας. Στὴν Εύρωπη εἶχε μόνο τὴ Θράκη, μικρὸ μέρος τῆς Μακεδονίας μὲ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ λίγα νησιά, μεταξὺ τῶν ὅποιων τὴ Ρόδο καὶ τὴ Λέσβο.

Ο Μιχαήλ Η' ἦταν ἔξυπνος ἄνθρωπος καὶ ἰκανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικός. “Ονειρό του ἦταν ν' ἀναστήσῃ τὸ παλαιὸ ἔνδοξο κράτος τῶν Μακεδόνων Βασιλιάδων. Ἄλλ’ αὐτὸ ἦταν πλέον ἀδύνατο. Πολλὲς καὶ πλούσιες χῶρες κατεῖχαν ἔνοι. Τὰ Ελληνικὰ κράτη τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Τραπεζούντας, δὲν ἦθελαν νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴν αὐτοκρατορία. Οἱ Ἐνετοὶ κατεῖχαν τὰ περισσότερα νησιὰ καὶ εἶχαν στὰ χέρια τους τὸ ἐμπόριο. Τὸ κράτος δὲν εἰσέπραττε πολλοὺς φόρους, γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ, τὰ οἰκονομικὰ μέσα τοῦ Μιχαήλ, δὲν ἦταν πλέον ἀφθονα.

Πολέμησε μὲ γενναιότητα ὁ Μιχαήλ ὅλους τοὺς ἔχθρούς τοῦ κράτους: τοὺς Τούρκους στὴ Μ. Ἀσία, τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸ Δεσπότη τῆς Ἡπείρου, ἀλλὰ δὲν εἶχε πάντοτε ἐπιτυχίες. Μόνο τοὺς Φράγκους ἡγεμόνες τοῦ Πριγκιπάτου τοῦ Μοριᾶ ἀνάγκασε νὰ τοῦ παραδώσουν μεγάλο μέρος τῆς Πελοποννήσου. Ἰδρύθηκε τότε (1263) στὴν Πελοπόννησο τὸ Ελληνικὸ Δεσποτάτο τοῦ Μυστρᾶ, τὸ ὅποιο ἔφτασε ἀργότερα σὲ μεγάλη ἀκμή.

Ο Μιχαήλ ἔβλεπεν ὅτι τὸ κράτος μὲ τὶς δικές του μόνο δυνάμεις, δὲν ἦταν ἰκανὸ ν' ἀντιμετωπίσῃ νικηφόρα τόσους ἔχθρους. Γιὰ τοῦτο θέλησε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνες τῆς Δύσης, γιὰ νὰ τοὺς ἔχῃ βοηθούς. Αὐτὸ ὅμως, θὰ γινόταν μόνο μὲ τὴν ἐνωση τῶν Ἐκκλησιῶν, γιατὶ μόνον ὁ Πάπας, μὲ τὴ μεγάλη ἐπιρροή του, θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ βοηθήσουν τὸ Μιχαήλ. Ἄλλα γιὸ νὰ γίνη ἡ “Ἐνωση, θὰ ἔπρεπε νὰ δεχτῇ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τὶς δοξασίες τῶν καθολικῶν καὶ τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα.

Ο Μιχαήλ δὲ δίστασε. Σὲ μία σύνοδο, στὴν πόλη Λυών τῆς Γαλλίας, δέχτηκε τὴν ἐνωση τῶν Ἐκκλησιῶν μὲ τοὺς παραπάνω ὅρους. Αὐτὸ ὅμως ἔστηκε ἐναντίον του τὸν ὀρθόδοξο λαό, δ ὅποιος μὲ κανένα τρόπο δὲν ἦ-

θελε τὴν ἔνωση. Τόσο πολὺ μίσησε τὸ Μιχαὴλ ὁ λαός, ὡστε κατὰ τὸ θάνατό του, δὲν ἀπέδωκαν τὶς συνηθισμένες τιμὲς βασιλικῆς τάφης.

Μεγάλος ἔχθρος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους φάνηκε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτή στὴ Μ. Ἀσία. Ὁ ἔχθρος αὐτὸς ἦταν οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι.

2. Οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι.

“Οπως οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι, καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι προέρχονται ἀπ’ τὸ Τουρκεστάν.

Κατὰ τὴν Τουρκικὴν παράδοση, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰώνα, μικρὸ τμῆμα Τούρκων, ἔφυγεν ἀπ’ τὸ Τουρκεστάν πρὸς τὶς Περσικὲς χῶρες.

Μετὰ τὴ διάλυση τοῦ Περσικοῦ κράτους ἀπ’ τοὺς Μογγόλους, οἱ Τοῦρκοι ἔφυγαν κατὰ τὴ Δύση καὶ μπῆκαν στὴν ὑπηρεσία τοῦ Σελτζοῦκου Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου. Αὐτός, ἐπειδὴ τὸν βοήθησαν στοὺς πολέμους του, τοὺς παραχώρησε μία μικρὴ ἐπαρχία κοντά στὸ ἀρχαῖο Δορύλαιο (σημερινὸ Ἐσκῆ –Σεχῆρ). Ἐκεῖ ἔγκαταστάθηκαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Η’.

Κανεὶς δὲν ἔδωκε σημασία στὴν ἀρχὴ στὸ μικροσκοπικὸ αὐτὸ κρατίδιο. Οἱ Τοῦρκοι αὐτοί, ὅπως εἶχαν κάνει παλαιότερα καὶ οἱ Σελτζοῦκοι, εἶχαν δεχτῆ τὴ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ καὶ ἔγιναν φανατικοὶ Μουσουλμάνοι.

Οἱ Ὀθωμάνης ἢ Ὀσμάνης, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου οἱ Τοῦρκοι ὀνομάστηκαν Ὀθωμανοὶ ἢ Ὀσμανίδες, μεγάλωσε τὸ μικρὸ κράτος του. Νίκησε τοὺς Βυζαντινούς στρατούς καὶ κυρίεψε τὴ μεγάλη πόλη Προύσσα, τὴν ὁδούς ταν ἔκανε πρωτεύουσά του (1326). “Υστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ, κυριεύτηκε ἀπ’ τοὺς Τούρκους καὶ ἡ ὅλη μεγάλη πόλη τῆς Βιθυνίας, ἡ Νικομήδεια.

Οἱ Τοῦρκοι γίνονταν πλέον ἐπικίνδυνοι. Οἱ Βυζαντινοὶ στρατοὶ δὲ μποροῦν νά τοὺς νικήσουν.

Πολὺ καλὰ ὄργάνωσε τὸν Τουρκικὸ στρατὸ καὶ ἔβαλε τὰ θεμέλια τῆς κατοπινῆς μεγάλης Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ὁ Ὁρχάν, γιὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ὀσμάνη.

Ἐπὶ Ὁρχάν τὸ Τουρκικὸ κράτος μεγάλωσε πολύ. “Εφτασε μέχρι τὸ Βόσπορο καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μ. Ἀσίας περιέλαβε μεγάλες περιοχὲς τοῦ Σελτζουκικοῦ κράτους τοῦ Ἰκονίου, τὸ ὁποῖο διαλύθηκε ἀπὸ τοὺς Μογγόλους, καὶ εἶχε ἐντελῶς χάσει τὴ δύναμι του.

Αὐτὸς ἔγινε ὁ ἰδρυτὴς τοῦ περίφημου Τάγματος τῶν Γενιτσάρων (Γερὶ –τσαρὶ = νέος στρατός). “Αρπαζε τὰ παιδιὰ τῶν χριστιανῶν Ἐλλήνων σὲ μικρὴ ἡλικία (7 – 14 ἔτῶν) καὶ τὰ ἔκανε μὲ τὴ βία Μωαμεθανούς. Τὰ ‘Ἐλληνόπαιδα λησμονοῦσα’ τὴ θρησκεία τους καὶ γίνονταν φανατικῶ-

τεροι καὶ ἀπὸ τοὺς Μωαμεθανούς. Ζοῦσαν ὅλοι μαζὶ καὶ γυμνάζονταν διαρκῶς μὲ σκληρές πολεμικές ἀσκήσεις. Γίνονταν δὲ γενναῖοι καὶ σκληροὶ πολεμιστές. "Οταν ἔφταναν σὲ κατάλληλη ἡλικία, κατατάσσονταν στὶς τάξεις τῶν Γενιτσάρων καὶ σποτὸς τῆς ζωῆς τους ἦταν ὁ πόλεμος.

Οἱ Γενίτσαροι ἔγιναν μὲ τὸν καιρὸ τὸ καλύτερο σῶμα τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Τίποτε δὲν ἦταν δυνατὸν ἀντέξη στὶς ἐφόδους τους. Ἀπὸ τοὺς Γενίτσαρους ἐπαιρνε συνήθως καὶ αὐτὴ τῇ σωματοφυλακῇ του ὁ Σουλτάνος.

Οἱ Ὁθωμανοὶ Τοῦρκοι δὲν ίκανοποιοῦνται τώρα πιὰ μόνο μὲ τὴ Μ. Ἀσία. Θέλουν νὰ βροῦν εὔκαιρια νὰ πατήσουν καὶ στὴν Εύρωπη. Τὴν εὔκαιρια αὐτὴ, τοὺς δίνουν οἱ ἴδιοι δυστυχῶς οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, μὲ τὶς φιλονικίες καὶ τοὺς πολέμους τους.

3. Οἱ Τοῦρκοι στὴν Εύρωπη

'Απ' τὶς φιλονικίες καὶ τοὺς πολέμους, ποὺ ἔκαναν μεταξύ τους οἱ αὐτοκράτορες, οἱ Τοῦρκοι βρῆκαν τὴν εὔκαιρια νὰ περάσουν στὶ Θράκη. Ο Ὁρχάν κατόρθωσε νὰ ἐγκαταστήσῃ δριστικὰ Τουρκικὸ στρατὸ στὴν Καλλίπολη τὸ 1354.

Λίγο ἀργότερα ὁ σουλτάνος **Μουράτ** ὁ Α' κυριεύει, τὸ 1361, τὴν Ἀδριανούπολη καὶ τὴν κάνει δεύτερη πρωτεύουσα τοῦ κράτους του. Μετὰ ἀπὸ λίγα ἔτη, ἀφοῦ νίκησε τοὺς Βουλγάρους καὶ Σέρβους, κυριεύει τὴ Φιλιππούπολη, ἐπειτα δὲ καὶ τὴ Μακεδονία μέχρι τὴ Θεσσαλονίκη. Οἱ στρατηγοὶ του κατέβηκαν μέχρι τὴ Θεσσαλία.

Οἱ Τοῦρκοι γίνονται πλέον ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, ἰδίως δταν νίκησαν κυριολεκτικὰ τοὺς Σέρβους στὴ μεγάλη μάχη τοῦ Κοσσυφοπεδίου (1389). Μεγάλος χριστιανικὸς στρατός, μὲ ἀρχηγὸ τὸ βασιλιὰ τῆς Ούγγαριας Σιγισμοῦνδο, βαδίζει κατὰ τῶν Ὁθωμανῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς νικήθηκε ἀπὸ τὸ Σουλτάνο **Βαγιαζίτ** κοντά στὴ Νικόπολη (1396).

4. Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος (1391-1425)

'Ο Μανουὴλ ἦταν ίκανὸς καὶ γενναῖος αὐτοκράτορας. Τὸ κράτος ὅμως δὲν ἔχει πλέον οὕτε μεγάλους στρατούς οὕτε χρήματα, γιατὶ εἶχε περιοριστῆ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ σὲ λίγες ἀπομακρυσμένες ἐπαρχίες. 'Ο κίνδυνος νὰ κυριευτῇ καὶ αὐτὴ ἡ Κωνσταντινούπολη, φαινόταν ὅτι πλησίαζε. "Εσωσε δύμως τὴν Κωνσταντινούπολη ἡ μεγάλη ἐπιδρομὴ τῶν Μογγόλων στὴ Μ. Ἀσία.

‘Η πολυάριθμη ἀγρία αύτή φυλή μὲν ἀρχηγὸς τὸ Ταμερλάνο μπῆκε στὴ Μ. Ἀσία. Ο Βαγιαζίτ ἔτρεξε νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ κράτος του. Κοντὰ στὴν πόλη Ἀγκυρα, τὴ σημερινὴ πρωτεύουσα τῆς Τουρκίας, ἔγινε μεγάλη μάχη (1402). Καὶ οὐδὲν μεγάλον πολέμονα μεταξὺ τῶν γιανίσκων τοῦ Βαγιαζίτ πολεμοῦν μεταξύ τους γιὰ τὸ θρόνο. Η δύναμη τοῦ Τουρκικοῦ κράτους καταπέφεται προσωρινά.

Κατὰ τὰ λίγα αὐτὰ ἔτη τοῦ ξεπεσμοῦ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ὁ Μανουὴλ προσπαθεῖ ν' ἀποχτήσῃ τὴν παλαιὰ δύναμη.

Ἐρχεται μέχρι τὴν Πελοπόννησο καὶ ἐνισχύει τὸ Δεσποτάτο τοῦ Μυστρᾶ, ὅπου ἡγεμονεύουν τὰ ὥρα οἱ Δεσπότες Παλαιολόγοι.

Μὲ τὸν ἐναν ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Βογιαζίτ, Μωάμεθ Α', ἔζησεν εἰρηνικά ὁ Μανουὴλ. Ἐπεσε ὅμως σὲ πόλεμο μὲν τὸ διάδοχό του Μουράτ Β', ὁ δοποῖος τόλμησε νὰ πολιορκήσῃ καὶ αὔτῃ τὴν Κωνσταντινούπολη. Κατὰ τὴν πολιορκία αύτή, χρησιμοποίησαν οἱ Τούρκοι γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἀνατολὴ πυροβολικὸν (κανόνια). Οἱ Ἑλληνες ὑπεράσπιζαν μὲν μεγάλη γενναιότητα τὴν πόλη καὶ οἱ Τούρκοι ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν καὶ νὰ λύσουν τὴν πολιορκία (1422). Φάνηκε ὅμως καθαρὰ πλέον, ὅτι τὸ δνειρό τῶν Τούρκων ἦταν ἡ κατάληψη τῆς Κωνσταντινούπολης.

5. Οι τελευταῖοι πρὸ τῆς “Αλωσῆς ἀγῶνες κατά τῶν Τούρκων

α) Ἰωάννης Η' Παλαιολόγος (1425-1448)

Ο γιὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μανουὴλ Ἰωάννης Η' εἶναι ὁ προτελευταῖος αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινούπολης.

Βλέπει ὅτι ἡ δύναμη τῶν Τούρκων αὔξανει ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα, ἐνῶ οἱ δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας συνεχῶς ἐλαττώνονται. Κατὰ τὴν πρώτη δεκαετία τῆς βασιλείας του, ὁ Σουλτάνος Μουράτ κατέλαβεν αἰφνιδιαστικὰ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἀμέσως κατόπιν τὰ Ἰωάννινα.

Ο Ἰωάννης δὲν ἐλπίζει πλέον καὶ δὲν περιμένει, παρὰ μόνον ἀπ' τὴ Δύση, τὴ σωτηρία τῆς Κωνσταντινούπολης. Γνωρίζει ὅμως ὅτι, μόνον ἐν πραγματοποιηθῇ ἡ ἐνωση τῶν ἐκκλησιῶν, θὰ ἦταν δυνατό νὰ περιμένηται. Αλλὰ γνωρίζει ἀκόμη, ὅτι ἐνωση σήμαινε ὑποταγὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας στὸν Πάπτα καὶ ὅτι τὸ μεγάλο πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦταν ἐναντίον τῆς ἐνωσης.

“Υστερα ἀπὸ πολλούς δισταγμούς, πῆρε ὁ Ἰωάννης τὴ γενναίᾳ ἀπό-

φαση. Μὲ τὸν Πατριάρχη Ἰωσῆφ καὶ πολλοὺς Ἱεράρχες καὶ λογίους πῆγε στὴν Ἰταλία. Ἐκεῖ, στὴ Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας (1438), ὑπογράφηκε ἡ ἔνωση τῶν Ἑκκλησιῶν.

“Οταν ὅμως ἔγινε γνωστὴ στὴν Κωνσταντινούπολη ἡ ἀπόφαση τῆς ἔνωσης, ἔγιναν μεγάλες ταραχές. Τόσος ἦταν ὁ ἀναβρασμὸς μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ὥστε μερικοὶ ἀπὸ κείνους ποὺ ὑπέγραψαν τὴν ἔνωση, ἀνακάλεσαν τὴν ὑπογραφή τους.

‘Αλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπόφαση τῆς “Ἐνωσης τὰ πρόγματα δὲν ἄλλαξαν. Ἡ δύναμι καὶ ἡ ὄρμη τῶν Τούρκων φαινόταν ἀνίκητη. Ἡ ἐπίθεση ὅμως τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Κωνσταντινούπολης ποὺ περίμεναν, ἀνεβλήθηκε γιὰ λίγα χρόνια, ἀπὸ ἀφορμὴ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνες τοῦ Οὐνιάδη, τοῦ Σκεντέρμπετη καὶ τῶν Δεσποτῶν τοῦ Μυστρᾶ.

β) Ούνιάδης, Σκεντέρμπετης καὶ Λαδίσλαος.

‘Ο Ἰωάννης Ούνιάδης ἦταν Οὔγγυρος στρατιωτικὸς μεγάλης ἀξίας. Οἱ Οὔγγυροι τὸν θεωροῦσαν ἔθνικὸν ἥρωα. Μὲ παρακίνηση τοῦ Πάπα, ὁ Ούνιάδης ἀρχισε δυνατὸ ἀγώνα κατὰ τῶν Οθωμανῶν. Προχώρησε νικητὴς μέχρι τὸ ὅρος Αἴμος.

‘Ο Ούνιάδης μὲ τὸ βασιλιὰ τῆς Ούγγαριας, Λαδίσλαο, ἀνέλαβαν νὰ ὀργανώσουν νέα σταυροφορία κατὰ τῶν Τούρκων. Πραγματικὰ ὁ Λαδίσλαος ἐτοιμάζει στρατὸ καὶ προχωρεῖ μὲ τὸν Ούνιάδη πρὸς τὸν Αἴμο. Οἱ Τούρκοι ἐπιτίθενται ἐναντίον του καὶ ἡ μάχη ἔγινε κοντὰ στὴ Βάρνα τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας. Ο Λαδίσλαος νικήθηκε καὶ φονεύτηκε (1444). ‘Ο Ούνιάδης ἔξακολούθησε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης.

‘Ο Σκεντέρμπετης εἶναι ὁ ἔθνικὸς ἥρωας τῶν Αλβανῶν. Ἡταν γιὸς τοῦ Ἰωάννη Καστριώτη, ἡγεμόνα τῆς Αλβανίας. ‘Ο Ἰωάννης Καστριώτης ὑποχρεώθηκε ἀπ’ τὸ Μουράτ νὰ τοῦ στείλῃ σὰν ὅμηρο τὸ γιό του Γεώργιο. Στὴν αὐλὴ τοῦ Μουράτ μεγάλωσε ὁ Γεώργιος, ἔγινε Μουσουλμάνος καὶ ἔδειξεν ἔξυπνάδα καὶ μεγάλα στρατιωτικὰ προσόντα. Γιὰ τοῦτο τὸν ὀνόμασαν Σκεντέρμπετην, δηλαδὴ ‘Αλέξανδρο μπέτη.

‘Ο Σκεντέρμπετης, δὲ λησμόνησε τὴν πατρίδα του. Ἔφυγε κρυφά, κυρίεψε τὸ φρούριο τῆς Κρόγιας καὶ θεωρήθηκε σὰν ἐλευθερωτής. Ἐκανε μακρὸ καὶ σκληρὸ πόλεμο κατὰ τοῦ Μουράτ, ὁ ὅποιος ἔξεστράτευσε τρεῖς φορές ἐναντίον του χωρὶς ἀποτέλεσμα. Οἱ ἀγῶνες τοῦ Σκεντέρμπετη ἔξακολούθησαν καὶ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μουράτ καὶ πολλὰ ἀκόμα χρόνια μετὰ τὴν ‘Αλωση.

γ) Τὸ Δεσποτάτο τοῦ Μυστρᾶ.

Ο Μιχαὴλ Παλαιολόγος εἶχε σύλλαβει αἰχμάλωτο ἡ Φράγκο ήγε μόνα τοῦ Πριγκιπάτου τοῦ Μοριᾶ Γουλιέλμο Βιλλαρδουίνο. Κατὰ τὸ 1262 τὸν ἀπελευθέρωσε, μὲ τὴ συμφωνία, νὰ παραδώσῃ στὸν αὐτοκράτορα τὰ τρία Φραγκικὰ Πελοπονησιακὰ φρούρια τῆς Μονεμβασίας, τοῦ Μυστρᾶ καὶ τῆς Μάνης μὲ τὴν περιοχὴν τοὺς.

Η συμφωνία πραγματοποιήθηκε καὶ ὁ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος ἔστειλε τὸ 1263 ἓνα συγγενῆ του στρατηγὸν, νὰ παραλάβῃ τὰ φρούρια καὶ νὰ διοικῇ τὴν ἐπαρχία. Ο στρατηγὸς διοικητὴς διάλεξε γιὰ διαμονὴ του τὸ φρούριο τοῦ Μυστρᾶ. Σιγὰ σιγὰ κυριεύτηκαν καὶ ἄλλα φρούρια.

Ο αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινούπολης ἔστειλνε γιὰ διοικητὴ μέλος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ποὺ εἶχε γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὸν τίτλο τοῦ Δεσπότη.

Η μικρὴ αὐτὴ ἐλεύθερη Ἑλληνικὴ ἐπαρχία, ποὺ βρισκόταν μέσα στὶς Φραγκικὲς κτήσεις, πῆρε τὴν δονομασία Δεσποτάτο τοῦ Μυστρᾶ (ἢ τοῦ Μοριᾶ).

Οι Δεσπότες τοῦ Μυστρᾶ εὗρισκαν σὰν εὔκαιρία τὶς ἀντιζηλίες καὶ τοὺς πολέμους τῶν Φράγκων ἡγεμόνων καὶ μεγάλωναν σιγὰ σιγὰ τὸ μικρὸ κράτος τους.

Τὸ Δεσποτάτο περιλαμβάνει, τὸ 140 αἰώνα, τὶς περισσότερες ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔχει μεγάλη δύναμη. Στὸ Μυστρὰ ἔχουν χτιστῆ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα καὶ ώραῖοι ναοί. Μένουν ἐπίσης σπουδαῖοι σοφοὶ καὶ λόγιοι, ὅπως ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς (ἢ Πλήθων) κ.ἄ.

Μποροῦμε νὰ εἰποῦμε ὅτι, ὁ Μυστρᾶς εἶναι πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἑθνικὸ φυτώριο τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ.

Κατὰ τὰ τελευταῖα, πρὶν τὴν Ἀλωσῆ χρόνια, Δεσπότης ἦταν ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος, ἀδερφὸς τοῦ προτελευταίου αὐτοκράτορα Ἰωάννη Η'.

Αὐτὸς ἔδιωξε τοὺς Φράγκους ἀπ' τὴν Πελοπόννησο. Μόνον τὰ φρούρια Μεθώνης, Κορώνης καὶ Ναυπλίου κατεῖχαν ἀκόμη οἱ Ἐνετοί.

Ο Κωνσταντίνος προχώρησε νικηφόρος καὶ πέρα ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου, στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Οταν δύως ὁ Μουράτ Β' ἔτρεξε ἐκεῖ, ὁ Κωνσταντίνος ἀναγκάστηκε νὰ ξαναγυρίσῃ πάλι στὴν Πελοπόννησο.

Οι ἀγῶνες τοῦ Ούνιαδη, τοῦ Σκεντέρμπετη καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἦταν οἱ τελευταῖοι ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων καὶ Χριστιανῶν γενικὰ, πρὶν γίνη ἡ Ἀλωσῆ.

Α σ χ ή σ εις

1. Ποιές είναι οι έπιτυχίες του Όρχαν με τούς Γενίσταρους και ποιές οι ζημιές τῶν Ἑλλήνων;
2. Ποιές είναι οι καταστήσεις τοῦ Μουράτ Α';
3. Ποιός έσωσε τὴν Κωνσταντινούπολη στὰ 1402;
4. Πότε φανερώθηκαν στὴν πατρίδα μας τὰ πυροβόλα ὅπλα;
5. Τί ἔκανε ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος γιὰ νὰ σώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολη;
6. Ποιοὶ ἦταν οἱ Οὐνιάδης, Λαζίσλαος καὶ Σκεντέρμπεης;
7. Τί γνωρίζεις γιὰ τὸ δεσποτάτο τοῦ Μυστρᾶ;

Ο Μυστρᾶς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ'

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ

1. Κωνσταντίνος ΙΑ' Παλαιολόγος

Μετά τὸ θάνατο τοῦ Ἰωάννη Η' (1448) καλέστηκε στὸν αὐτοκρατορικὸ θρόνο ὁ ἀδερφός του **Κωνσταντίνος ΙΑ' Παλαιολόγος**, ποὺ ἦταν ἔως τότε Δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ.

‘Ο Κωνσταντίνος ἄφηκε στὸ Μυστρά τοὺς δύο ἀδερφούς του **Θωμᾶ** καὶ **Δημήτριο** καὶ ἔτρεξε στὴν πρωτεύουσα.

‘Ο Κωνσταντίνος ἀναδείχτηκε ἀνώτερος ἀπ' ὅλους τοὺς βασιλιάδες τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων. Χαρακτήρας τίμιος καὶ γενναῖος, ἀνέλαβε τὴν κυβέρνηση τοῦ κράτους μὲ ἀπόλυτη γνώση τῶν δυσκολιῶν, ποὺ θὰ

Κωνσταντίνος ΙΑ'. Παλαιολόγος

συναντοῦσε. Ἀπέναντι τῶν Τούρκων κράτησε σταση ἀξιοπρεπῆ καὶ στοθερή.

Ἄμεσως μόλις ἔφτασε στὴν Κωνσταντινούπολη, τὸ Μάρτιο τοῦ 1449, ἀρχισε νὰ παίρνῃ ὅλα τὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀμυνα τῆς πρωτεύουσας. Ἐπισκεύασε τὰ τείχη καὶ τὰ δχυρώματα, συγκέντρωσε σιτάρι γιὰ τὴν περίπτωση πολιορκίας καὶ ἐνίσχυσε ὅσο ἦταν δυνατὸ τὸ μικρὸ στόλο του.

Ἐστειλε πρεσβεία στὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Δύσης καὶ στὸν Πάπτα καὶ ζητοῦσε βοήθεια. Καμιὰ βοήθεια δὲν ἦρθε, ἀλλὰ ὁ Κωνσταντίνος δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του. Εἶχε λάβει τὴν ἀπόφαση νὰ ύπερασπίσῃ τὴν πόλη μέχρι θανάτου.

Σουλτάνος τῶν Τούρκων ἔγινε τὸ 1451 ὁ νεαρὸς γιος τοῦ Μουράτ, **Μωάμες ὁ Β'**. Ἡταν ύπερήφανος καὶ φιλόδοξος. Διακήρυξε, ὅτι τὸ ὄνειρό του ἦταν, νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ νὰ ἵνι κάνῃ πρωτεύουσα τῶν Τούρκων. Ἀρχισε ἀμέσως τὶς προετοιμασίες. Ἔνα χρόνο μετὰ τὴν ἀνοδό του στὸ σουλτανικὸ θρόνο, διέταξε νὰ κατασκευαστῇ στὴν Εὐρωπαϊκὴ ἀκτὴ τοῦ Βοσπόρου, κοντὰ στὴν Κωνσταντινούπολη, μεγάλο φρούριο, τὸ δποῖον ὀνομάστηκε **Ρούμελη Χισάρ**. Ὁμοιο φρούριο εἶχε χτιστῇ παλαιότερα στὴν ἀνατολικὴ ἀκτὴ τοῦ Βοσπόρου, τὸ **Ανατόλη Χισάρ**.

Ο Κωνσταντίνος ἔμαθε τὶς προετοιμασίες τοῦ Σουλτάνου. Φρόντισε νὰ συμπληρωθῇ ἡ ἐπισκευὴ τῶν τειχῶν καὶ ἔκανε τὴν τελευταίᾳ ἑκκληση πρὸς τὸ χριστιανικὸ κόσμο τῆς Δύσης, νὰ τρέξῃ σὲ βοήθεια. Ἐμπασε δῆς τροφές μπόρεσε νὰ προμηθευτῇ, καὶ ἔκανε τὶς τελευταῖες ἔτοιμασίες. Ἐκλεισε τὴν εἰσόδο τοῦ Κερατίου κόλπου μὲ σιδερένια ἀλυσίδα, γιὰ νὰ μὴ μπορῇ ὁ Μωάμεθ νὰ χτυπήσῃ ἀπ' τὴν θάλασσα τὴν Πόλη.

Τὸν Ἱανουάριο τοῦ 1453 ἤρθαν στὴν Κωνσταντινούπολη ἔθελοντες **700 Γενουάτες** πόλεμιστὲς μὲ ἀρχηγὸ τὸ γενναῖον **Ιουστινιάνη** καὶ ἐλάχιστοι Ἐνετοί, καὶ ἄλλοι. Οἱ πολεμιστὲς μέσα στὴν πόλη δὲν ξεπερνοῦσαν τὶς 8 χιλιάδες (5 χιλιάδες Ἑλληνες καὶ 4 χιλιάδες ἔνοι). Ἡταν ὅλοι ἀποφασισμένοι νὰ ύπερασπίσουν ὡς τὸ θάνατο τὴ βασιλισσα τῶν Πόλεων, τὸ τελευταῖο προπύργιο τῆς Χριστιανοσύνης στὴν Ἀνατολή.

2. Ἡ Πολιορκία

Ο Μωάμεθ ξεκίνησε ἀπ' τὴν Ἀδριανούπολη μὲ 160 χιλιάδες πολεμιστὲς καὶ ἔφτασε μπροστὰ στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1453. Ο στρατός του εἶχε καὶ τηλεβόλα (κανόνια). Ἀπ' τὴ θάλασσα ἐπλευσε πρὸς τὸ Βόσπορο ὁ στόλος τοῦ Μωάμεθ μὲ 200 περίπου πλοῖα.

Οι Τούρκοι δὲν ήταν καλοί ναυτικοί. Τήν 20η Απριλίου, 5 Ελληνικά πλοιαὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸ Φλανιανελά, που ἔφερναν τροφές στήν Κωνσταντινούπολη, κατόρθωσαν νὰ ξεπεράσουν ὅλο αὐτὸ τὸ στόλο καὶ νὰ μποῦν στὸ λιμάνι, κάτω ἀπ' τὶς ζητωκραυγὲς τῶν πολιορκουμένων. 'Ο Μωάμεθ βλέποντας ἀπ' τὴν ξηρὰ τὴ ναυμαχία, λυσσοῦσε ἀπ' τὸ θυμό του.

Μετὰ ἀπὸ λίγες ἡμέρες ὁ Σουλτάνος, κατόρθωσε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴ θάλασσα τοῦ Βοσπόρου στὸ λιμένα (**Κεράτιο Κόλπο**) πολλὰ πλοῖα, ἀπὸ δρόμο ποὺ ἔφτιαξε πάνω σ' ἥρην ξηρὰ τὴ νύχτα. Κατασκεύασε δηλαδὴ στήν ξηρὰ, ἀπὸ τὴ μιὰ θάλασσα στήν ὄλλη, δρόμο μὲ σανίδες, τὶς δποῖες εἶχε ἀλείψει μὲ λίπος. Στὸ δρόμο αὐτὸ σέρονταν μὲ σχοινιὰ τὰ πλοῖα καὶ ρίχνονταν στὸν Κεράτιο Κόλπο. 'Η πολιορκία ἔγινε τότε στενή, ἀπὸ ξηρὰ καὶ ἀπὸ θάλασσα, ὁ δὲ Κωνσταντίνος ἀναγκάστηκε νὰ στείλῃ φρουρὰ καὶ στὰ πρὸ τῆς θάλασσας τείχη.

'Ο Σουλτάνος ἀρχισε τὶς ἐπιθέσεις. Μπροστὰ ἀπὸ κάθε ἐπίθεση ἔρριχνε μὲ τὰ τηλεβόλα βόμβες ἐναντίον τῶν τειχῶν, ἀπὸ τὰ δποῖα γκρεμίζονταν τμῆματα. Οἱ πολιορκούμενοι τὰ κατασκεύαζαν ἀμέσως καὶ οἱ ἐπιθέσεις ἀποκρούονταν μὲ μεγάλες γιὰ τοὺς Τούρκους ἀπώλειες. Δοκίμασε τότε ὁ Μωάμεθ, νὰ ρίξῃ τὰ τείχη μὲ ὑπονόμους, στὶς δποῖες ἔβαζε μεγάλες ποσότητες μπαρούτης καὶ τὶς ἀνατίναζε. Οἱ πολιορκούμενοι ὅμως ἔσκαβαν καὶ αὐτοὶ ὑπονόμους ἀπ' τὴν πόλη πρὸς τὰ ἔξω· ἡ ἔκρηξη τῆς μπαρούτης ξεθύμαινε ἀπ' τοὺς ὑπονόμους αὐτούς καὶ δὲν ἔκανε καμία καταστροφή.

'Ο Μωάμεθ ἀποφάσισε νὰ κάνῃ μία τελικὴ ἐπίθεση μὲ ὅλο τὸ στρατό του. Λίγο μπροστὰ ἀπ' τὴν ἐπίθεση, ἔστειλε ἀποσταλμένους στήν Κωνσταντινούπολη πρὸς τὸν Κωνσταντίνο μὲ προτάσεις γιὰ παράδοση τῆς Πόλης. Τοῦ ὑποσχόταν νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ φύγῃ μὲ ὅλους τοὺς πολεμιστὲς καὶ τοὺς ἀρχοντες στήν Πελοπόννησο, ὅπου θὰ τὸν ἀναγυνώριζε σὸν βασιλιὰ ἀνεξάρτητο. 'Ο Κωνσταντίνος ἀπέρριψε χωρὶς συζήτηση τὶς προτάσεις καὶ παράγγειλε στὸ Σουλτάνο:

— "Ολοὶ εἴμαστε ἀποφασισμένοι νὰ μὴ λογαριάσωμε τὴ ζωὴ μας καὶ νὰ πεθάνωμε γιὰ τὴν Πόλη.

3. 'Η παραμονὴ τῆς μεγάλης ἐφόδου

'Η μεγάλη ἔφοδος εἶχεν ὄριστη νὰ γίνη τὸ πρωΐ τῆς 29ης Μαΐου. Οἱ πολιορκούμενοι τὸ ἔμαθαν. Τὸ ἀπόγευμα τῆς παραμονῆς, ὁ Κωνσταντίνος κάλεσε ὅλους τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἀρχοντες, τοὺς μίλησε καὶ τοὺς παρακίνησε ν' ἀγωνιστοῦν ὅλοι, μέχρι τὸν τελευταῖο, γιατὶ ὁ ἀγώνας γίνεται γιὰ τὴν Πίστη καὶ τὴν Πατρίδα.

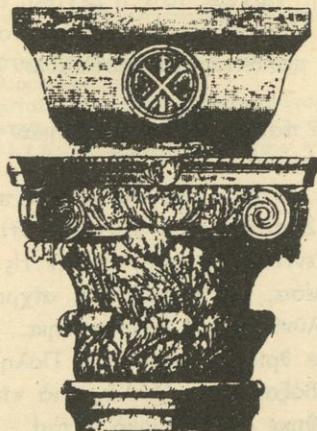
—«Στὰ χέρια σας, εἶπε ἐμπιστεύομαι τὸ ταπεινομένο σκῆπτρο μου καὶ τὴ βασίλισσα αὐτὴ τῶν πόλεων, τὴν πόλη τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἡ δποία εἶναι ἡ ἐλπίδα καὶ χαρὰ ὅλων τῶν Ἑλλήνων».

“Ολοι ἀπάντησαν τότε μὲ μία φωνή:

— “Ἄς πεθάνωμε γιὰ τὴν Πίστη τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Πατρίδας.

Μετὰ ἀπ’ αὐτὰ ὁ Κωνσταντίνος πῆγε στὸ ναὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου ἔγινε ἡ τελευταία χριστιανικὴ λειτουργία. Μετάλαβε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἀφοῦ ζήτησε συγχώρηση ἀπ’ ὅλους τοὺς χριστιανούς. Πολὺ συγκινητικὴ ἐπίσης ἦταν ἡ στιγμὴ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τῶν σπιτικῶν του στ’ Ἀνάκτορα.

Πηγαίνει κατόπιν στὰ τείχη καὶ ἀποφασίζει νὰ μείνη στὸ σημεῖο, ὅπου περιμενόταν νὰ γίνη ἡ ἐπικίνδυνη ἐπίθεση, δηλαδὴ κοντὰ στὴν Πύλη τοῦ Ρωμανοῦ. Ἀγρυπτνάει καὶ αὐτός, ὅπως ὅλοι οἱ ὑπερασπιστὲς τῶν τειχῶν. Στὸ Τουρκικὸ στρατόπεδο ἐπικρατοῦσε ὅλο τὸ ἀπόγευμα τῆς παραμονῆς, μέχρι τὰ μεσάνυχτα, μεγάλη κίνηση καὶ πολὺς θόρυβος. Τὰ τύμπανα κρούονταν καὶ οἱ πολμιστὲς ἔβγαζαν ἄγριες κραυγὲς. Τὶς ἐσπερινές ὕρες μεγάλη φωταψία φώτισε, ὅχι μόνο τὸ στρατόπεδο, ἀλλὰ καὶ τὰ τείχη καὶ τὴν πόλη. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα κάθε θόρυβος ἔπαψε.

Κιονόκρανο ναοῦ Ἀγίας Σοφίας

4. Η "Αλωση (29 Μαΐου 1453)

Τρεῖς ώρες πρίν άνατείλη ὁ ἥλιος τῆς 29ης Μαΐου, τὸ Τουρκικὸ στρατόπεδο εἶναι στὸ ποδάρι. Οἱ ἐπιθέσεις ἄρχισαν. Μὲ λύσσα ἐπιτίθενται οἱ Τοῦρκοι κατὰ τῶν τειχῶν, στὰ ὅποια προσπαθοῦν ν' ἀνεβοῦν μὲ σκάλες. Οἱ ὑπερασπιστὲς τῶν τειχῶν μένουν ἀκλόνητοι στὶς θέσεις τους. Τὴν πρώτην ἐπίθεση ἀκολουθεῖ ἄλλη, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀποκρούεται. Κατὰ τὰ ξημερώματα καὶ ἡ τρίτη ἔφοδος, στὴν ὅποιαν ἔλαβε μέρος καὶ αὐτὴ ἡ σωματοφυλακὴ τοῦ Σουλτάνου, ἀπέτυχε. Εἶχε ἀνατείλει πλέον ὁ ἥλιος καὶ ὁ Κωνσταντίνος γεμάτος χαρὰ ἀνακράζει: «Συστρατιῶτες καὶ ἀδερφοί, ἡ νίκη εἶναι δική μας.»

Ξαφνικὰ ὅμως ἀκούστηκε φωνή: «Οἱ Τοῦρκοι στὴν Πόλη! Μερικοὶ Τοῦρκοι στρατιῶτες βρῆκαν ἀφύλαχτη μιὰ μικρὴ πύλη τῶν τειχῶν, τὴν **Κερκόπορτα**, καὶ μπῆκαν λίγοι στὴν ἀρχή, ἔπειτα δὲ περισσότεροι.» Αρχισαν νὰ χτυπᾶν ἀπὸ πίσω τοὺς ὑπερασπιστὲς τῶν τειχῶν. Τότε δὲ καὶ ἀπὸ τὰ τείχη πῆδησαν καὶ ἄλλοι Τοῦρκοι.

Ο Κωνσταντίνος βλέπει, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἔλπιδα σωτηρίας. Πολεμάει σὰν λιοντάρι. «Ολοὶ γύρω του πέφτουν. Φοβήθηκε μήπως πιαστῇ αἰχμάλωτος. «Δὲν ὑπάρχει κανεὶς Χριστιανὸς νὰ πάρῃ τὸ κεφάλι μου;» φώναξε. Τελικὰ πέφτει ἄγνωστος μεταξὺ τῶν νεκρῶν συμπολεμιστῶν του, γιὰ τὴν Πίστη καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα.

Οἱ Τοῦρκοι, ἀφοῦ σκότωσαν τοὺς πολεμιστὲς ποὺ ἤταν στὰ τείχη, ξεχύθηκαν στὴν Πόλη. Ἀρχίζει τότε ἡ μεγάλη ἀρπαγὴ καὶ καταστροφή. Τὴν εἶχε ὑποσχεθῆ ὁ Μωάμεθ στοὺς ἄγριους πολεμιστές του. Τὰ μέγαρα τῶν ἀρχόντων καὶ τὰ παλάτια τῶν βασιλιάδων λεηλατήθηκαν καὶ ἔπαθαν μεγάλες καταστροφές.

Οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά αἰχμαλωτίστηκαν καὶ πουλήθηκαν σὰν δοῦλοι στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου.

Μεγάλος ἀριθμὸς ἀντρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν εἶχαν καταφύγει στὸ Ναὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας, γιατὶ ἐλπίζανε, ὅτι ἔκει θά εὑρισκαν σωτηρία. Ἀλλὰ οἱ ἄγριοι Γενίτσαροι κατέστρεψαν τὶς πύλες τοῦ Ναοῦ μὲ τσεκούρια καὶ μπῆκαν μέσα, καὶ ἔσφαξαν ἡ αἰχμαλώτισαν ὄσους βρῆκαν. Ο Μεγάλος Ναὸς μολύνθηκε καὶ λεηλατήθηκε.

Ο Μωάμεθ μπῆκε θριαμβευτικὰ στὴν Πόλη καὶ πῆγε στὸ Ναὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου δόξασε τὸν Ἀλλάχ γιὰ τὴ νίκη του. Ἀπὸ τότε ἡ Ἀγία Σοφία μεταβλήθηκε σὲ Τουρκικὸ Τζαμί.

Κατὰ διαταγὴ τοῦ Σουλτάνου βρέθηκε δὲ νεκρὸς τοῦ αὐτοκράτορα, ποὺ ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὰ χρυσοκέντητα πέδιλα. Ο Αὐτοκράτορας

κατά τούς λαϊκούς θρύλους μας, δὲν πέθανε, ἀλλὰ περιμένει μαρμαρωμένος νὰ τὸν ἀναστήσῃ ἢ πνοὴ τοῦ "Ἐθνους".

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

"Η 'Ελληνική μεσαιωνική Αύτοκρατορία, ἡ ὅποια ἐπὶ χίλια καὶ πλέον' ἔτη ἔζησε ἰσχυρή καὶ ἔνδοξη, δὲν ὑπάρχει πιά. Πολὺ γρήγορα δὲ Μωάμεθ κατέχτησε καὶ τὶς ἄλλες 'Ελληνικὲς χώρες. Τὴν "Ηπειρο, τὴ Στερεὰ 'Ελλάδα, τὴν Πελοπόννησο καὶ τὴν Αύτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας (1461). 'Ολόκληρος δὲ 'Ελληνικὸς κόσμος τῆς 'Ανατολῆς ἔχει ύποδουλωθῆ στοὺς Τούρκους καὶ θρηνεῖ γιὰ τὴ μεγάλη συμφορά.

«Πῆραν τὴν Πόλη, πῆραν τη, πῆραν τὴ Σαλονίκη
Πῆραν καὶ τὴν 'Αγιὰ Σοφιά, τὸ Μέγα Μοναστήρι».

Καὶ μέσα στὴ συμφορὰ ὅμως δὲν ἔχασε τὴν ἔλπιδα. Μαζὶ μὲ τὸ θῆρν γιὰ τὰ βάσανα τῆς σκλαβιᾶς τρέφεται καὶ μεγαλώνει δὲ πόθος τῆς 'Ανάστασης τοῦ Γένους.

«Πάλι μὲ χρόνια μὲ καιρούς, πάλι δικά μας θά' ναι!».

"Η πίστη τοῦ "Ἐθνους στὴν ἔλευθερία θαυματούργησε καὶ μετὰ 400 περίπου ἔτη τὸ θαῦμα πραγματοποιήθηκε. 'Ο 'Ελληνισμὸς ἀναστήθηκε καὶ συνεχίζει τὸν ιστορικό βίο του.

Α σ κή σ εις

1. Πῶς κρίνετε τὶς ἐνέργειες τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου μόλις ἀνέλαβε τὸ θρόνο;
2. 'Αναζητήσετε περισσότερες πληροφορίες γι' αὐτόν.
3. Πῶς κρίνετε τοὺς πολιορκημένους;
4. Πῶς βλέπετε τὶς τελευταῖς ἐνέργειες τοῦ αὐτοκράτορα;
5. Συγκεντρώσετε ποιήματα σχετικά μὲ τὴν "Άλωση τῆς πόλης.
6. Γιατὶ τὴν ήμέρα Τρίτη οἱ "Ελληνες τὴν ἔχουν γιὰ χρουσούζικη μέρα;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Β'

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ.

1. Ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ ζωὴ στὸ Βυζάντιο.

Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, δὲ σταμάτησε οὕτε μία στιγμὴ ἡ πνευματικὴ γενικὰ ζωὴ τοῦ Ἐλληνικοῦ Ἐθνους καὶ εἰδικά ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας, δὲν περιφρονήθηκε ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸν Ἐλληνισμόν. Τὰ σοφὰ πνευματικὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φυλάγονταν σὲ βιβλιοθῆκες, ἀντιγράφονταν μὲν προσοχὴ καὶ διαβάζονταν στ' ἀνώτερα σχολεῖα.

Οἱ μεγάλοι Θεολόγοι, οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καὶ ρήτορες σπούδαζαν καὶ κατεῖχαν τὴν ἀρχαίᾳ ἐλληνικὴν σοφίαν. Στὶς Θεολογικὲς Σχολὲς διδάσκονταν τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, τῶν Ρητόρων καὶ τῶν Ποιητῶν.

Κατὰ τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς αἰῶνες, κέντρα πνευματικὰ εἶναι ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Ἀντιόχεια μὲ τὶς περίφημες θεολογικὲς σχολές τους. Στὴν Κωνσταντινούπολη ἴδρυθηκε, ὅπως ξέρομε τὸν 5ο μ.Χ. αἰώνα ἐπὶ Θεοδοσίου Β', ἀνώτερη σχολὴ νομικῶν καὶ φιλοσοφικῶν σπουδῶν (Πανδιδακτήριο).

"Οταν οἱ Ἀραβεῖς κατέλαβαν τὴν Συρία καὶ τὴν Αἴγυπτο καὶ ἔκλεισαν οἱ Θεολογικὲς Σχολὲς τῆς Ἀλεξάνδρειας καὶ τῆς Ἀντιόχειας, ἡ Θεολογικὴ παιδεία καλλιεργεῖται καὶ ἀναπτύσσεται στὰ χριστιανικὰ μοναστήρια τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ Κωνσταντινούπολη εἶναι βέβαια σὲ ὅλους τοὺς Βυζαντινοὺς αἰῶνες τὸ μεγαλύτερο πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κέντρο τοῦ Ἐλληνοχριστιανικοῦ κόσμου. Λειτουργεῖ ἐκεῖ πάντοτε καὶ ἀκμάζει, ἀπὸ τὸν 9ο μάλιστα αἰώνα, - τὸ ὄνομαστὸ Πανεπιστήμιο, στὸ δόποιο διδάσκονται ἔκτὸς ἀπὸ τὴν Θεολογία καὶ ὅλες οἱ ἐπιστῆμες, Ἰατρική, Μαθηματικά, Φιλοσοφία, Ρητορική κ.λ.π.

Σπουδαῖα ἐπίσης κέντρα πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κίνησης γίνον-

ται κατὰ τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Θεσσαλονίκη, δι Μυστράς καὶ τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἀγίου ὄρους, ὅπου μαζεύονται ἀντίγραφα καὶ φυλάγονται πάρα πολλὰ σπουδαιότατα χειρόγραφα ἀρχαίων συγγραμμάτων.

α) Πνευματικὴ ζωὴ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς μεγάλους θεολόγους ἀναδείχτηκαν στὸ Βυζαντιοῖστορικοὶ, συγγραφεῖς, λόγιοι, ποιητὲς καὶ φιλόσοφοι.

Ἐπὶ Ιουστινιανοῦ ἄκμασε δι σπουδαῖος ιστορικὸς **Προκόπιος**, ἀξιόλογοι δὲ ιστορικοὶ ἦταν καὶ ὁ αὐτοκράτορας **Κωνσταντίνος ὁ Ζ'** δι **Πορφυρογέννητος** καὶ ἡ **"Αννα ἡ Κομνηνή**, θυγατέρα τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ.

Περίφημοι λόγιοι μὲν ἀπέραντη καὶ βαθειὰ Ἑλληνικὴ θεολογικὴ μόρφωση ἀναδείχτηκαν, δι Πατριάρχης Κωνσταντινούπολης **Φώτιος** καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης **Εύσταθιος**.

«**Ὑπατος τῶν φιλοσόφων**» δόνομάστηκε δι **Μιχαὴλ Ψελός**, σπουδαῖοι δὲ φιλόσοφοι ἀναδείχτηκαν ἐπίστης δι **Γεώργιος Γεμιστὸς (Πλήθων)**, δι ὅποιος ἔζησε στὸ Μυστρά, δι **Γεώργιος Σχολάριος** καὶ δι **Βησσαρίωνας**. Θαυμάσιοι τέλος ποιητὲς τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς εἶναι οἱ λεγόμενοι **Υμνογράφοι** καὶ **Μελωδοί**. Ἀπ' αὐτοὺς σπουδαιότεροι ἦταν δι **Ρωμανὸς** δι **Μελωδός**, καὶ δι **Ιωάννης δι Δαμασκηνὸς**.

Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν δημιουργήθηκαν καὶ τὰ Ἀκριτικὰ ποιήματα, μὲν τὰ ὅποια οἱ Βυζαντινοὶ Ἐλληνες ἔξυμνοῦσαν τὰ κατορθώματα τῶν πολεμιστῶν τῶν συνόρων (=ἄκρων), τῶν λεγομένων ἀκριτῶν.

β) Οἱ καλές τέχνες.

Οἱ Βυζαντινοὶ Ἐλληνες δημιουργησαν θαυμάσια ἔργα ἀρχιτεκτονικὰ καὶ ζωγραφικά, περίφημη δὲ εἶναι καὶ ἡ Βυζαντινὴ μουσική.

Ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα ἦταν τὰ ὡραῖα Βασιλικὰ Ἀνάκτορα (παλάτια) καὶ πρὸ πάντων οἱ Ναοί. Οἱ μεγάλες πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ἀπέχτησαν μεγαλοπρεπεῖς ναούς, οἱ δόποιοι στολίστηκαν μὲ θαυμάσια γλυπτικά καὶ ζωγραφικά ἔργα. Οἱ λαμπρότεροι ναοὶ χτίστηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη, Θεσσαλονίκη, Ἀθήνα, Μυστρά καὶ Ἀγιον ὄρος.

Ἀπ' τὰ ζωγραφικὰ δὲ ἔργα, τὰ ὡραιότερα εἶναι αὐτὰ ποὺ κατασκευάζονται στοὺς τοίχους κυρίως τῶν ναῶν μὲ μικρὰ πολύχρωμα λιθάρια (ψηφίδες), τὰ ὅποια προσκολλῶνται τὸ ἔνα κοντὰ στὸ ἄλλο. Τὰ ἔργα

αύτά δονομάζονται ψηφιδωτά. Θαυμάσια ψηφιδωτά ύπαρχουν στήν 'Αγία Σοφία, στὸ Μυστρά, στὸ ναὸ τοῦ Δαφνίου κοντὰ στήν Ἀθήνα, στὸ ναὸ τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ κοντὰ στήν Λειβαδιὰ καὶ ἀλλοῦ.

'Α σ κ ḥ σ ε ι σ

1. Ποιός ἔκανε τὸ πανδιδακτήριο στήν Κωνσταντινούπολη καὶ ποιὰ μαθήματα διδάσκονταν ἔκει;
2. Σὲ ποιὰ ἄλλα μέρη τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ύπηρχαν σπουδαῖες σχολές;
3. Κάνετε πίνακα πτευματικῶν ἀνθρώπων τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ τῶν ἔργων, ποὺ ἔκανε καθένας.
4. Τί ἔργα καλλιτεχνικά ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Βυζαντινὴ ἐποχὴ;
5. Τί είναι ἡ Βυζαντινὴ μουσική;

Πιετά

2. Η Ἀναγέννηση στή Δυτική Εύρωπη

‘Η πρόοδος πού ἔγινε γενικά καὶ μάλιστα ἡ ἀνθηση τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν στή Δυτική Εύρωπη κατά τὸ 15ο καὶ 16ο αἰώνα δονομάστηκε Ἀναγέννηση.

Αὐτή ἦταν σύγχρονη πρὸς μία γενικὴ καλυτέρευση τῆς ζωῆς τῶν λαῶν, ποὺ ὀφειλόταν στὶς ἀνακαλύψεις νέων θαλασσίων ἐμπορικῶν δρόμων καὶ νέων ἀγράνωστων ὡς τότε χωρῶν.

Οἱ λαοὶ τῆς Δυτικῆς Εύρωπης, ἀπ’ τὴν ἐποχὴν, ποὺ οἱ Μωαμεθανοὶ Ἀραβεῖς καὶ κατόπιν οἱ Τοῦρκοι κυρίεψαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ Αἴγυπτον, δὲ μποροῦσαν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὶς Ἰνδίες, γιὰ νὰ ἐμπορευθοῦν τὰ πολύτιμα προϊόντα τους. Ζήτησαν λοιπὸν νὰ βροῦν ἄλλο θαλασσινὸν δρόμον ἐπικοινωνίας μὲ τὶς Ἰνδίες, πλέοντας γύρω ἀπ’ τὴν Ἀφρική.

Στὴν προσπάθειά τους αὐτή, πολὺ τοὺς βοήθησε ἡ ἐφεύρεση τῆς ναυτικῆς πυξίδας. Μὲ τὴν ναυτικὴν πυξίδα οἱ κυβερνήτες τῶν πλοίων μποροῦσαν νὰ πλέουν καὶ στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, χωρὶς νὰ χάνουν τὸν προσανατολισμό τους. ‘Ως τότε ἔπλεαν μόνον κοντὰ στὶς ἀκτές.

Οἱ Πορτογάλοι ναυτικοὶ κατόρθωσαν νὰ φτάσουν στὶς Ἰνδίες κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰώνα (1498).

Νέα ἐπίσης ἀγνωστὴ ὡς τότε Ἡπειρος, ἡ Ἀμερική, ἀνακαλύφτηκε ἀπ’ τὸ Χριστόφορο Κολόμβο κατὰ τὸ ἔτος 1492. Ἡ Ἀμερικὴ εἶναι εὔφορη καὶ πλούσια χώρα.

Τὸ ἐμπόριο ποὺ ἀναπτύχτηκε μὲ τὶς χῶρες αὐτὲς, βοήθησε στὴν καλυτέρευση τοῦ βίου τῶν λαῶν τῆς Δυτικῆς Εύρωπης. Ἡ καλυτέρευση αὐτὴ εἶναι, ὅπως εἰπαμε, σύγχρονη πρὸς τὴν Ἀναγέννηση τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν.

‘Η Ἀναγέννηση σημειώνει τὸ τέλος τοῦ σκοτεινοῦ Μεσαίωνα καὶ τὴν ἀνατολὴ τῶν Νέων Χρόνων τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

‘Η Ἀναγέννηση ὀφείλεται σὲ πολλοὺς λόγους: Ἀπ’ αὐτοὺς σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἔξι:

1) Ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων. Στὴ δυτικὴ Εύρωπη, ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία χρησιμοποιοῦσε τὴν Λατινικὴ μετάφραση τῆς Ἀγίας Γραφῆς. ‘Ολοὶ λοιπὸν οἱ χριστιανοί, ἥταν ὑποχρεωμένοι νὰ σπουδάζουν καὶ νὰ μαθαίνουν τὴν Λατινικὴ γλώσσα. ‘Η γνώση τῆς γλώσσας, τοὺς ἔκανε ἰκανούς νὰ καταλαβαίνουν καὶ τοὺς ἀρχαίους Λατίνους συγγραφεῖς, τοὺς ὅποιους ἀρχισαν νὰ μελετοῦν καὶ νὰ θαυμάζουν.

“Οταν ὅμως ἤρθαν σὲ ἐπικοινωνία μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ καὶ

έμαθαν μερικοί καὶ τὴν Ἑλληνικὴ γλώσσα, εἶδαν ὅτι πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ τούς Λατίνους ἦταν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες συγγραφεῖς. Εἶδαν ἀκόμη, ὅτι ἀπὸ τούς "Ἑλληνες εἶχαν φωτιστῇ οἱ Λατίνοι.

"Αρχισαν λοιπὸν νὰ σπουδάζουν καὶ τοὺς "Ἑλληνες συγγραφεῖς καὶ νὰ θαυμάζουν τὶς ὡραῖες καὶ ψηλὲς ἴδεες τους. "Ετσι μποροῦσαν καὶ αὐτοὶ νὰ γράφουν ὡραῖα ποιήματα καὶ σπουδαῖα συγγράμματα.

2) Ἡ ὁριστικὴ ἔγκατασταση Ἐλλήνων λογίων στή Δύση. Καὶ πρὸ τῆς "Ἀλωσῆς τῆς Κωνσταντινούπολης, "Ἑλληνες μορφωμένοι πήγαιναν καὶ ἔμεναν στή Δυτική Εύρώπη καὶ μάλιστα στήν Ἰταλία. Ἐκεῖ ἴδρυαν σχολές καὶ δίδασκαν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες συγγραφεῖς. Τέτοιος ἦταν καὶ ὁ Βασίλειος Βησσαρίωνας, ὃ ὅποιος θαυμάστηκε καὶ τιμήθηκε στή Φλωρεντία καὶ στή Ρώμη.

Μετὰ τήν "Ἀλωσή, παρὰ πολὺ μορφωμένοι μετανάστεψαν στήν Ἰταλία καὶ σὲ ὅλη τή Δυτική Εύρώπη." Εφεραν μαζί τους πολλὰ χειρόγραφα συγγράμματα ἀρχαίων Ἐλλήνων συγγραφέων καὶ ἀρχισαν νὰ τὰ διδάσκουν συστηματικά στὶς σχολές, ποὺ ἴδρυσαν οἱ ἴδιοι.

Ἄραβούργημα

Ο Μωϋσῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) Ή ἐφεύρεση τῆς Τυπογραφίας. Ως τότε τὰ διάφορα συγγράμματα τῶν Λατίνων καὶ Ἑλλήνων συγγραφέων τῆς Ἀρχαιότητας κυκλοφοροῦσαν σὲ χειρόγραφα καὶ ἐπομένως ἦταν πολὺ ἀκριβά. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 15ου αἰώνα, ὁ Γερμανὸς Ιωάννης Γουτεμβέργιος ἀνακάλυψε τὴν τυπογραφία

Τυπογραφεῖον — Γουτεμβέργιος

Μὲ τὴν τυπογραφία τὰ βιβλία ἔγιναν φθηνότερα καὶ ἡ διάδοσή τους βοήθησε πολὺ στὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ καὶ στὴν ἀνάπτυξη τῆς παιδείας γενικά.

Συγγραφεῖς, ποιητὲς καὶ καλλιτέχνες τῆς Ἀναγέννησης.

Πρόδρομοι τῆς Ἀναγέννησης στὴν Ἰταλία εἰναι δύο μεγάλοι ποιητὲς καὶ ἕνας πεζογράφος. Αὐτοὶ ἔζησαν τὸ 14 αἰώνα. Εἰναι οἱ ποιητὲς **Δάντης** καὶ **Πετράρχης** καὶ ὁ πεζογράφος **Βοκκάκιος**.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς Ἀναγέννησης ἄκμασαν ἐπίσης στὴν Ἰταλία καὶ δημιούργησαν θαυμάσια ἔργα, οἱ καλλιτέχνες **Λεονάρδος ντὰ Βίντσι**, **Μιχαήλ Αγγελος** καὶ **Ραφαήλ**. Ο «**Μυστικὸς Δεῖπνος**» καὶ ἡ «**Τσακόντα**» τοῦ Ντὰ Βίντσι, τὸ κολοσσιαῖο ἄγαλμα τοῦ **Μωϋσῆ** τοῦ Μιχαήλ Αγγέλου καὶ οἱ **Παναγίες (Μαντόνες)** τοῦ Ραφαήλ, προξενοῦν κατάπληξη καὶ θαυμασμό.

Τότε ἀρχισε νὰ χτίζεται στὴ Ρώμη καὶ ὁ θαυμάσιος καὶ μεγαλοπρεπτής ναὸς τοῦ Ἀγίου Πέτρου.

Στὶς ἄλλες χῶρες τῆς Δυτικῆς Εύρωπης ἄκμασαν τὰ Γράμματα καὶ οἱ Καλές Τέχνες. Περίφημοι Ζωγράφοι ἔζησαν στὴ Γαλλία, στὴ Γερμανία καὶ στὴν Ἰσπανία.

Στὴν Ἰσπανία ἔζησε καὶ ὁ διάσημος **Ἐλληνας Κρητικὸς ζωγράφος Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (Γκρέκο)**.

Στὴν Ἀγγλία ἄκμασε ὁ μεγάλος θεατρικὸς συγγραφέας ποιητὴς **Σαλέπηρ**. Στὴν Ἰσπανία πάλι ἄκμασε ὁ **Θερβάντες**, ὁ δόποιος ἔγραψε τὸ ὀραῖο ἔργο του **«Δὸν Κιχώτης»**.

Μὲ τὴν Ἀναγέννηση τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, οἱ Εύρωπαϊκοὶ λαοὶ μπαίνουν ὄριστικὰ πιὰ στὸ δρόμο τῆς πρόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Σ' αὐτὸ δέ, ὅπως εἰδαμε, παρα πολὺ βοήθησε ὁ Βυζαντινὸς Ἑλληνισμὸς τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολῆς.

Α σ κ ή σ ε ι σ

1. Ποιὸς ἐφεῦρε τὴν ναυτικὴν πυξίδα;
2. Φέρετε πληροφορίες γιὰ τοὺς πρώτους θαλασσοπόρους τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγέννησης;
3. Ποιὲς ἦταν οἱ σπουδαιότερες γλῶσσες στὴν ἐποχή αὐτή;
4. Ποιὲς ὡφέλειες προσέφερε στὸν κόσμο ἡ τυπογραφία;
5. Ποιοὶ εἶναι οἱ μεγάλοι καλλιτέχνες τῆς Ἀναγέννησης καὶ ποιὰ εἶναι τὰ ἔργα τους;
6. Συγκεντρώστε πληροφορίες γιὰ τὴν ἐποχή τῆς Ἀναγέννησης ἀπὸ διάφορα βιβλία.

'Επισκόπηση τῆς Βυζαντινῆς Ἰστορίας

Γνωρίσαμε τὴν ἴστορική ζωὴ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἀπὸ τὴν ἰδρυσή του μέχρι τὴν κατάλυσή του ἀπὸ τοὺς Τούρκους, δηλαδὴ ἐπὶ ἔντεκα καὶ πλέον αἰώνες. Θαυμάσαμε τοὺς ἔνδοξους ἀγῶνες του ἐναντίον τῶν βαρβαρικῶν λαῶν, οἱ δοποῖοι ἀπειλήσαν αὐτὸν καὶ δῃ τὴν Ἔνδοψη σὲ διάφορες ἐποχές, δηλαδὴ ἐναντίον τῶν Περσῶν, τῶν Ἀράβων, τῶν Σλάβων, τῶν Σελτζούκων Τούρκων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων. Συγκινητήκαμε ἀπὸ τὶς μεγάλες θυσίες του καὶ κατὰ τοὺς ἀγῶνες τούτους. Εἴδαμε τελικά, ὅτι παράλληλα πρὸς τοὺς πολεμικοὺς θριάμβους του, μπόρεσε ὁ Βυζαντινὸς Ἐλληνισμὸς νὰ διατηρήσῃ τὴν πνευματικὴν κληρονομία τῶν ἀρχαίων μας προγόνων καὶ νὰ δημιουργήσῃ δικό του ἀξιόλογο πολιτισμό.

"Ολα αὐτὰ τὰ πέτυχε ὁ Βυζαντινὸς Ἐλληνισμός, γιατὶ τὸ Ἐλληνικὸν Ἐθνος ἀναζωογονήθηκε κατὰ τὴν Βυζαντινὴ περίοδο ἀπ' τὴν μεγάλη ἡθικὴ δύναμη τοῦ **Χριστιανισμοῦ**

Οἱ Βυζαντινοὶ Ἐλληνες μάχονται γιὰ τὴν **Πίστην** καὶ τὴν **Πατρίδα**. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία γίνεται ἀπὸ τότε τὸ κυριώτερο γνώμονα τῆς ζωῆς του Ἐθνους μας. Ἀργότερα, ἡ Χριστιανικὴ Ὁρθοδοξία κυρίως, στηρίζει τὸ Ἐθνος μας στοὺς ἀγῶνες του ἐναντίον τῶν Φράγκων, οἱ δοποῖοι κατάχτησαν τὶς χῶρες του.

Στὸ μεταξὺ εἶχε ἀναγεννηθῆ ἡ ἀγάπη καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὴν Ἀρχαία Ἐλληνικὴ σοφία. Κέντρα Ἐλληνικῶν σπουδῶν ἔγιναν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἡ Θεσσαλονίκη, ὁ Μυστράς, ἡ Ἀθήνα, τὸ Ἀγιον Ὁρος. Ἀρχίζει δηλαδὴ νὰ δημιουργῆται ὁ νεώτερος Ἐλληνισμός, τοῦ δοποίου χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα είναι, ἡ Χριστιανικὴ Ὁρθοδοξία καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὴν Ἀρχαία Ἐλληνικὴ σοφία.

Στὶς δύο αὐτὲς δυνάμεις, τὴν θρησκεία καὶ τὴν πνευματικὴν παράδοση του Ἐθνους, στηρίχητηκε ὁ νεώτερος Ἐλληνισμὸς μετὰ τὴν "Αλωση". Σ' αὐτὲς ὀφείλει τὴν ἀντοχὴν του κατὰ τὶς δοκιμασίες τῆς μακρόχρονης δουλείας. Σ' αὐτὲς ὀφείλει τὴν ἀναγέννησή του τὸ Ἐθνος μας καὶ τὴν ἀνάκτηση τῆς Ἐλευθερίας καὶ Ἀνεξαρτησίας του.

Δὲν πρόπει λοιπὸν νὰ λησμονῶμε ποτὲ, ὅτι τὶς δυνάμεις αὐτὲς παρασκεύασε, διαφύλαξε καὶ κληροδότησε σὲ μᾶς ὁ Βυζαντινὸς Ἐλληνισμός. Γιὰ τοῦτο ἔχομε ὑποχρέωση, μὲ ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη νὰ μελετῶμε καὶ νὰ μνημονεύωμε τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς θυσίες του.

1. Ο Βυζαντινός Ἑλληνισμός καὶ ἡ Δυτική Εὐρώπη.

Οἱ Βασιλάδες καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, δὲν ἔκαναν τίποτε γιὰ νὰ σώσουν τὸ Βυζαντινὸ κράτος καὶ τὴν πρωτεύουσα τὸν Κωνσταντινούπολην. Ἀντίθετα βοήθησαν μὲ τὶς ἐπιθέσεις τοὺς κατὰ τῶν χωρῶν τὸν στὴν λίγο—λίγο ἔξασθένησαν καὶ παρακμὴ τοῦ. Ἡ Λατινικὴ κατάχτηση τοῦ 13ου αἰώνα καὶ ἡ Φραγκοκρατία, ἐπέφεραν τὸν πρῶτο σοβαρὸ ἀκρωτηριασμὸ τοῦ καὶ στέρησαν ἀντὸ ἀπὸ τοὺς κυριώτερονς οἰκονομικοὺς πόρους τοῦ.

“Οταν δμως οἱ λαοὶ καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἔμαθαν τὴν Ἀλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Τούρκους, αἰσθάνθηκαν πραγματικὴ κατάπληξη. Φοβήθηκαν ὅτι οἱ Τούρκικες στρατιές θὰ ἔφταναν σύντομα καὶ στὶς δικές τοὺς χῶρες.

‘Αλλ’ ὁ Μωάμεθ ὁ Καταχτητῆς ἀπασχολήθηκε πολλὰ ἀκόμη χρόνια μὲ τὴν κατάχτηση τῶν τελευταίων ἐλευθέρων τμημάτων τῆς Βυζαντινῆς Ἀνατολῆς, δπως τῆς Πελοποννήσου, τῆς Εὐβοίας, τῆς Τραπεζούντας κ.ἄ.

“Οταν δὲ ἀργότερα οἱ Τούρκοι ξεχύθηκαν στὶς πεδιάδες τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη εἶχαν πλέον καλύτερη στρατιωτικὴ δργάνωση καὶ ἴσχυρότερονς στρατούς.

“Ἐτσι ὁ Βυζαντινὸς Ἑλληνισμὸς καὶ στὶς τελευταῖες στιγμὲς τοῦ ἰστορικοῦ βίου του, προσέφερε ύψιστη ὑπηρεσία στοὺς λαοὺς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ βοήθησε στὴ δημιουργία τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητας.

‘Εξ ἀλλοῦ στὸ Βυζάντιο διαφυλάχτηκε καὶ μελετήθηκε ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητας, ὁ δποῖος φώτισε τὸ νεώτερο κόσμο καὶ τὸν ἔκανε ἵκανὸ νὰ δημιουργήσῃ τὸ θαυμαστὸ πολιτισμό τοῦ.

Στὸ Βυζάντιο θεμελιώθηκε τὸ λαμπρὸ οἰκοδόμημα, τὸ δποῖο ὀνομάζομε σήμερα ‘Ελληνοχριστιανικὸ Πολιτισμό.

Μὲ τὸ Βυζαντινὸ Ἑλληνισμὸ ἐκπολιτίστηκαν πολλοὶ λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης. Οἱ Σταυροφόροι, οἱ σκληροὶ ἐκεῖνοι πολεμιστὲς τῆς Δύσης, θαμπάθηκαν μπρὸς στὴ λαμπρότητα τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ γενικὰ τῶν Βυζαντινῶν Ἑλλήνων.

“Ἐπειτα, ἀπ’ τὸν Ἑλληνες σοφοὺς, τοῦ Βυζαντίουν κυρίως, γνώρισαν οἱ λαοὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἡ μελέτη τῶν συγγραμμάτων ἀντῶν πάρα πολὺ βοήθησε στὴν Ἀναγέννηση τῶν γραμμάτων, ἡ δποία σημειώθηκε κατὰ τὸ 15 καὶ τὸ 16 αἰώνα στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ εἰποῦμε, ὅτι τὸ Βυζάντιο καὶ ὁ Βυζαντινὸς Ἑλληνισμὸς ὑπῆρξαν προμαχῶνες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ δάσκαλοί της.

2. Ἡ Μεγάλη ἀξία τῆς Ἰστορίας μας.

Τὸ Ἔθνος μας δίκαια μπορεῖ νὰ καυχηθῇ ότι ἔχει τὴν μακρότερη, λαμπρότερη καὶ ἐνδοξότερη ἴστορία. Κανένα ἄλλο ἔθνος, δε μπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ ἀδιάκοπο ἴστορικό βίο τριῶν χιλιάδων πεντακοσίων ἑτῶν.

Κανένα ἄλλο ἔθνος, δὲν πραγματοποίησε τόσο μεγάλα καὶ ἔνδοξα κατορθώματα. Κανένα ἄλλο ἔθνος, δὲ δημιούργησε λαμπρότερο πολιτισμό. Κανένα ἄλλο ἔθνος, δὲν ενεργέτησε τόσο τὴν ἀνθρωπότητα, δος τὸ δικό μας.

Τὸ ἔνδοξο ἐλληνικὸ Ἔθνος, ἀπὸ τότε ποὺ φάνηκε στὴ γῆ, ἀγωνίστηκε καὶ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν πρόδοτο τῆς ἀνθρωπότητας. Ὑπεράσπισε πάντοτε καὶ ἔξακολονθεῖ νὰ ὑπερασπίζῃ μέχρι σήμερα τὰ μεγάλα ἀγαθὰ τῆς ζωῆς: τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἐλευθερία. Σὲ δῆλη τὴν μεγάλη περίοδο τῆς ζωῆς του, τὸ Ἐλληνικὸ Ἔθνος γνώρισε δόξα καὶ ἀπέχτησε δύναμη, ἀλλὰ καὶ σκόρπισε παντού τὸ φῶς τῆς σοφίας του καὶ τὰ δῶρα τοῦ πολιτισμοῦ του. Ὑπῆρξαν βέβαια ἐποχές, κατὰ τὶς δόποις ὁ Ἐλληνισμὸς δοκιμάστηκε σκληρότατα καὶ ἐπαθε μεγάλες συμφορές. Ἀλλὰ καὶ τότε εὑρίσκει τὴ δύναμην ὡς ἀναγεννηθῆ καὶ νὰ συνεχίσῃ τὸ δημιούργικό βίο του.

Ἀπ' τοὺς μυθικοὺς ἀκόμη χρόνους, δο Ἡρακλῆς καὶ δ Θησέας καὶ δλοι οἱ Ἡρωες-ἡμίθεοι εἰναι τὰ θαυμαστὰ σύμβολα τῶν ἀγώνων τῆς φυλῆς γιὰ θεμελίωση τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου.

Κατὰ τοὺς ὀμηρικοὺς χρόνους εἶχε ἀποχτήσει τὸ Ἐλληνικὸ Ἔθνος πολιτισμό, τοῦ δοποὶ τὰ λείψανα προκαλοῦν καὶ σήμερα τὸ θαυμασμό. Καὶ σταμάτησε μὲν τότε ἡ πρόδοσ τοῦ ἔθνους βίαια ἀπ' τὴν κάθιδο τῶν Ἡρακλειδῶν, ἀλλὰ δὲν ἀργησε νὰ βρῇ ἵνα τὸν πρὸς τὰ ἐμπρὸς δρόμο της, ἡ Ἐλληνικὴ φυλή.

Πραγματοποίησε δηλαδὴ ὕστερο ἀπὸ λίγο τὸ λαμπρὸ ἐκεῖνο ἴστορικὸ βίο, δο δοποὶ δίκαια θεωρεῖται μοναδικὸς στὴν ἴστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Πραγματικά τὸ Ἐλληνικὸ Ἔθνος:

Ἀπέκρουσε τὴν ἐπιδρομὴ τῶν βαρόβράων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, οἱ δοποὶ ἀπειλήσαν τὴν ἐλευθερία του, μὲ πολεμικὸς ἀγῶνες, ποὺ προκαλοῦν κατά πληξη καὶ θαυμασμὸ (Περσικοὶ πόλεμοι).

Δημιούργησε τὸ λαμπρότατο ἐκεῖνο πολιτισμὸ (τοῦ 5ου π.Χ. αἰώνα, τὸν δοποὶ δρθότατα χαρακτήρισαν σὰν Ἐλληνικὸ θαῦμα (χρυσοῦς αἰώνας)).

Μετέφερε καὶ διέδωσε τὸν πολιτισμὸ αὐτὸ σὲ δλη τὴν Ἀνατολὴ μὲ τὸ Μεγάλο Ἀλέξανδρο καὶ βοήθησε στὴν προπαρασκευὴ τοῦ ἐδάφους γιὰ τὴ διάδοση καὶ κατανόση τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν.

Οταν ἀργότερα δο Ἐλληνισμός, κονρασμένος ἀπ' τὴν προσπάθεια καὶ

ξέαντλημένος ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς διαμάχες ὑπέκυψε στὸν Ρωμαίον, δὲν ἔξαφανίστηκε, ἀλλὰ διατήρησε τὶς δυνάμεις του. Μὲ τὸν πολιτισμό του ὑπέταξε καὶ ξημέρωσε τοὺς καταχτητές του.

Γνωρίζουμε τέλος, πῶς ἀναζωογονήθηκε τὸ Ἐλληνικὸ Ἐθνος κατὰ τὴν Βυζαντινὴ περιόδο μὲ τὴν ἥθικὴ δύναμη τοῦ Χριστιανισμοῦ. Γνωρίζουμε πῶς ἔξησε καὶ πόσο σκληρὰ ἀγωνίστηκε χίλια καὶ πλέον ἔτη ὁ Βυζαντινὸς Ἐλληνισμὸς γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ.

Ολος ὁ πολιτισμένος κόσμος ἀναγνωρίζει, δτι στὸ Βυζαντιο μπῆκαν τὰ θεμέλια τοῦ λαμπροῦ οἰκοδομήματος, ποὺ στεγάζει σήμερα τὴν ζωή μας καὶ ὀνομάζεται Ἐλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς. Εμεῖς δὲ οἱ Ἐλληνες γνωρίζομε δτι τὸ ἔθνος μας καὶ κατὰ τὸν νεώτερονς χρόνονς προσέφερε καὶ ἀκόμη καὶ σήμερα προσφέρει πολύτιμες ὑπηρεσίες στὴν ὑπόθεση τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητας. Πιστεύομε δτι ὁ Θεός φωτίζει τὸ νοῦ μας καὶ θερμαίνει τὴν καρδιά μας μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Ἐλευθερία.

Τ Ε Λ Ο Σ

Καράβι Κολόμβου

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α' ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

1. Οι Ρωμαίοι γίνονται κοσμοκράτορες	Σελὶς	3
2. 'Η Επίδραση τοῦ 'Ελληνικοῦ πνεύματος στοὺς Ρωμαίους	»	5

Β' ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

1. 'Ο Ιησοῦς Χριστὸς καὶ ἡ διδασκαλία του	»	6
2. Οι 'Απόστολοι	»	6
3. 'Ο Απόστολος Παῦλος στὴν 'Αθήνα	»	7
4. Πῶς ὁ 'Ελληνισμὸς βοήθησε τὴν ξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ	»	8
5. Οι πρῶτες Χριστιανικὲς 'Εκκλησίες	»	8
6. Οι διώγυμοι	»	9

'Ιστορία Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας

Κεφάλαιον Α'

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

1. 'Ο Αὐτοκράτορας Διοκλητιανὸς καὶ ἡ Τετραρχία	»	11
2. 'Ο ΜΕΓΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	»	13
α) 'Ο Κωνσταντίνος Προστατεύει τὸ Χριστιανισμὸν Α' Οἰκουμενική Σύνοδος	»	14
β) 'Η Κωνσταντινούπολη Πρωτεύουσα	»	16
γ) 'Η Διοίκηση κι ὁ Θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου	»	17
'Ο ΜΕΓΑΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ	»	19
Χωρισμὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους σ' 'Ανατολικὸν καὶ Δυτικὸν	»	20

Κεφάλαιον Β'

BYZANTINO ΚΡΑΤΟΣ

1. Τὸ Βυζαντινὸν Κράτος παίρνει 'Ελληνικὴ μορφὴ	»	21
α) 'Η Επίσημη γλώσσα τοῦ κράτους	»	22
β) 'Η 'Εκκλησία — Οἱ Πατέρες	»	22
2. Οἱ Βάρβαροι στὰ Σύνορα τῆς Αὐτοκρατορίας	»	23

Ο ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ

α) 'Ιουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα	»	25
β) Στάση τοῦ Νίκα	»	26
γ) Πόλεμοι τοῦ 'Ιουστινιανοῦ	»	27
δ) Ειρηνικὰ 'Εργα τοῦ 'Ιουστινιανοῦ	»	28

Κεφάλαιον Γ'

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

'Ο αὐτοκράτορας 'Ηράκλειος	»	31
‘Ο 'Ηράκλειος ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Περσῶν	»	33

Κεφάλαιον Δ'

ΤΟ BYZANTIO ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ

1. 'Ο Προφήτης Μωάμεθ καὶ ἡ διδασκαλία του	»	35
2. Οἱ κατακτήσεις τῶν 'Αράβων	»	37

3. Πρώτη πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Ἀραβεῖς	»	38
4. Δεύτερη πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Ἀραβεῖς	»	38
5. Ξεπεσμὸς τῶν Ἀράβων	»	38

Κεφάλαιον Ε'

ΕΠΟΧΗ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΩΝ

1. Ἐλληνοχριστιανικὸς χαρακτήρας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους	»	41
2. Ἐποχὴ τῶν Ἰσαύρων. Περίοδος εἰκονομαχιῶν	»	42
α) Λέοντας Γ' καὶ οἱ μεταρρυθμήσεις τοῦ	»	42
β) Ἡ Εἰκονομαχία	»	42
γ) Ἡ ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων	»	43
3. Δεύτερη περίοδος τῆς εἰκονομαχίας. Ὁριστικὴ ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων	»	45
α) Νέοι εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες	»	45
β) Ἡ δριστικὴ ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων	»	46
4. Πόλεις τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀράβων	»	47
α) Βούλγαροι	»	48
β) Ἀραβεῖς	»	48
5. Οἱ Βούλγαροι γίνονται Χριστιανοί	»	48

Κεφάλαιον ΣΤ'

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ

1. Μεγάλη ἀκμὴ τῆς Αύτοκρατορίας	»	50
2. Βασίλειος Α' ὁ Μακεδόνας	»	50
3. Λέοντας ὁ ΣΤ' ὁ Σοφὸς	»	51
4. Κωνσταντίνος ὁ Τοζ ὁ Πορφυρογένητος	»	51
5. Ρωμανὸς ὁ Β' Ἀνάκτιση Κρήτης ἀπὸ τὸ Νικηφόρο Φωκᾶ	»	52
6. Νικηφόρος Φωκᾶς	»	53
7. Ἰωάννης Τσιμισκῆς	»	53
8. Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος	»	54

Κεφάλαιον Ζ'

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

α) Ἡ Ὁργάνωση τῆς Διοίκησης	»	56
β) Ὁ Αύτοκράτορας καὶ ἡ ἔξουσία του	»	57
γ) Ὁ Στρατός καὶ τὸ Ναυτικό	»	58
δ) Τὸ Ἐμπόριο καὶ ἡ Βιομηχανία	»	59
ε) Ἡ Κωνσταντινούπολη	»	60

Κεφάλαιον Η'

ΚΟΜΝΗΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

1. Οι νέοι Ἐχθροί τῆς Αύτοκρατορίας	»	62
2. Αἴτια καὶ Ἀρχὴ τῶν Σταυροφοριῶν	»	63
3. Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς καὶ Σταυροφόροι	»	64
4. Ἡ Δ' Σταυροφορία. "Ἀλωση τῆς Κωνιών" ἀπὸ τοὺς Φράγκους	»	64
α) Σταυροφορία	»	64
β) Πολιορκία	»	65

Κεφάλαιον Θ'

ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Διανομὴ τῶν Χωρῶν τῆς Αύτοκρατορίας	»	66
2. Οι Φράγκοι καταχτοῦν Ἑλληνές Χώρες	»	66
3. Ἡ Διοίκηση τῶν Χωρῶν τῆς Αύτοκρατορίας ἀπὸ τοὺς Φράγκους	»	67
4. Τὸ Ἑλληνικὰ Κράτη	»	68
5. Τὸ Πάρσιμο τῆς Κωνσταντινούπολης	»	70

Κεφάλαιον Ι'

1. Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος	»	71
2. Οἱ Ὀθωμανοὶ — Τοῦρκοι	»	72
3. Οἱ Τοῦρκοι στὴν Εύρώπη	»	73
4. Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος	»	73
5. Οἱ τέλευταίοι πρὸ τῆς Ἀλωσῆς ἀγῶνες κατὰ τῶν Τούρκων	»	74
α) Ἰωάννης Παλαιολόγος	»	75
β) Οὐνιάδης—Σκεντέρμπετης—Λαδιόλαος	»	75
γ) Δεσποτάτο τοῦ Μυστρᾶ	»	86

Κεφάλαιον ΙΑ'

1. Κωνσταντίνος ΙΑ' Παλαιολόγος	»	78
2. Πολιορκία	»	79
3. Ἡ Παραμονὴ τῆς μεγάλης Ἐφόδου	»	80
4. Ἡ Ἀλωση	»	82

Κεφάλαιον ΙΒ'

1. Ἡ Πνευματικὴ καὶ Καλλιτεχνικὴ Ζωὴ στὸ Βυζάντιο	»	84
2. Ἡ Ἀναγέννηση στὴ Δυτικὴ Εύρώπη	»	87

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

1. Ἐπισκόπηση τῆς Βυζαντινῆς Ἰστορίας	»	92
2. Ὁ Βυζαντινὸς Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Δυτικὴ Εύρώπη	»	93
3. Ἡ Μεγάλη ὁρία τῆς Ἰστορίας μας	»	94

Τ Ε Λ Ο Σ

024000025610

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΦΕΡΑΙΟΣ

Νέα σειρὰ βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

ΤΑΞΗ Β'

4. ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΜΟΥ
5. ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ
6. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΚΘΕΣΕΩΝ (μὲ εἰκόνες)

ΤΑΞΗ Γ'

8. ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ
9. ΜΥΘΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ
10. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
11. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
12. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ
13. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ
14. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ
6. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΚΘΕΣΕΩΝ (μὲ εἰκόνες)

ΤΑΞΗ Δ'

17. ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ
18. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ
19. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
12. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ
20. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
21. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ
13. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ

Συνδιδασκόμενες τάξεις Γ' Δ'

12. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ (Α-Β χρόν.)
13. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ » »
6. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΚΘΕΣΕΩΝ » »
22. ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ (Α χρ. συν)λίας)
23. ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ (Β » »

ΤΑΞΗ Ε'

26. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
27. BYZANTINΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
28. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
29. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ
30. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΗΠΕΙΡΩΝ
31. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ - ΧΗΜΕΙΑ
32. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
33. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ
34. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ
35. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ

ΤΑΞΗ ΣΤ'

38. ΚΑΤΗΧΗΣΗ - ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ
39. ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ
28. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
29. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ
40. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ
41. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ - ΧΗΜΕΙΑ
42. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
43. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ
44. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ
33. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ

Συνδιδασκόμενες τάξεις Ε' ΣΤ'

28. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ (Α καὶ Β χρ. συνδιδ.)
29. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ (Α καὶ Β χρ. συν)λίας)
33. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ Α-Β χρ. »
45. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΧΗΜΕΙΑ Α χρ. »
46. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ-ΧΗΜΕΙΑ Β » »
47. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (Α χρ. συν)λίας)
48. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (Β » »

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΦΕΡΑΙΟΣ

Σωκράτους 48 - Αθῆναι (101) ΤΗΛ. 531 - 297

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής